

รายงานการวิจัย

โครงการวิจัยและพัฒนาระบบสารสนเทศ
เพื่อพัฒนาระบบงานของโรงเรียนประถมศึกษา

โดย

นางสาว พุฒยงษ์ และคณะ

โรงเรียนประถมศึกษา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สภามหาวิทยาลัยการศึกษาระดับปริญญาตรี (สพ.)
สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ก .
ก838
2545

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

Bib. 600001388

Item. 100009164

Barcode. 000010001552

Call no. 39 838

2545

Date 18/09/57

รายงานการวิจัย

โครงการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้
พิพิธภัณฑสถานศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

โดย

นางสุภาพ บุญญาสัย และคณะ

โรงเรียนสองพิทยาคม

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.)

พ.ศ. ๒๕๔๕

บทคัดย่อ

การทำการวิจัยครั้งนี้เป็น โครงการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน-โรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ การดำเนินงานจำแนกออกเป็น ๒ ตอน ตอนแรก เป็นการจัดการกับระบบการจัดเก็บ การลงทะเบียนวัตถุในพิพิธภัณฑ์ จัดองค์ความรู้ต่างๆ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งคณะครู นักเรียน และชุมชน เพื่อทบทวนข้อมูล รวมทั้งศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน จนได้บทสรุปออกมาเป็นองค์ความรู้โดยการมีส่วนร่วม ตอนที่ ๒ เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลต่างๆ ของชุมชนในอำเภอสอง มีการวิเคราะห์ การตีความ การตรวจสอบองค์ความรู้ การประชุม การสนทนากลุ่มย่อย การใช้แบบสอบถาม หรือสัมภาษณ์จากผู้รู้

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ในพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี การกินอยู่ อันมีเอกลักษณ์ของชาวอำเภอสอง

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือของ สถาบันพิพิธภัณฑการการเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.) ที่ได้ให้การสนับสนุนเงินทุนอุดหนุน นายปรีชา บำบัด ผู้อำนวยการโรงเรียนสองพิทยาคม รวมทั้งฝ่ายบริหารทุกท่าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูล ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการทำงานให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด รวมทั้งคณะครู นักเรียน ตลอดจนถึงผู้เกี่ยวข้องตลอดช่วงของการดำเนินการวิจัยนี้

ขอขอบคุณ นายอธิคม จันทรศัพท์ นายอำเภอสอง นายประคิษฐ์ จาคักดี นายสงกรานต์ ราชธานี ปลัดฝ่ายปกครองอำเภอสอง ได้อนุเคราะห์ข้อมูล “บรรยายสรุปอำเภอสอง” ครุภูมิปัญญาทุกท่านที่ให้สัมภาษณ์ข้อมูลต่างๆ แก่คณะวิจัย รวมถึงอาจารย์ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ ผู้อำนวยการวิทยาลัยการจัดการทางสังคม ผศ.ดร.ฉัตรนภา พรหมมา สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ และอาจารย์ยอดขวัญ บุญซื่อน ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ ที่ให้ความอนุเคราะห์ชี้แนะแนวทางในการทำงานวิจัย และให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ช่วยให้การวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี

คณะผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านที่ได้กล่าวถึง รวมทั้งผู้ที่ได้มีส่วนช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจด้วยดีมาตลอด ที่มีจากกล่าวนามได้ทั้งหมด จึงถือโอกาสขอบพระคุณท่านไว้เป็นอย่างสูง

คณะผู้วิจัย

มกราคม ๒๕๕๐

สถาบันพิพิธภัณฑการการเรียนรู้แห่งชาติ

คำนำ

พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้ก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ในยุคสมัยของนายถนอม อินทกัน ผู้อำนวยการโรงเรียน โดยมีนายนคร บุญญาสัย เป็นผู้ริเริ่ม จากการขอซื้อวัตถุสิ่งของเก่าที่บ้านเล็กใช้แล้ว และขอบริจาคมาบ้าง จากนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่ประสงค์จะมอบไว้ให้ได้ศึกษาค้นคว้า แก่เด็กเยาวชนและบุคคลทั่วไป

ปัจจุบันมีวัตถุสิ่งของที่ได้รับบริจาคเป็นจำนวนมาก มีการลงทะเบียนตามแบบที่คิดว่าเหมาะสมแล้ว ซึ่งอาจจะไม่เป็นมาตรฐานอย่างสากล ในการทำหลักฐานที่ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.) ให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัย “พัฒนาองค์ความรู้พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม” แก่ นางสุภาพ บุญญาสัย และคณะ ด้วยวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูลองค์ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นระบบ
๒. เพื่อพัฒนาระบบทะเบียนวัตถุของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานอย่างสากล
๓. เพื่อส่งเสริมนักวิจัยท้องถิ่นให้สามารถจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่นในพิพิธภัณฑ์ได้
๔. เพื่อพัฒนาให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นแหล่งอนุรักษ์เพื่อการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และยั่งยืนของทั้งชุมชนท้องถิ่นและบุคคลภายนอก
๕. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นไปสู่สังคมวงกว้าง

ทางคณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอขอบคุณสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.) ที่สนับสนุนการจัดพิมพ์ตลอดจนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ อันจะเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าแหล่งที่มาและวิถีชีวิตของชุมชนอำเภอสอง และนำไปใช้อย่างสร้างสรรค์และยั่งยืนตลอดไป

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ
สุภาพ บุญญาสัย
คณะผู้วิจัย
มกราคม ๒๕๕๐

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(ก)
กิตติกรรมประกาศ	(ข)
คำนำ	(ค)
สารบัญ	(ง)
สารบัญภาพ	(จ)
บทที่ ๑ สภาพภูมิศาสตร์และสังคม	
- แผนที่สถานที่ตั้งและการเดินทาง	๑
- ประวัติความเป็นมาและข้อมูลสำคัญของอำเภอสอง	๘
- รูปแบบการดำเนินชีวิต	๒๒
- อาชีพและการทำมาหากิน	๓๖
- การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโดยรอบ	๓๗
บทที่ ๒ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	
- ศาสนา ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓๘
- แบบแผนทางประเพณีและวัฒนธรรม	๔๓
- ข้อมูลประวัติบุคคลสำคัญ ครูภูมิปัญญา	๕๒
- แหล่งเรียนรู้ใกล้เคียง	๕๘
บทที่ ๓ ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน โรงเรียนสองพิทยาคม	
- ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์	๖๑
- รูปแบบการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์	๖๑
- ข้อมูลวัตถุชิ้นสำคัญ	๘๖
- การจัดกระบวนการเรียนรู้อื่นๆ เพิ่มเติมจากนิทรรศการหลักของพิพิธภัณฑ์	๑๒๒
บทที่ ๔ สรุป และข้อเสนอแนะ	
- สรุป	๑๔๑
- ข้อเสนอแนะ	๑๔๑
- เจริญรุด	๑๔๒
- บรรณานุกรม	๑๔๔
- ภาคผนวก	๑๔๖

สารบัญภาพ

รูปที่	หน้า
๑.๑	แผนที่จังหวัด
๑.๒	แผนที่อำเภอ
๑.๓	แผนที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
๑.๔	ครุฑ
๑.๕	ป้ายอำเภอ
๑.๖	ทางเข้าอำเภอ
๑.๗	สถานีขนส่งอำเภอ
๑.๘	ศูนย์จำหน่ายสินค้าอำเภอ
๑.๙	แก่งเสือเต้น
๑.๑๐	ดงสักงาม
๑.๑๑	หล่มคัง
๑.๑๒	วัดธาตุพระทอง
๑.๑๓	วัดพระธาตุหนองจันทร์
๑.๑๔	อ่างแม่สอง
๑.๑๕	น้ำตกขาวาวา
๑.๑๖	ศาลเจ้าแม่ปางสิบสอง
๑.๑๗	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
๑.๑๘	ชาวเขาเผ่าอาข่า
๑.๑๙	ถ้ำผาผีผาน้อง
๑.๒๐	ผาแอ่ว
๑.๒๑	การเลี้ยงปู
๑.๒๒	การเลี้ยงปูด้วยน้ำสะอาด
๑.๒๓	การปลูก
๑.๒๔	การปลูก
๑.๒๕	การกรองน้ำ
๑.๒๖	การใช้น้ำสะอาดดื่มในขั้นตอนการกรองน้ำ
๑.๒๗	การเคี้ยวน้ำ
๑.๒๘	การเคี้ยวน้ำ
๑.๒๙	การเคี้ยวน้ำ

รูปที่	หน้า
๑.๓๐ น้ำปุดตัวอย่าง	๒๖
๑.๓๑ แกงแค (ชื่ออาหาร)	๒๗
๑.๓๒ แกงอ่อม (ชื่ออาหาร)	๒๘
๑.๓๓ ยำไก่ (ชื่ออาหาร)	๒๙
๑.๓๔ ตำเข็ญ (ชื่ออาหาร)	๓๐
๑.๓๕ น้ำพริกตาแดง (ชื่ออาหาร)	๓๑
๑.๓๖ ส้าหม่าแตงซั้ง (ชื่ออาหาร)	๓๓
๑.๓๗ แกงหม่าน้ำ (ชื่ออาหาร)	๓๔
๑.๓๘ แกงปลาใส่ตูน (ชื่ออาหาร)	๓๕
๑.๓๙ อาชีพขายของป่า	๓๖
๑.๔๐ อาชีพขายหน่อไม้	๓๖
๑.๔๑ อาชีพขายผลผลิตทางการเกษตร	๓๖
๑.๔๒ อาชีพขายปลา	๓๖
๒.๑ วัดธาตุพระลอ	๓๘
๒.๒ วัดหุนเหนือ	๓๙
๒.๓ วัดคุ้มครองธรรม	๓๙
๒.๔ วัดกลาง	๓๙
๒.๕ วัดเทพสุนทรินทร์	๓๙
๒.๖ วัดศรีมูลเรือง	๓๙
๒.๗ เครื่องปูจาตัวตั่งสี่	๔๐
๒.๘ การदानกองทรายนอกวัด	๔๒
๒.๙ บ้านใหม่	๔๔
๒.๑๐ พ่ออาจารย์นำสวด	๔๕
๒.๑๑ พระสงฆ์พรมน้ำมนต์	๔๕
๒.๑๒ เข้าภาพจุดรูปเทียน	๔๕
๒.๑๓ พระสงฆ์สวดมนต์	๔๕
๒.๑๔ โพนผม	๔๖
๒.๑๕ ช้องขวัญนาคน้าว	๔๖
๒.๑๖ แห่นาคแก้วรอบอุโบสถ	๔๗
๒.๑๗ พิธีอุปสมบท	๔๗

รูปที่	หน้า
๒.๑๘ จีบชายผ้าเหลือง	๔๓
๒.๑๙ ทดแทนคุณพ่อแม่	๔๓
๒.๒๐ ปฏิบัติธรรม	๔๓
๒.๒๑ ปฏิบัติธรรม	๔๓
๒.๒๒ งานศพผู้สูงอายุ	๔๕
๒.๒๓ วงหนึ่งหนึ่งบรรเลงในวันฉาปนกิจ	๔๕
๒.๒๔ ลูกหลานบวชน้ำไฟ	๕๐
๒.๒๕ พิธีทางศาสนาในฉาปนสถาน	๕๐
๒.๒๖ การวางผ้าบังสุกุลหน้าพระสงฆ์	๕๐
๒.๒๗ การวางผ้ามหาบังสุกุลที่รตบรรทุกศพ	๕๐
๒.๒๘ การเวียนศพ ๓ รอบ	๕๐
๒.๒๙ ดอกไม้จันทน์ไหว้ศพ	๕๐
๒.๓๐ การคำหัวด้วยน้ำส้มป่อย	๕๑
๒.๓๑ น้ำส้มป่อย	๕๑
๓.๑ อาคารด้านข้าง	๖๓
๓.๒ อาคารด้านข้างหอประชุม	๖๔
๓.๓ อาคารด้านหน้าขวา	๖๔
๓.๔ อาคารด้านหน้า	๖๕
๓.๕ บันไดขึ้นอาคาร	๖๕
๓.๖ บันไดขึ้นอาคาร	๖๖
๓.๗ ห้องเรียนวิชาศิลปศึกษา	๖๖
๓.๘ ห้องเรียนวิชาศิลปศึกษา	๖๗
๓.๙ ห้องเรียนวิชาศิลปศึกษา	๖๗
๓.๑๐ ภาพวาดลิตพระลอ	๖๘
๓.๑๑ ภาพวาดวิถีชีวิตชาวเมืองสอง	๖๙
๓.๑๒ ภาพวาดวิถีชีวิตชาวเมืองสอง	๖๙
๓.๑๓ มุมรับแขกในอาคารพิพิธภัณฑ์	๗๐
๓.๑๔ มุมรับแขกในอาคารพิพิธภัณฑ์	๗๐
๓.๑๕ สุภายิตถ้านานบนกระดาศา	๗๑
๓.๑๖ เรื่องราวจากคำบอกเล่า	๗๑

รูปที่	หน้า
๓.๑๗ อักษรล้านนา	๗๒
๓.๑๘ กี่เมือง	๗๒
๓.๑๙ ก้อนอิฐและพระพุทธรูปจากเวียงเทพ	๗๓
๓.๒๐ ของใช้จำเป็นในชีวิตประจำวัน	๗๔
๓.๒๑ สอก	๗๔
๓.๒๒ สอก	๗๕
๓.๒๓ ระเบียบหน้าอาคารพิพิธภัณฑ	๗๕
๓.๒๔ ระเบียบหน้าอาคารพิพิธภัณฑ	๗๕
๓.๒๕ มุมเกียรติประวัติผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ	๗๖
๓.๒๖ ช่อฟ้า	๗๗
๓.๒๗ ม้าชอยยขา	๗๗
๓.๒๘ ห้องกักขังวิญญาณ	๗๘
๓.๒๙ เกวียน	๗๘
๓.๓๐ แฝงขา	๗๙
๓.๓๑ แฝงขา	๗๙
๓.๓๒ โปสเตอร์คำบรรยายขาขึ้น	๘๐
๓.๓๓ โปสเตอร์คำบรรยายกิม ประเพณีบ้านใหม่ คาคโหนึ่งข้าว	๘๐
๓.๓๔ โปสเตอร์คำบรรยายอิคข้าวโพด	๘๑
๓.๓๕ โปสเตอร์คำบรรยายการจัดการเรียนการสอน	๘๑
๓.๓๖ โปสเตอร์คำบรรยายหมากวก	๘๒
๓.๓๗ โปสเตอร์คำบรรยายสอก	๘๒
๓.๓๘ ตุงกระด้าง	๘๓
๓.๓๙ มุมต้อนรับแขก	๘๓
๓.๔๐ มุมต้อนรับแขก	๘๔
๓.๔๑ มักฎเทศน์	๘๔
๓.๔๒ มักฎเทศน์	๘๕
๓.๔๓ การถ่ายทอดองค์ความรู้โดยนักเรียน	๘๕
๓.๔๔ อิคข้าวโพด	๘๖
๓.๔๕ ไร่ข้าวโพด	๘๗
๓.๔๖ ข้าวโพดแก่จัด	๘๘
๓.๔๗ การเก็บเกี่ยวข้าวโพด	๘๘

รูปที่	หน้า
๓.๔๘ การสีข้าวโพด	๘๘
๓.๔๙ กำปัดข้าว	๘๙
๓.๕๐ กั้วข้าว	๙๐
๓.๕๑ ถูข้าว	๙๑
๓.๕๒ กระด้ง	๙๒
๓.๕๓ ไหข้าว	๙๓
๓.๕๔ ตาดโหนดข้าว	๙๓
๓.๕๕ ตันกล้า	๙๕
๓.๕๖ ถอนกล้า	๙๕
๓.๕๗ ปลูกข้าว , คำนา	๙๕
๓.๕๘ ข้าวรอการเก็บเกี่ยว	๙๕
๓.๕๙ เกียวข้าว	๙๖
๓.๖๐ มัดข้าว	๙๖
๓.๖๑ ขนข้าวรวง	๙๖
๓.๖๒ ปัดข้าว	๙๖
๓.๖๓ กระสวยด้าย	๙๗
๓.๖๔ แปรงกุ่มหมู	๙๗
๓.๖๕ หมากวัก	๙๘
๓.๖๖ การใช้แปรงกุ่มหมู	๑๐๑
๓.๖๗ หลอดด้าย	๑๐๑
๓.๖๘ การวันด้ายเข้าหลอดด้วยมอเตอร์	๑๐๑
๓.๖๙ ดอกฝ้ายคุ่น	๑๐๒
๓.๗๐ การวันด้ายเข้าหลอดด้วยมือ	๑๐๒
๓.๗๑ การย้อมสีฝ้าย	๑๐๒
๓.๗๒ ฝ้ายคั่นเดิมของเมืองสอง	๑๐๒
๓.๗๓ เส้นด้ายเตรียมเข้ากี่	๑๐๒
๓.๗๔ การทอผ้าด้วยกี่เมือง	๑๐๒
๓.๗๕ พรีาชอยยา	๑๐๓
๓.๗๖ ม้าชอยยา	๑๐๔
๓.๗๗ สวนยาขึ้น	๑๐๖
๓.๗๘ การเก็บใบยา	๑๐๖

รูปที่	หน้า
๓.๗๕ กว๊วใส่ใบยา	๑๐๖
๓.๘๐ หาบกว๊วใบยา	๑๐๖
๓.๘๑ ใบยาบ่มได้ที่แล้ว	๑๐๖
๓.๘๒ ซอยยาด้วยมือเตอร์	๑๐๖
๓.๘๓ ตากยา	๑๐๗
๓.๘๔ นายอินทร์ตา นางห่วย จันตา	๑๐๗
๓.๘๕ ม้าซอยยามอเตอร์	๑๐๗
๓.๘๖ ม้าซอยยาในอดีต	๑๐๗
๓.๘๗ แฉงยา	๑๐๗
๓.๘๘ กว๊วยา	๑๐๗
๓.๘๙ แตะใส่ยาดั่ง	๑๐๘
๓.๙๐ ใบต้องเต้า	๑๐๘
๓.๙๑ คั่นต้องเต้า	๑๐๘
๓.๙๒ บุ่งยา	๑๐๘
๓.๙๓ การบรรจุเตรียมจำหน่าย	๑๐๘
๓.๙๔ พ่อค้ามารับซื้อยา	๑๐๘
๓.๙๕ กิม (ชุน)	๑๑๐
๓.๙๖ การใช้กิม	๑๑๐
๓.๙๗ การซ่อมแหด้วยกิม	๑๑๐
๓.๙๘ ฝายแม่ขม	๑๑๑
๓.๙๙ ฝายแม่ขม	๑๑๑
๓.๑๐๐ การจับปลาที่ฝายแม่ขม	๑๑๒
๓.๑๐๑ ชาวบ้านเตรียมจับปลา	๑๑๒
๓.๑๐๒ นักจับปลารุ่นเยาว์	๑๑๒
๓.๑๐๓ ปลาแม่น้ำขม	๑๑๓
๓.๑๐๔ การตั้งจำ (ยกยอ)	๑๑๓
๓.๑๐๕ ฮอก	๑๑๔
๓.๑๐๖ เกวียน	๑๑๕
๓.๑๐๗ นายเร็ว ลิกัน	๑๑๖
๓.๑๐๘ วั	๑๑๗
๓.๑๐๙ กว๊ว	๑๑๗

รูปที่

หน้า

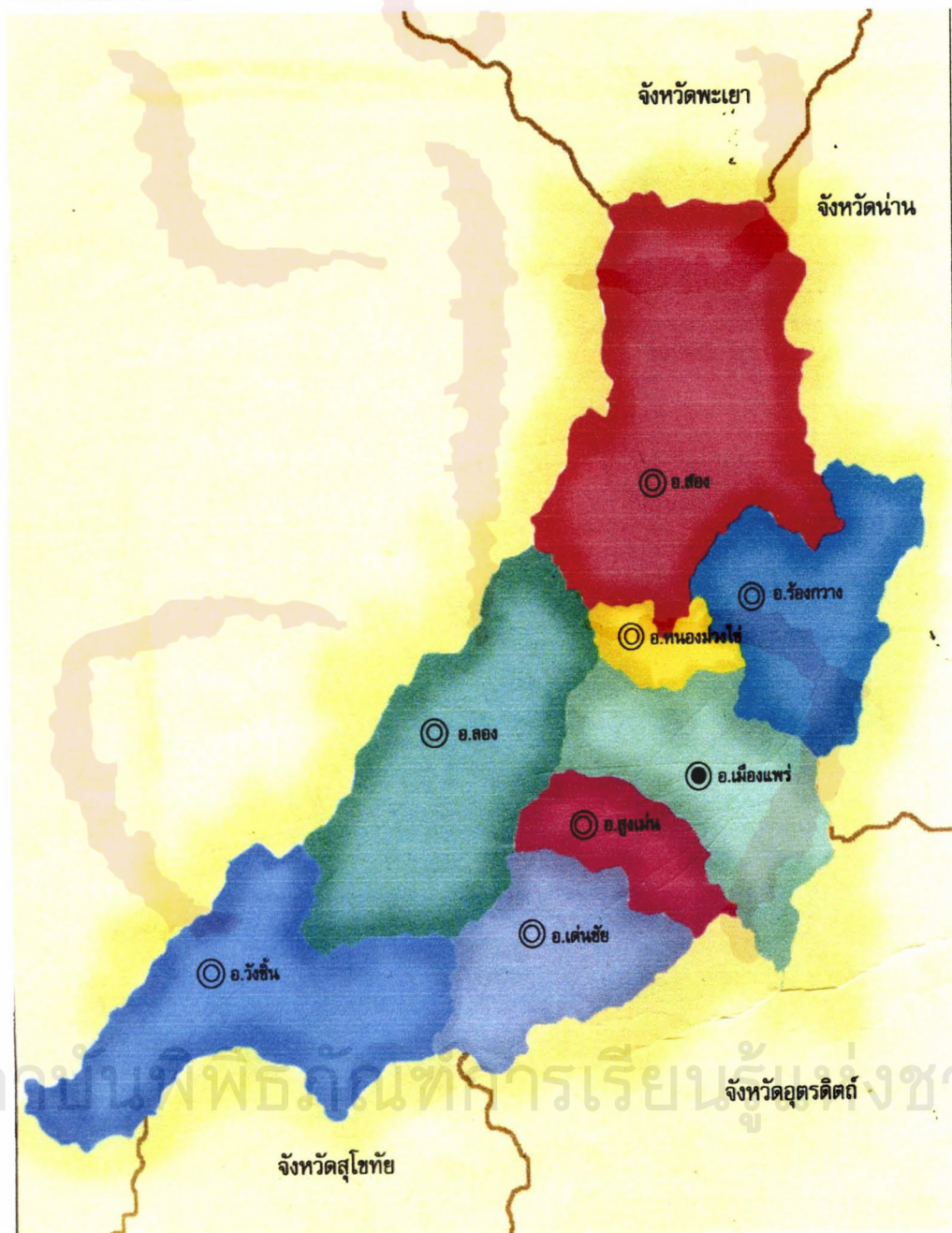
๓.๑๑๐ ที่แขวนอาหารกันมด	๑๑๗
๓.๑๑๑ โคม	๑๑๘
๓.๑๑๒ น้ำบวย	๑๑๙
๓.๑๑๓ กระต่ายขูดมะพร้าว	๑๒๐
๓.๑๑๔ ไหมมัดเมี่ยง	๑๒๑
๓.๑๑๕ การประชุมเพื่อการพัฒนาปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ฯ	๑๒๒
๓.๑๑๖ อบต.และศึกษานิเทศก์ สพท.แพร่ เขต ๑ ร่วมประชุม	๑๒๓
๓.๑๑๗ ครู มาลา คำจันทร์ ครูถลุง ฟินิจสุวรรณ	๑๒๓
๓.๑๑๘ ครูมาลา คำจันทร์ เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ฯ	๑๒๔
๓.๑๑๙ ครูภูมิปัญญาร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	๑๒๔
๓.๑๒๐ อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ร่วมกิจกรรมเสวนา	๑๒๕
๓.๑๒๑ แม่บัวซอน เมืองพร้าว กับคณะช่างขอเชียงใหม่	๑๒๕
๓.๑๒๒ คณะช่างขอวัยรุ่นจากเชียงใหม่	๑๒๖
๓.๑๒๓ การสัมมนากลุ่มครูภูมิปัญญา	๑๒๖
๓.๑๒๔ การสัมมนากลุ่มครูภูมิปัญญา	๑๒๗
๓.๑๒๕ พิพิธภัณฑ์ฯเคลื่อนที่ร่วมงานอุทยานลิลิตพระลอ	๑๒๗
๓.๑๒๖ พิพิธภัณฑ์ฯเคลื่อนที่ร่วมงานอุทยานลิลิตพระลอ	๑๒๘
๓.๑๒๗ ร่วมแสดงนิทรรศการงานมหกรรมห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา	๑๒๘
๓.๑๒๘ ร่วมแสดงนิทรรศการงานมหกรรมห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา	๑๒๙
๓.๑๒๙ ร่วมเสวนางานมหกรรมห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา	๑๒๙
๓.๑๓๐ สาริตการเขียนภาพสองมือ	๑๓๐
๓.๑๓๑ บรรยายเรื่องพิพิธภัณฑ์ฯ ให้เด็กประถมศึกษาฟัง	๑๓๐
๓.๑๓๒ คณะกงสุลญี่ปุ่นเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	๑๓๑
๓.๑๓๓ ชาวต่างชาติเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	๑๓๑
๓.๑๓๔ ชาวต่างชาติเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	๑๓๒
๓.๑๓๕ หอการค้าจังหวัดแพร่เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	๑๓๒
๓.๑๓๖ ทีมงาน “มันแปลกคีนะ” ของ ๘ อส.มท.เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	๑๓๓
๓.๑๓๗ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	๑๓๓
๓.๑๓๘ สโมสรโรตารีสองเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์	๑๓๔
๓.๑๓๙ เยาวชนตำบลห้วยหม้ายศึกษาข้อมูลชุมชนในพิพิธภัณฑ์	๑๓๔
๓.๑๔๐ เยาวชนตำบลห้วยหม้ายศึกษาข้อมูลชุมชนในพิพิธภัณฑ์	๑๓๕
๓.๑๔๑ เยาวชนตำบลห้วยหม้ายศึกษาข้อมูลชุมชนในพิพิธภัณฑ์	๑๓๕

บทที่ ๑

๑. แผนที่สถานที่ตั้งและการเดินทาง

๑.๑ แผนที่จังหวัดแพร่

ภาพประกอบที่ ๑.๑

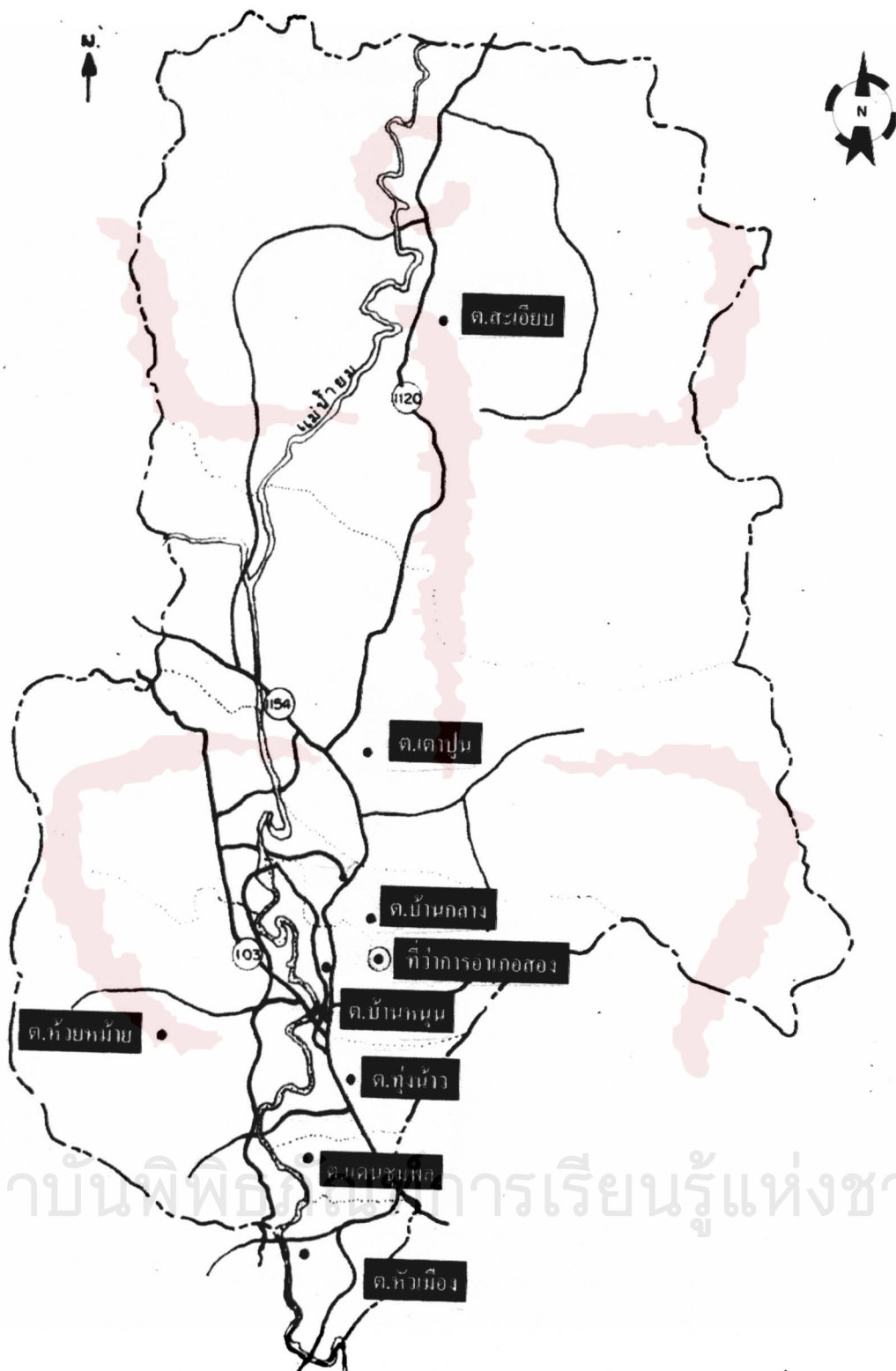

แผนที่ ๑ : แผนที่แสดงที่ตั้ง การแบ่งเขตการปกครองและเขตติดต่อของจังหวัดแพร่

ที่มา : สำนักงานผังเมืองจังหวัดแพร่ และสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย¹

๑.๒ แผนที่อำเภอสอง

ภาพประกอบที่ ๑. ๒

ที่มา : จากบรรยายสรุปอำเภอสอง ที่ทำการปกครอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ²

ได้มีการปรับปรุงพัฒนามาตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ โดย นายนคร บุญญาสัย เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะพื้นบ้าน ปัจจุบันได้รับการพัฒนาได้สวยงามและเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป

ประวัติผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

นายนคร บุญญาสัย

เกิด เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๙๖ บ้านเลขที่ ๙๐ หมู่ ๔ ตำบลสันกะยอม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การศึกษา จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนจักรคำคณาธร จังหวัดลำพูน
จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาจิตรกรรม จากมหาวิทยาลัยราช
มงคลวิทยาเขตล้านนา

จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เอกบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
การรับราชการ เริ่มบรรจุครั้งแรกเมื่อ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๙ ที่โรงเรียนพัฒนาประชา
อุปถัมภ์ อำเภอหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ และย้ายมารับราชการที่ โรงเรียนสองพิทยาคม
อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ จนถึงปัจจุบัน

ชีวิตครอบครัว สมรสกับ นางสาวสุภาพ กองคำ มีบุตรชาย ๒ คน คือ
นายมันทะนะ บุญญาสัย และนายสุวิชา บุญญาสัย

ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ สอนวิชาศิลปะ และดูแลพิพิธภัณฑ์ศิลปะ
พื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม มีผลงานทางศิลปะและร่วมแสดงงานกับกลุ่มศิลปินล้านนาตลอด
และเป็นเจ้าของ ฉายา “ศิลปินเขียนภาพสองมือ”

แนวคิดในการทำงาน คือ ชุมชนชีวิตและจิตวิญญาณ เพื่องานศิลปะตลอดเวลาที่เหลืออยู่
ภาพประกอบที่ ๑.๔

ครูนคร บุญญาสัย

๑.๔ ประวัติโรงเรียนสองพิทยาคม

โรงเรียนสองพิทยาคม เป็นโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑ ตั้งอยู่เลขที่ ๔๒๗ หมู่ ๖ ถนนวังซ้าย ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีเนื้อที่ ๓๖ ไร่ ๒ งาน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอสองประมาณ ๑.๗๐ กิโลเมตร โดยได้รับการโอนจากโรงเรียนเดิม คือ โรงเรียนสอง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เปิดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และในปีการศึกษา ๒๕๒๔ ได้เปิดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น - ตอนปลาย

ปัจจุบันโรงเรียนสองพิทยาคม จัดห้องเรียนเป็น ๗ : ๗ : ๗ , ๔ : ๔ : ๓ รวม ๓๒ ห้อง มีนักเรียน ๑,๓๐๒ คน ครู ๕๖ คน ครูจ้างสอน ๗ คน ลูกจ้างประจำ ๗ คน

ทำเนียบผู้บริหาร

๑. นายบุญเพ็ญ ทองช่วย	พ.ศ. ๒๕๑๖ – ๒๕๒๗
๒. นายประหัด บุญยงค์	พ.ศ. ๒๕๒๗ – ๒๕๒๘
๓. นายถนอม อินกัน	พ.ศ. ๒๕๒๘ – ๒๕๓๓
๔. นายสุพงษ์ รังสี	พ.ศ. ๒๕๓๓ – ๒๕๓๔
๕. นายเกษม ศิริวิธญา	พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๓๗
๖. นายพิทักษ์ บุญยเวช	พ.ศ. ๒๕๓๗ – ๒๕๔๒
๗. นายนคร ถานะวุฒิพงศ์	พ.ศ. ๒๕๔๒ – ๒๕๔๓
๘. นายปรีชา บำบัด	พ.ศ. ๒๕๔๓ – ปัจจุบัน

รายนามฝ่ายบริหารปีการศึกษา ๒๕๔๘

๑. นายปรีชา บำบัด	ผู้อำนวยการโรงเรียนสองพิทยาคม
๒. นายวิทยา รักเกล้า	รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารทั่วไป
๓. นายรัชชัย ใจเย็น	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ
๔. นายจิระเดช อินทขันธ์	รองผู้อำนวยการฝ่ายดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ปรัชญาของโรงเรียน

ประพฤติกดี มีวินัย ตั้งใจเรียน ความเพียรเชื่อมโยง เปี่ยมคุณธรรม

คติพจน์

โยคาเว ชายเต ภูริ

“ความรู้เกิดจากการศึกษา”

สัญลักษณ์ของโรงเรียน

“พระลอตามโก”

โรงเรียนสองพิทยาคม ตั้งอยู่ในดินแดนอมตะ

“ลิติตพระลอ”

อักษรย่อของโรงเรียน

ส.พ.

สีประจำโรงเรียน

เทา-ชมพู

เทา หมายถึง มั่นคงของมนุษย์ แสดงถึงคนที่มีปัญญา สนใจศึกษาหาความรู้

ชมพู หมายถึง ความอ่อนนุ่มถ่อมตน ความอ่อนหวาน การมีมารยาทดี

สถาบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
ผลงานดีเด่น ปีการศึกษา ๒๕๕๕

๑. ผ่านการประเมินให้เป็นโรงเรียนต้นแบบ ๑ อำเภอ ๑ โรงเรียนในฝัน

๒. ได้รับอนุมัติจากธนาคารออมสิน ภาค ๖ ให้จัดตั้ง ธนาคารโรงเรียนสองพิทยาคม⁴

๑.๕. การเดินทางสู่พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

การเดินทางทำได้สะดวกโดยทางรถยนต์ จากตัวจังหวัดแพร่ถึงอำเภอร้องกวาง ระยะทาง ๒๓ กิโลเมตร เส้นทางสายแพร่-น่าน เลี้ยวซ้ายเมื่อถึงทางแยกสามเหลี่ยมจะมีป้ายมำตรวจด่านนางฟ้า ระยะทาง ๑๘ กิโลเมตร จากนั้นก็เลี้ยวขวาเข้าเส้นทางสู่อำเภอสอง อีก ๓ กิโลเมตร ก็ถึงโรงเรียนสองพิทยาคม อยู่ทางซ้ายมืออันเป็นที่ตั้งของ พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

ภาพประกอบที่ ๑.๕

ป้ายเมืองสองตั้งอยู่ปากทางเข้าอำเภอสอง

ภาพประกอบที่ ๑.๖

ถนนเข้าสู่อำเภอสองจากสามแยกด่านนางฟ้า

ภาพประกอบที่ ๑.๑

สถานีขนส่งอำเภอสอง

ภาพประกอบที่ ๑.๒

ศูนย์จำหน่ายสินค้าอำเภอสอง

๒. ประวัติความเป็นมาและข้อมูลสำคัญของชุมชนอำเภอสอง

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของชุมชนอำเภอสอง

เมืองสอง เป็นชื่อเรียกกันมาตั้งแต่เมื่อไหร่ ใครเป็นผู้สร้าง ไม่ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชาติไทยที่ชัดเจน แต่จากพงศาวดารโยนก กล่าวถึง เมืองสองว่า จุลศักราช ๕๑๔ ปีชวด จัตวาศก เดือน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เจ้าฟ้าเมืองน่าน กับเจ้าฟ้าเชียงทอง สองพี่น้อง ได้ยกทัพลงมาตีเมืองต่างๆ ในอาณาจักรล้านนาไทย ได้เมืองเชียงราย เชียงแสน เมืองลอ พะเยา ลูถึง เดือน ๑๑ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีเดียวกัน ขกทัพจากเมืองพะเยา ระยะเวลาแปดพันวา ไปแรมขางคุมสะเอียบ จากขางคุมสะเอียบไปแรมป่าเลา ระยะเวลาสองพันวา ขกจากป่าเลาไปแรมเมืองสอง ระยะเวลาหมื่นวา ขกจากเมืองสองไปแรมป่าเสี้ยว ขกจากป่าเสี้ยวไปแรมเมืองแพร่ ฯลฯ

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นว่าเมืองสองเป็นเมืองที่สร้างมานานแล้ว และคาดว่าคงสร้างในสมัยเดียวกันกับเมืองพะเยา เมืองแพร่ เชียงแสน หากจะเปรียบเทียบกับเมืองแพร่ในสมัยนั้นก็เป็นที่สมัยที่พระยาสามล้านปกครองเมืองแพร่ คือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๕๓ - ๒๐๕๕

พงศาวดารเมืองน่าน กล่าวถึงเมืองสองว่า จุลศักราช ๘๘๕ ตรงกับ พ.ศ. ๒๐๖๐ พญาน่านคนขึ้น อุ้นเหือน ได้ยกไพร่พลทหารลงมาตีเมืองเทิง เมืองสอง ได้ชัยชนะจึงกวาดต้อนผู้คนไปเป็นจำนวนมาก

จุลศักราช ๘๕๓ ตรงกับ พ.ศ.๒๐๗๔ พญาแพร์ได้รวบรวมไพร่พลยกขึ้นไปตีเมืองตีนจาก พญาน่าน แต่ไม่สามารถตีหักเอาเมืองน่านได้ จึงยกทัพกลับ แต่เจ้าเมืองแพร์ได้แต่งตั้งตัวแทนให้ไป ปกครองเมืองสองสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน กล่าวกันว่าเดิมบ้านเจ้าเมืองสองตั้งที่บ้านหนูน ต่อมาภายหลังได้ย้ายไปตั้งที่บ้านกลาง

ปี พ.ศ. ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ จัดการปกครองหัวเมือง ฝ่ายเหนือแบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองสองจึงถูกลดฐานะลงเป็นอำเภอ เรียกว่า อำเภอขมเหนือ

ปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ทางราชการ ได้เปลี่ยนชื่อจาก อำเภอขมเหนือ เป็นอำเภอสอง ตามความ นิยมของชาวบ้านใกล้เคียง

ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อจาก อำเภอสอง เป็นอำเภอบ้านกลาง แต่ไม่มีใคร เรียกและไม่เป็นที่รู้จัก ในที่สุด ปี พ.ศ.๒๔๘๐ ทางราชการจึงได้เปลี่ยนชื่อกลับไปใช้ชื่อตามเมือง โบราณคือ เมืองสอง ดังนั้นจึงเปลี่ยนจากอำเภอบ้านกลาง เป็นอำเภอสอง มาจนถึงปัจจุบัน

ความเป็นมาของชุมชนอำเภอสอง

จากหนังสือวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดแพร่ โดยคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสาร และจดหมายเหตุ ในการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ ได้กล่าวถึงอำเภอสองไว้ว่า

เมืองสอง จัดเป็นชุมชนโบราณที่สำคัญของจังหวัดแพร่ อันแสดงถึงร่องรอยความเจริญของ พื้นที่ต้นแม่น้ำยมในอดีตจนถึงปัจจุบัน

เมืองสองหรือเมืองสรอง ตั้งอยู่ที่บ้านต้นฝิ่ง ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง บนฝั่งแม่น้ำสอง หรือแม่น้ำกาหลง ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำยม เมืองสองเป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่ครอบคลุม พื้นที่ประมาณ ๑๒๐ ไร่ มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ ๓ ชั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นมาเมื่อใด และคนกลุ่มใดเป็นผู้สร้าง นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า มีอายุในสมัยอาณาจักรล้านนาและสุโขทัย ลงมา แต่คนในท้องถิ่นเชื่อว่าเมืองนี้เป็นเมืองของพระเพื่อนพระแพง ในวรรณคดีเรื่อง ลิลิตพระลอ บริเวณพื้นที่ในเขตคันดินซึ่งเป็นกำแพงเมือง ลักษณะเป็นเนินดินสูงประมาณ ๔ – ๕ เมตร พบเศษภาชนะดินเผาทั้งธรรมดา ชนิดเคลือบ และชนิดแกร่ง เป็นจำนวนมาก จากเตาเผาในพื้นที่ เมืองพะเยา และปรากฏร่องรอยซากเจดีย์วัดร้าง ๒ แห่ง ปัจจุบันชาวบ้านได้ใช้พื้นที่ทำการ เพาะปลูกข้าวโพดและทำสวน ทำให้ซากวัดและเจดีย์ถูกทำลายจนหมด

ด้านนอกของกำแพงทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีซากเจดีย์เก่าแก่ ในอดีตชาวบ้านเรียกว่า ธาตุหินสั้ม และเรียกชื่อเมืองนี้ว่า เวียงหินสั้ม ปัจจุบันธาตุหินสั้ม ได้รับการบูรณะและสร้างวัดขึ้น ให้ชื่อว่า วัดธาตุพระลอ เวียงสองหรือเมืองสองหรือเวียงหินสั้มนี้ ถูกทิ้งร้างมานานนับ ๑๐๐ ปี ได้รับการบูรณะมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕

เวียงเทพ ตั้งอยู่บ้านร่องถ่าน ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง บริเวณด้านหลังของโรงเรียนเวียงเทพวิทยาในปัจจุบัน เวียงเทพหรือเมืองเวียงเทพ เป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่กว่าเมืองสอง และเป็นอีกแห่งหนึ่งที่ถูกทิ้งร้างมานานกว่า ๑๐๐ ปี ด้านานการสร้างเวียงเทพที่ชาวบ้านในท้องถิ่นเล่าต่อกันมาว่า เมืองนี้สร้างขึ้นมาพร้อมกับเมืองสอง โดยกลุ่มที่สร้างคือ พวกม่าน เวียงเทพเป็นชุมชนโบราณที่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ ๑ ชั้น เมื่อประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมา บริเวณเมืองเป็นป่าที่มีต้นไม้หนาแน่น มีผู้พบพระพุทธรูปหินทราย ภาชนะดินเผาทั้งชนิดเคลือบและชนิดแกร่ง ซากสถูปเจดีย์ของวัดร้างภายในแนวกำแพงดิน แต่ปัจจุบันแนวกำแพงดินถูกขุดไถทำลาย เหลือเป็นเนินดินเล็กๆ ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ส่วนซากวัดและเจดีย์ ตลอดจนเศษภาชนะที่เคยปรากฏอยู่ ถูกขุดไถทำลายจนหมด เพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำนา^๕

เมืองสองกับลิลิตพระลอ

เมืองสองหรืออำเภอสอง เป็นชื่อที่มีความผูกพันเกี่ยวกับวรรณคดีลิลิตพระลอ เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ และวรรณคดี จะพบว่ามีความเชื่อมโยงกันจนทำให้มีบุคคลสำคัญหลายคน มีความเชื่อว่าจะเป็นเมืองของ พระเพื่อน พระแพง ตามตำนานและพงศาวดารของโยนก

จากการศึกษาค้นคว้าทางเอกสาร และข้อมูลจากแหล่งต่างๆ สรุปได้ว่า เรื่องราวของลิลิตพระลอ ได้ประพันธ์บันทึกไว้ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น โดยนำเอาเรื่องเหตุการณ์จากภาคเหนือไปเป็นโครงเรื่อง สังเกตพบว่ามีภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมของคนเมืองสองผูกซ่อนไว้ในลิลิตพระลอ จำนวนหลายคำ

เมืองสองในอดีตมีเจ้านครปกครองมาก่อน มีสถานที่ชุมชน เมืองโบราณตั้งอยู่ หมู่ ๑ ตำบลบ้านกลาง ลักษณะตัวเมืองชุมชนโบราณ เป็นกำแพงดินล้อมรอบสามชั้นอยู่บนเนินสูง มีธาตุพระลอ มีศาลปู่เจ้าสมิงพรายจำนวน ๒ แห่งในพื้นที่เดียวกัน และมีที่สาธารณะอยู่ใน บริเวณกำแพงเมือง ดังนั้นทางอำเภอสอง จังหวัดแพร่ จึงได้ร่วมใจกันเสนอโครงการจัดสร้าง อุทยานลิลิตพระลอ ได้เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นต้นมา เพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางการศึกษาค้นคว้าทางวรรณคดีลิลิตพระลอ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อน หย่อนใจของประชาชน และนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี^๖

คุณค่าของลิลิตพระลอ

วรรณคดีสโมสรได้พิจารณาว่ามีคิให้ลิลิตพระลอเป็นยอดของลิลิต เพราะลิลิตพระลอ มี วรรณรสที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งความบันเทิง และปรัชญาที่สะท้อนวิถีชีวิต ซึ่งมี ลักษณะเด่น แสดงออกถึงความมีอำนาจ ความมีฤทธิ์ ความกตัญญู ความรัก ความหลง ความ จงรักภักดี ความผูกพันบาทอาฆาต ความเศร้าโศก และความตาย อันเป็นกฏอนิจจัง

จากหลักฐานจึงสรุปได้ว่า เรื่องลิลิตพระลอเป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ มีโบราณวัตถุ และ โบราณสถานที่จริงที่ใช้อ้างอิง และสนับสนุนสอดคล้องตามเนื้อเรื่อง โดยเฉพาะวรรณรสทางภาษา และสาระของวรรณคดี ลิลิตพระลอมีความสมบูรณ์ เป็นอมตะรัก แฝงคติธรรม แนววิถีชีวิตของ มนุษย์ในลักษณะพุทธปรัชญา อวสานลงด้วย อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา⁷

๒.๒ ลักษณะทางกายภาพ

๒.๒.๑ ที่ตั้ง

อำเภอสองฝั่งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดแพร่ ห่างจากจังหวัดแพร่ ๔๕ กิโลเมตร ห่าง จากกรุงเทพมหานคร ๖๐๓ กิโลเมตร อยู่สูงกว่าระดับทะเล ประมาณ ๑๘๓ เมตร

อาณาเขตติดต่อกับอำเภออื่น ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอดอกคำใต้ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา และอำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และอำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอหนองม่วงไข่และอำเภอลอง จังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภองาว อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง ⁸

๒.๒.๒ สภาพพื้นที่ / เนื้อที่

พื้นที่ : สามารถจำแนกออกได้ตามลักษณะการใช้ประโยชน์ ดังนี้

- พื้นที่การเกษตร จำนวน ๑๒๒,๘๖๘ ไร่ หรือ ร้อยละ ๑๒.๓๗
- พื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๗๖๐,๕๐๐ ไร่ หรือ ร้อยละ ๗๖.๕๒
- พื้นที่อยู่อาศัย และอื่นๆ จำนวน ๑๑๐,๒๘๒ ไร่ หรือ ร้อยละ ๑๑.๑๑

เนื้อที่ : ประมาณ ๑,๕๕๐ ตร.กม. หรือ ประมาณ ๘๕๓,๗๕๐ ไร่ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีพื้นที่มากที่สุด ของจังหวัดแพร่

๒.๒.๓ ลักษณะภูมิประเทศ

ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่ทั้งหมด มีพื้นที่ราบสำหรับการเกษตร และที่อยู่อาศัย คิดเป็นร้อยละ ๒๐ มีแม่น้ำสายสำคัญ ๒ สาย ไหลผ่าน คือแม่น้ำยม และ แม่น้ำสอง

๒.๒.๔ ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นแบบร้อนชื้น (Tropic) มี ๓ ฤดู ได้แก่

- ๑) ฤดูร้อน อยู่ในช่วงเดือน มีนาคม – เมษายน อุณหภูมิสูงสุดประมาณ ๔๑ องศาเซลเซียส
- ๒) ฤดูฝน อยู่ในช่วงเดือน พฤษภาคม – ตุลาคม โดยจะมีฝนตกชุกมากในเดือนกันยายน
- ๓) ฤดูหนาว อยู่ในช่วงเดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ ๑ องศาเซลเซียส

๒.๓ การปกครอง และประชากร

๒.๓.๑ การปกครอง

เขตการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๗ แบ่งเป็น ๘ ตำบล ๘๔ หมู่บ้าน ดังนี้

ตำบลบ้านกลาง	๑๒ หมู่บ้าน
ตำบลบ้านหนุน	๑๑ หมู่บ้าน
ตำบลเตาปูน	๑๒ หมู่บ้าน
ตำบลแดนชุมพล	๔ หมู่บ้าน
ตำบลห้วยหม้าย	๑๗ หมู่บ้าน
ตำบลหัวเมือง	๑๓ หมู่บ้าน
ตำบลสะเอียบ	๑๐ หมู่บ้าน
ตำบลทุ่งน้าว	๕ หมู่บ้าน
เทศบาล ๑ แห่ง คือ เทศบาลตำบลสอง	

๒.๓.๒ ประชากร

๑. จำนวนประชากร	รวม	๔๕,๓๗๓	คน
๒. จำนวนประชากรชาย	รวม	๒๒,๖๗๓	คน
๓. จำนวนประชากรหญิง	รวม	๒๒,๗๐๐	คน
๔. ความหนาแน่นของประชากร ๒๘.๕๔ คน / ตร.กม.			
มีชาวไทยภูเขา ๓ เผ่า			

☐ เผ่าม้ง บ้านแม่แรม ตำบลเตาปูน ประชากร ๑,๔๗๐ คน จำนวนบ้าน ๑๗๗ หลังคาเรือน

☐ เผ่าอาข่า บ้านแม่พร้าว ตำบลสะเอียบ ประชากร ๒๔๓ คน จำนวนบ้าน ๘๖ หลังคาเรือน

☐ เผ่าตองเหลือง หรือมาบริ (Mabri) บ้านท่าวะ ตำบลสะเอียบ ประชากร ๘๐ คน

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง ข้อมูล ณ เดือน กันยายน ๒๕๕๕

๒.๔ ทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๔.๑ ทรัพยากรดิน

ลักษณะดินมีความเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกพืชหลายชนิด โดยพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะสมสำหรับปลูกข้าว ถั่วเหลือง ไม้ยาสูบ พื้นที่ราบเชิงเขาเหมาะสมสำหรับปลูกไม้ผลและพืชไร่

๒.๔.๒ ทรัพยากรน้ำ

อำเภอสอง มีพื้นที่ลำห้วย หนอง คลอง บึง รวมประมาณ ๑๒,๐๐๐ ไร่ หรือร้อยละ ๑.๒๐ ของพื้นที่ทั้งหมด

มีแหล่งน้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำยม และลำน้ำแม่สอง นอกจากนั้นยังมีแหล่งน้ำอื่น ๆ คือ

๑. ลำห้วยแม่ใส	๗. ลำห้วยแม่แรม
๒. ลำห้วยแม่เด่น	๘. ฝายแม่ยม
๓. ลำห้วยแม่สะกีน	๙. ฝายน้ำล้นทุ่งไผ่
๔. ฝายห้วยจันทร์	๑๐. อ่างเก็บน้ำห้วยจันทร์
๕. ลำห้วยแม่ปู้	๑๑. อ่างเก็บน้ำห้วยเปือ
๖. ลำห้วยเตียน	๑๒. อ่างเก็บน้ำห้วยวัง
๑๓. อ่างเก็บน้ำแม่สอง	๑๕. อ่างเก็บน้ำห้วยป้อม

๒.๔.๕ ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้อำเภอสอง จำนวน ๗๖๐,๕๐๐ ไร่ หรือร้อยละ ๗.๕๒ ของพื้นที่ทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ๑ แห่ง คือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยหลวง เนื้อที่ ๖๐,๖๒๕ ไร่ และอุทยานแห่งชาติ ๑ แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติแม่ยม มีเนื้อที่ ๒๘๔,๒๘๘ ไร่ และเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมประมาณ ๑๑๔,๐๐๐ ไร่

๒.๕ การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัดของอำเภอสอง เป็นไปด้วยความสะดวกสบายโดยทางรถยนต์ ดังนี้

๑. ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๓ (อ.สอง จ.แพร่ – อ.จาว จ.ลำปาง)
๒. ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๑๒๐ (อ.สอง จ.แพร่ – อ.เชียงม่วน จ.พะเยา)
๓. ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๑๕๔ (อ.สอง จ.แพร่ – อ.จาว จ.ลำปาง)

๒.๖ สาธารณูปโภค

ไปรษณีย์ มีที่ทำการไปรษณีย์ จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ ที่ทำการไปรษณีย์อำเภอสอง

ประปา การใช้น้ำอุปโภค และบริโภคของราษฎรในพื้นที่ แบ่งเป็น

- ประปาส่วนภูมิภาค (อ.ร้องกวาง) รับผิดชอบพื้นที่ อ.สอง
- ประปาหมู่บ้าน
- แหล่งน้ำ ประเภทอื่น ๆ เช่น บ่อน้ำบาดาล บ่อน้ำตื้น ดักเก็บน้ำฝน และ โองน้ำขนาดใหญ่ เป็นต้น

โทรศัพท์ มีชุมสายโทรศัพท์ จำนวน ๑ แห่ง

ไฟฟ้า การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้บริการจ่ายไฟฟ้าให้กับทุกหมู่บ้านของอำเภอสอง จำนวน ๘๔ หมู่บ้าน

๒.๗ สภาพเศรษฐกิจ

๒.๗.๑ การประกอบอาชีพ

- อาชีพหลัก** ได้แก่
๑. ทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าวนาปี ข้าวโพด มะม่วง ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเขียว อ้อย ฝ้าย แก้วมังกร
  ๒. เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ สุกร โค กระบือ ห่าน ช้าง

อาชีพเสริม ได้แก่

๑. ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น สุรากลั่นชุมชน ผลิตภัณฑ์ผลิตสุราแช่ ผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ทอผ้าพื้นเมือง ขนมหั้ แหนม ปลาร้าอบ น้ำพริก งานปั้นจากฝุ่นไม้ไผ่สาธุน้เท้า คุลโทะ จักสาน แกะสลักไม้ หาชองป้า

๒.๗.๒ การเงิน การธนาคาร

สถาบันการเงิน มีธนาคาร จำนวน ๒ แห่ง

๑. ธนาคารออมสิน สาขาsong โทรศัพท์ ๐-๕๔๕๕-๑๖๒๖

๒.ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาsong โทรศัพท์ ๐-๕๔๖๔-๒๖๗๑

สหกรณ์และกลุ่มออมทรัพย์

๑. สหกรณ์การเกษตรอำเภอsong จำกัด

๒. สหกรณ์กลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างแม่song

๓.สหกรณ์กลุ่มผู้ใช้น้ำฝายแม่ยม

๔.สหกรณ์กลุ่มผู้ใช้น้ำฝายทุ่งไผ่

๕.ชมรมแม่บ้านอำเภอsong

๒.๘ สภาพสังคม

๒.๘.๑ การศึกษา

ข้อมูลด้านการศึกษา

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สนง.เขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑

จำนวนโรงเรียน ๔๒ แห่ง

จำนวนครู ๔๑๗ คน

จำนวนนักเรียน ๖,๗๕๗ คน

สถานศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

การอาชีวศึกษา

จำนวนครู ๓๒ คน

จำนวนนักเรียน ๗๐๐ คน

ระบบการศึกษานอกโรงเรียน จำนวนนักศึกษา ๕๓๕ คน จำนวนครู ๑๖ คน

จัดการศึกษา ๓ ประเภท

สายสามัญ ประกอบด้วย ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น

มัธยมศึกษาตอนปลาย

สายอาชีพ ประกอบด้วย อาชีพระยะสั้น การพัฒนาอาชีพ กลุ่มสนใจ

การศึกษาตามอัธยาศัย เช่น

- บริการห้องสมุดประชาชนอำเภอsong ๑ แห่ง
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตำบล ๘ แห่ง
- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๘๔ แห่ง

การศึกษาอื่น ๆ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (โรงเรียนวังฟ่อนวิทยา) ๑ แห่ง

๒.๘.๒ การสาธารณสุข

มีการให้บริการด้านการสาธารณสุข โดยมีสถานบริการ ดังนี้

โรงพยาบาล ขนาด ๓๐ เตียง	จำนวน	๑	แห่ง
สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	จำนวน	๑	แห่ง
สถานีอนามัยประจำตำบล / หมู่บ้าน	จำนวน	๑๕	แห่ง

๒.๘.๓ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมที่สำคัญของชาวอำเภอสองคือ การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส และการนับถือ
เครือญาติ การมีความโอบอ้อมอารี ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีมิตรไมตรี

วิถีชีวิตทางวัฒนธรรมประเพณีของชาวอำเภอสอง

การดำเนินชีวิตของชาวอำเภอสองในปัจจุบัน จะมีบางช่วงที่เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรม ความ
เชื่อและงานประเพณีต่างๆ อันเป็นโอกาสให้นักท่องเที่ยว ได้ชมรูปแบบวัฒนธรรม การแต่งกาย
ที่สวยงามเป็นพิเศษ ซึ่งในยามปกติชาวเมืองสองก็แต่งกายคล้ายกับชาวเมืองอื่น แต่โดยส่วนใหญ่
ผู้คนจะนิยมแต่งกายด้วยผ้าหม้อห้อม โดยเฉพาะเสื้อ ซึ่งจะเรียกติดปากว่า “ เสื้อดำเมืองแป้ ”
และใส่ได้ทุกโอกาสทั้งงานมงคล และงานอวมงคล

เทศกาล / ประเพณีที่สำคัญในอำเภอสอง

เทศกาลที่สำคัญ	สถานที่	วัน / เวลา
๑. เทศกาลปีใหม่	ณ. ที่ว่าการอำเภอสอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่	วันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี
๒. เทศกาลลอยกระทง	ณ. บริเวณแม่น้ำสอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่	๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี
๓. เทศกาลสงกรานต์	ณ. ที่ว่าการอำเภอสอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่	๑๓ เมษายน ของทุกปี
๔. เทศกาลประเพณีไหว้พระธาตุหนองจันทร์	ณ. วัดพระธาตุหนองจันทร์ ตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่	จันทร์คดิ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี
๕. เทศกาลประเพณีสงน้ำพระธาตุพระลอ	ณ. วัดธาตุพระลอ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่	จันทร์คดิ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกปี
๖. เทศกาลปีใหม่ของชาวเขาเผ่าอีโก้	ณ. หมู่ที่ ๕ ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่	เดือนมกราคม ของทุกปี
๗.เทศกาลปีใหม่ของชาวเขาเผ่าแม้ว (ม้ง)	ณ. หมู่ที่ ๑๒ ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่	เดือนธันวาคม ของทุกปี

๒.๕ สถานที่สำคัญ / สถานที่ที่น่าสนใจ / แหล่งท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ ๑.๕

แก่งเสือเต้น

ตั้งอยู่หน้าที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่ม่ม เป็นเกาะแก่งธรรมชาติในแม่น้ำยม มีความยาวประมาณ ๓กิโลเมตร ชื่อของแก่งเสือเต้นนี้มีความเป็นมาจกลักษณะธรรมชาติของหินก้อนหนึ่งในแก่งนี้ ซึ่งมีลักษณะรอยเท้าเสือปรากฏอยู่ บริเวณแก่งเสือเต้นมีหาดทรายอยู่ทั่วไป เหมาะแก่การกางเต็นท์เพื่อสัมผัสธรรมชาติที่งดงาม และมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การล่องแก่ง จัด

ในราวเดือนพฤศจิกายน ถึง เมษายน มีสถานที่ให้นักท่องเที่ยวนอนพักและมีลานกางเต็นท์ สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ

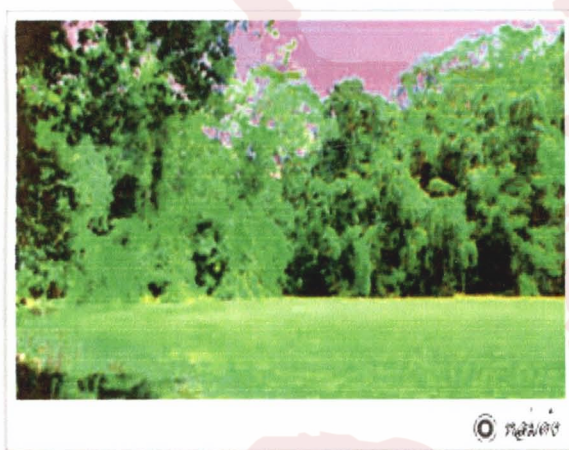
คงสักงาม

อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่ยม ประมาณ ๖ กิโลเมตร ต้องใช้การเดินเท้าเท่านั้น ลักษณะเป็นผืนป่าไม้สักทองขนาดใหญ่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะจุดชมวิวเหมือนแร่แบไรต์เก่า ในช่วงฤดู และฤดูหนาว จะมองเห็นทะเลหมอก ดูแล้วสวยงาม น่าประทับใจอย่างยิ่ง

ภาพประกอบที่ ๑.๑๐

ภาพประกอบที่ ๑.๑๑

หล่มดั่ง

ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่ยม ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร เป็นบึงน้ำจืดธรรมชาติ บนภูเขา ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๒๐ เมตร ปกคลุมด้วยป่าดิบ ลักษณะที่ แปลกคือไม่มีต้นน้ำกำเนิดของแหล่งน้ำ และ น้ำในบึงก็ไม่เคย เพิ่มหรือลดลงแต่อย่างใด สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากปล่องภูเขาไฟ ที่ดับสนิทแล้ว นอกจากนั้นบริเวณใกล้เคียงมีดง

ต้นตะแบกยักษ์ มีจุดชมวิวทิวทัศน์ป่าสัก ซึ่งสามารถมองเห็นพระอาทิตย์ขึ้น และตกได้ด้วย

ภาพประกอบที่ ๑.๑๒

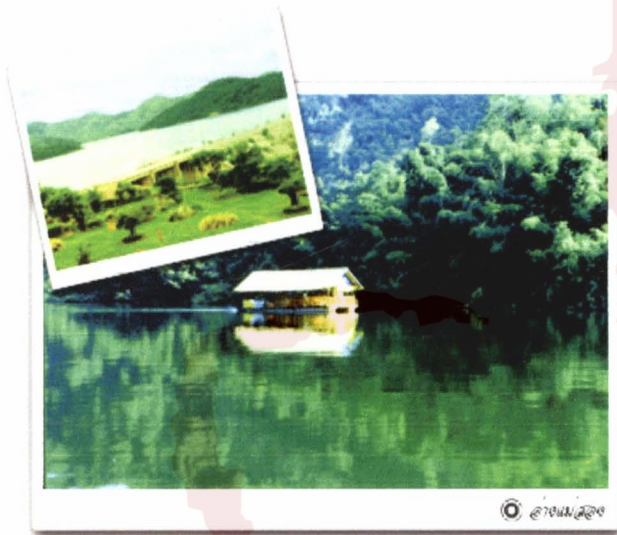
วัดธาตุพระลอ

ตั้งอยู่ที่บ้านธาตุพระลอ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านกลาง ห่างจากอำเภอสอง ประมาณ ๓ กิโลเมตร ในบริเวณวัดมีพระธาตุเก่าแก่อายุ กว่า ๔๐๐ ปี สร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์เพื่อระลึก ถึงความรักอมตะของพระลอ แห่งนครแมนสรวง และพระเพื่อนพระแพง แห่งเมืองสรอง เป็นต้นกำเนิดของวรรณคดี เรื่องลิลิตพระลอ ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะ แต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

วัดพระธาตุหนองจันทร์

ตั้งอยู่ที่บ้านหนุนใต้ หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านหนุน อำเภอ
สอง จังหวัดแพร่ เป็นปูชนียสถานที่มีความสำคัญแห่ง
หนึ่งของอำเภอสอง ในบริเวณวัดมีองค์พระธาตุเป็น
สถานที่บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุส่วนเส้นพระเกศา
ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และยังเป็นที
ประดิษฐานของพระพุทธรูป “พระเจ้าตนหลวง” ซึ่ง
สันนิษฐานว่า เป็นพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดใน
ภาคเหนือ และมีพระพุทธรูปหยกเขียวองค์ใหญ่ที่สุดใน
ประเทศไทยประดิษฐานอยู่

ภาพประกอบที่ ๑.๑๔

น้ำตกขาววา

ตั้งอยู่ บ้านนาหลวง ตำบลสะเอียบ
ห่างจากอำเภอสอง ประมาณ ๖๕ กิโลเมตร
เป็นน้ำตกธรรมชาติ มีความสูงประมาณ
๔๐ เมตร หรือ ๒๐ วา (ขาววา)

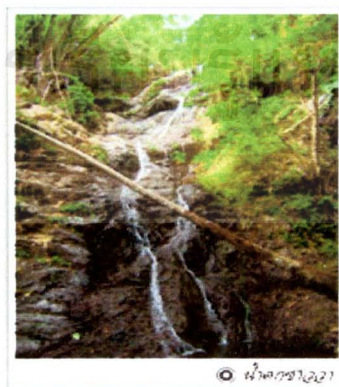
ภาพประกอบที่ ๑.๑๕

ภาพประกอบที่ ๑.๑๓

อ่างเก็บน้ำแม่สอง

เป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่
บ้านท่าสมาน ตำบลเตาปูน บริเวณโดยรอบ
มีทิวทัศน์สวยงาม สามารถมองเห็นแนวเขาที่
ผาน้อง ตั้งตระหง่านได้อย่างชัดเจนท่ามกลาง
บรรยากาศอันเงียบสงบและสะอาดตาของ
พื้นที่ในทะเลสาบน้ำจืดของอ่างเก็บน้ำแม่
สองซึ่งมีความจุสูงสุดถึง ๖๕.๘ ล้าน
ลูกบาศก์เมตร ตั้งอยู่ห่างอำเภอสอง
ประมาณ ๖ กิโลเมตร

ศาลเจ้าแม่นางสิบสอง

เป็นสถานที่สิงสถิตดวงวิญญาณของนางสิบสองซึ่งเป็นบริวารของปู่เจ้าสมิงพรายในตำนานวรรณคดีลิลิตพระลอ ชาวอำเภอสองมีความเชื่อว่า นางสิบสองของเมืองสองเป็นหัวหน้ากองทัพผีที่ปู่เจ้าสมิงพรายเรียกมารับใช้ให้ไปห้าห้าผี ของเมืองแมนสรวงของพระลอให้ยอมแพ้ก่อนจะทำเสน่ห์ให้พระลอเดินทางมาหาพระเพื่อนพระแพง นอกจากนั้นปู่เจ้าสมิงพรายได้ มอบหมายให้นางสิบสองเป็นผู้คอยปกปักรักษาเมืองสองไว้ มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ศาลนางสิบสองในปัจจุบัน เป็นที่เคารพสักการะของชาวอำเภอสอง และผู้ที่มีความเชื่อต่างอำเภอ ต่างจังหวัด และเป็นที่พักของคนเดินทาง ศาลนางสิบสองตั้งอยู่ริมทางหลวง หน้าป้อมตำรวจ (ด่านนางฟ้า) ทางแยกเข้าอำเภอสอง ตำบลทุ่งน้าว อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ภาพประกอบที่ ๑.๑๖

© พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านเมืองสอง

พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านเมืองสอง

พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านเมืองสอง ตั้งอยู่ที่โรงเรียนสองพิทยาคม เป็นที่รวบรวมของวัตถุสิ่งของ ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิต

ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวอำเภอสอง เช่น เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือทางการเกษตร เครื่องมือล่าสัตว์ ฯลฯ โดยผู้รวบรวมคือครูนคร บุญญาสัย

ภาพประกอบที่ ๑.๑๗

สถาบันพิพิธภัณฑ์การศึกษาคulture

หมู่บ้านชาวเขาเผ่าอาข่า

ชาวเขาเผ่าอาข่า บ้านแม่พร้าว หมู่ที่ ๕ ตำบลสะเอียบ ซึ่งรักษาวัฒนธรรมของชนเผ่าไว้อย่างสมบูรณ์

ภาพประกอบที่ ๑.๑๘

© สถาบันการศึกษา

ถ้ำผาพิฆาต

ถ้ำผาพิฆาต

ถ้ำผาพิฆาต เป็นถ้ำขนาดใหญ่ มีหินงอก หินย้อยที่สวยงาม มีลักษณะเป็นรูปเขาแหลม อยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านเหล่าเหนือ หมู่ที่ ๔ ตำบลบ้านกลาง ซึ่งได้รับการขนานนามว่า “ถ้ำผาพิฆาต”

ภาพประกอบที่ ๑.๑๕

ผาแอ่ว

ตั้งอยู่ในป่าห้วยป้อม บ้านเหล่าห้วย หมู่ที่ ๕ ตำบลบ้านหนอง เป็นหินขนาดใหญ่ ที่มีรูปร่างประหลาด โดยมีฐานรับน้ำหนักขนาดเล็ก ตัวก้อนหินดูแล้วน่าจะล้มแต่ไม่ล้ม เป็นที่อัศจรรย์แก่ผู้พบเห็นอย่างยิ่ง ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ถ้ำผาพิฆาต^{๑๐}

ภาพประกอบที่ ๑.๒๐

ผาแอ่ว

๓. รูปแบบการดำเนินชีวิต

๓.๑ การดำเนินชีวิต

ชาวอำเภอสองมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร เพราะมีแม่น้ำยม แม่น้ำาวไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำยมสายใหญ่ที่เป็นเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิตชาวอำเภอสองมาตลอดและยังมีอ่างเก็บน้ำต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวเมืองสอง เช่น อ่างแม่สอง, อ่างแม่คำ, อ่างห้วยป้อม, อ่างห้วยเปาะ, อ่างห้วยโป่ง, อ่างห้วยรัง การมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ก็ทำให้อาชีพเกิดขึ้นมากมาย และมีแหล่งอาหารทางน้ำอุดมสมบูรณ์ เช่น ปลา จากแม่น้ำยมและจากอ่างเก็บน้ำต่างๆ อาหารป่าตามฤดูกาล ที่มีผู้มาขายตลอดปี ผลผลิตทางการเกษตร ก็เป็นอาหารที่ชาวเมืองสองผลิตขึ้นมากินมาขายตลอดปี ชาวนาก็ผลิตข้าวมากินมาขายกันทั้งนาปีและนาปรัง

๓.๒ ภาษา

ภาษาที่ชาวเมืองสองใช้สื่อสารกันก็เป็นภาษาถิ่นเหนือที่เหมือนกับอีกหลายจังหวัดในภาคเหนือ อาจจะมีสำเนียงที่ผิดเพี้ยนกันไปบ้างและคำบางคำที่ใช้เรียกชื่ออาหารหรือผลไม้ ของใช้ของกิน ที่ต่างกันไปบ้าง เช่น

ภาษากลาง	เมืองสอง	ลำปาง	เชียงใหม่
ฝรั่ง	หม่าแก้ว	หม่าก้วย	บะก้วย, บำมัน, ก้วยกำ
กะท้อน	หม่าด้อง	บ่าคิ่น	บ่าคิ่น
ปลาช่อน	ปล่าจะเลาะ	ปล่าหลิม	ปล่าหลิม
	ปล่าก่อ		
กบไสไม้	กบ	เต่า	เต่า

๓.๓ อาหารการกิน

ด้วยอำเภอสองเป็นเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งแหล่งน้ำและภูเขา จึงเป็นแหล่งอาหารอย่างดี มีพืชผักบางชนิดที่จังหวัดอื่นไม่มี อันแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์และความสมดุลของดินฟ้าอากาศ เช่น งวม ผักขี้กวาง เป็นต้น ดังจะได้กล่าวถึงในตัวอย่างอาหารพื้นเมืองของคนอำเภอสอง

กรรมวิธีการผลิตน้ำปู

น้ำปู เป็นอาหารพื้นบ้านของชาวภาคเหนือ ที่ใช้ปรุงแต่งกับน้ำพริกแล้วรับประทานกับเครื่องจิ้ม หรือใส่แกงหน่อไม้เป็นการเพิ่มรสชาติ หรือใช้ปรุงแต่งรสส้มตำ เช่น ตำส้มโอ ตำกระท้อน ทำให้ได้รสอร่อยแบบภาคเหนือ

ขั้นตอนการทำน้ำปู

๑. การจับปู

ต้องเตรียมอุปกรณ์ เช่น ถังน้ำทรงสูงหรือช่องที่มีฝาปิดมิดชิด เป็นภาชนะสำหรับใส่ปู ซึ่งจะจับกันกลางทุ่งนา โดยจะเลือกจับปูกันตามทุ่งนาที่ต้นข้าวไม่สูงนัก และในน่านั้นต้องไม่มีน้ำมาก (ส.ค. - ก.ย.) ถ้าหากในท้องนามีน้ำมากเมื่อปูหนีลงน้ำก็จะตามไม่ทันหรือมองไม่เห็นตัวปู ผู้ไปจับปูจะนิยมจับปูในวันที่แดดร้อนจัดๆ เพราะถ้าแดดร้อนจัดๆ ปูจะหลบความร้อนอยู่ตามกอหญ้าบนคันนา เมื่อคนเดินไปบนคันนาปูมันก็จะหนีลงน้ำ ถ้าน้ำร้อนปูก็จะวิ่งกลับขึ้นคันนาอีก ทำให้จับได้ง่าย และถ้าผู้จับปูกลัวปูหนีมือก็ควรใส่ถุงมือป้องกัน สำหรับขนาดของตัวปูที่เหมาะสมกับการใช้น้ำปูนั้น ใช้ได้ทุกขนาดตั้งแต่ตัวเล็กจนถึงตัวโตๆ

๒. การล้างปู

เมื่อจับปูมาได้แล้วจะต้องล้างปูเป็นๆ ด้วยน้ำสะอาดประมาณ ๕-๖ ครั้งเพื่อล้างเอาดิน - โคลน ที่ติดตามตัวปูออกให้หมด หรือจะล้างจนน้ำใสก็ได้

ภาพประกอบที่ ๑.๒๑

ขั้นตอนการล้างปู

ภาพประกอบที่ ๑.๒๒

ล้างด้วยน้ำสะอาดหลายครั้ง

๓. การบดปูลู

นำปูลูที่ล้างสะอาดแล้ว ไปเข้าเครื่องบดให้ละเอียด ในอดีตไม่มีเครื่องบดใช้การตำด้วยครกหรือ กระบองไม้ซาง ในการบดปูลูนี้จะเติมใบมะกอกเพื่อให้ปูลูที่ทำสำเร็จออกมามีสีดำ และใส่ใบข่า ใบตะไคร้ เพื่อลดกลิ่นคาว โดยเก็บใบพืชดังกล่าวมาล้างให้สะอาด แล้วหั่นยาวประมาณครึ่งนิ้ว ใส่ ลงไปพร้อมกับปูลูที่บดในเครื่อง

ภาพประกอบที่ ๑.๒๓

ขั้นตอนการบดปูลู

ภาพประกอบที่ ๑.๒๔

๔. การกรองน้ำปูลู

นำปูลูที่บดแล้วมากรองด้วยผ้าขาวบางหรือกระชอนที่มีรูขนาดเล็ก เพื่อไม่ให้กากปูลูติดไปด้วย เพราะจะทำให้ปูลูออกมาไม่ละเอียด ในการกรองหรือปั่นกากปูลูให้เหลือแต่น้ำนั้น จะใช้น้ำสะอาด เติมน้ำด้วยขมิ้นหรือใบมะกอกในกระชอน เพื่อช่วยล้างเอาเนื้อและไขมันของปูลูลงไปกับน้ำ เหลือแต่กากปูลูก็นำไปทิ้งได้ เมื่อกรองเสร็จเรียบร้อยแล้วก็นำน้ำปูลูใส่ในหม้อที่จะใช้เคี่ยวหรือต้ม ซึ่งนิยมใช้หม้อดิน ใบโหระพาทรงสูงสำหรับใช้ต้มน้ำปูลูโดยเฉพาะ เติมน้ำลงในน้ำปูลูหลังกรองเสร็จแล้ว ๑ กำมือ ปิดฝาหม้อให้มิดชิดทิ้งไว้ ๑ คืน เป็นการหมักไว้ ในขั้นตอนการหมักนี้จะนำน้ำปูลูใส่ถุงพลาสติกใช้ ขวดรดปากถุงไว้ให้มิดชิดก่อนนำใส่หม้อ เป็นการป้องกันกลิ่นไม่ให้ฟุ้งกระจายในครัวเรือน

ภาพประกอบที่ ๑.๒๕

ขั้นตอนการกรองน้ำปู

ภาพประกอบที่ ๑.๒๖

ใช้น้ำสะอาดเติมลงไปเพื่อให้กรองได้ง่ายขึ้น

๕. การต้มหรือเคี่ยวน้ำปู

เป็นการทำให้น้ำปูแห้งจากน้ำเหลวเป็นน้ำปูที่ข้นเหนียวใช้รับประทานได้ เป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องดูแลเอาใจใส่ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนแห้งได้ที่พอดี

เริ่มจากไฟที่ใช้เคี่ยวจะใช้ฟืนหรือถ่านก็ได้ แต่ไม่นิยมเคี่ยวด้วยแก๊ส ในช่วงแรกของการต้มจะใช้ไฟแรงค้มน้ำเดือด ต้องคอยดูว่าช่วงค้มน้ำปูจะมีฟองเกิดขึ้นมากต้องคอยคนให้ฟองแตก ไม่เช่นนั้นฟองจะล้นหม้อ เมื่อน้ำปูเดือดแล้วฟองก็จะหายไป จะต้องคอยเติมไฟให้ลุกสม่ำเสมอหรือใช้ไฟกลางเคี่ยวไปเรื่อย ๆ จนคนแล้วรู้สึกหนักมือ ก็ให้เติมน้ำพริกที่ปรุงมาเรียบร้อยแล้วลงไปคนให้ละลายในน้ำปูที่เดือดพล่านนั้น การเติมน้ำพริกเป็นการปรุงรสชาติของน้ำปูให้มีความเข้มข้นอร่อยขึ้น เมื่อเคี่ยวต่อด้วยไฟกลางถึงอ่อนจนน้ำปูงวดลง น้ำปูก็จะข้นขึ้นเรื่อย ๆ จนเหนียวตักขึ้นมาแล้วหยดไม่ลงก็เป็นอันได้ที่พอดี

จุดสำคัญในตอนที่เติมน้ำพริกแล้วเคี่ยวต่อให้แห้งจนเหนียว ผู้ทำน้ำปูต้องคนและดูแลไฟอย่างใกล้ชิด ใช้ไฟอ่อน ๆ ถ้าไฟแรงจะทำให้หม้อน้ำปูก็จะไหม้ทำให้เสียรสชาติ

ภาพประกอบที่ ๑.๒๗

ภาพประกอบที่ ๑.๒๘

การต้มหรือเคี่ยวน้ำปู

ภาพประกอบที่ ๑.๒๕

ขั้นตอนการเกี่ยวน้ำปู

๖ น้ำพริก มีส่วนผสมดังนี้

พริกชี้ฟ้าแห้ง คั่วให้ดำขนาดที่ใช้ขึ้นอยู่กับความต้องการจะให้เผ็ดมากน้อยของผู้ทำ

หัวหอม – กระเทียม เผาไฟให้สุก แกะเปลือกแล้วนำมาโขลกรวมกันกับพริกให้ละเอียด

ดังกล่าวไว้แล้ว ให้เติมลงในน้ำปูตามขั้นตอนการต้มหรือเกี่ยวน้ำปูตามที่ได้กล่าวไว้แล้ว

ภาพประกอบที่ ๑.๓๐

น้ำปูตัวอย่างพร้อมรับประทาน

น้ำปูจีเจ็ด รสเด็ด สะอาด

ผู้ผลิต ครูสุภาพ

☎ ๐๘๑-๒๘๓๓๑๔๖

อาหารพื้นเมือง

อาหารพื้นเมืองเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของคนไทยภาคเหนือ มีลักษณะเฉพาะ ช่วยให้เกิดความผูกพันต่อท้องถิ่น เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันเป็นปัจจัยในการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่นสืบไป ตัวอย่างของอาหารพื้นเมือง เช่น

แกงแค

ภาพประกอบที่ ๑.๓๑

เครื่องปรุงรสน้ำพริกแกง

เกลือ กระเทียม มะเข้ยน ข่า ตะไคร้ พริกแห้ง ปลาร้า หัวหอม ผักแกงแค ชะอม ตำลึง ใบพริก ผักเผ็ด ผักชี้น (ม้วนไก่) ยอดฟักทอง ถั่วฝักยาว มะเขือพวง มะเขือ

ส่วนผสมในแกงแค

๑. เนื้อสัตว์ที่ย่างไฟสุกแล้วมีกลิ่นหอม หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ
๒. น้ำพริกแกง ๒ ช้อนโต๊ะ
๓. ผักแกงแค

วิธีทำ

๑. คั่วเนื้อสัตว์กับน้ำพริกให้หอม
๒. เติมน้ำ ต้มให้เดือด
๓. ใส่ผักแกงแค พอสุก ยกลง ตักใส่ถ้วย รับประทาน

แกงอ่อม

ภาพประกอบที่ ๑.๓๒

น้ำพริกแกง ทำเหมือนน้ำพริกแกงแคทุกอย่าง

ส่วนผสม

๑. เนื้อหมู หรือเนื้อวัว
๒. น้ำพริกแกง
๓. มะเขือเทศ ดินหอม ผักชี ใบมะกรูด

วิธีทำ

๑. ผสมเนื้อสัตว์กับน้ำพริกแกงให้เข้ากัน ยกขึ้นตั้งไฟคั่วให้หอม
๒. เติมน้ำ เคี่ยวไฟปานกลาง ให้เนื้อนุ่มและเปื่อย
๓. ใส่ใบมะกรูด มะเขือเทศ ตักใส่ถ้วย โรยดินหอมผักชี

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ยำไก่

ภาพประกอบที่ ๑.๓๓

ส่วนผสม

๑. ไก่ต้มกับตระไคร้ ขมิ้น ปลาร้า จนสุก ฉีกไก่เป็นชิ้นเล็กๆ
๒. ต้นหอม ผักชี ผักไผ่ หั่นเป็นฝอย
๓. น้ำพริกยำไก่
๔. หัวปลีต้มสุกฉีกเป็นเส้นๆ
๕. น้ำต้มไก่ใช้ประมาณ ๑ ถ้วย

เครื่องน้ำพริกยำไก่

๑. ข่า ตะไคร้ หัวหอม กระเทียมหมกไฟให้สุก
๒. พริกแห้งผิงไฟให้หอม
๓. เกลือ มะเข็ญ

โขลกทุกอย่างรวมกันให้ละเอียด

วิธีทำ

๑. ผัดน้ำพริกยำให้หอมแล้วเติมน้ำปลาร้าลงไป
๒. ใส่ไก่ หัวปลี ลงไปคนให้เข้ากันโรยต้นหอม ผักชี ผักไผ่
๓. ตักใส่ถ้วย รับประทานตอนร้อนๆ

* คำเจียด

ภาพประกอบที่ ๑.๓๔

ส่วนผสม

๑. เจียดที่ย่างสุกแล้ว
๒. เกลือ
๓. พริกหนุ่ม
๔. มะเขือ
๕. กระเทียม

วิธีทำ

๑. ย่างเจียดให้สุกเอาชีเจียดออกให้หมด
๒. ตำพริก เกลือ กระเทียมเข้าด้วยกัน
๓. ใส่เจียดลงไปตำเข้าด้วยกันในครกให้ละเอียด
๔. ใส่มะเขือที่เผาไฟ และเอาเปลือกออกใส่ครกตำให้เข้ากัน

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

น้ำพริกตาแดง

ภาพประกอบที่ ๑.๓๕

เครื่องปรุง/ส่วนผสม

๑. กระเทียม
๒. พริกแห้งเม็ดใหญ่
๓. ปลาร้า
๔. เกลือ

วิธีทำ

๑. นำพริกแห้งมาผิงไฟให้หอม
๒. นำพริกแห้งและกระเทียม เกลือโขลกให้ละเอียด
๓. นำปลาร้าบดใส่ลงไปโขลกให้เข้ากัน ใส่ น้ำเล็กน้อย ตักใส่ถ้วยรับประทานกับเครื่องเคียง

ช่วงเวลา/ฤดูที่นิยมทำอาหาร ทุกฤดู

วิธีรับประทาน รับประทานกับผักสดหรือผักลวกก็ได้

รสชาติของอาหาร เผ็ด

ผัก/สมุนไพรที่ใช้รับประทานร่วม มะเขือ ถั่วฝักยาว แตงกวา กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก สะเดา

ผู้ให้ข้อมูล นางบัวมัน ธรรมชัย อายุ ๖๖ ปี

บ้านเลขที่ ๓๐๑ หมู่ที่ ๓ บ้านล่องลือบุญ ตำบล บ้านหนอง อำเภอ สอง จังหวัดแพร่

ล้างวม

เครื่องปรุง/ส่วนผสม

๑. ปูนาคัมและกระดองออก

๒. ต้นหอม
๓. งวม

๔. ไข่ต้ม
๕. น้ำปลาร้าต้ม

๖. ผักชี
๗. น้ำพริกล้างวมประกอบด้วย

๗.๑ พริกแห้งผิงพอหอม

๗.๒ กระเทียม

๗.๓ ข่า

๗.๔ เกลือ
๘. หอมแดงหั่นเป็นฝอย

วิธีทำ

๑. หั่นงวมฝักอ่อนๆเป็นฝอย
๒. โขลกเครื่องน้ำพริกในละเอียดแล้วใส่ปูนและกระดองออกแล้ว
๓. นำงวม น้ำพริก น้ำปลาร้า ผสมให้เข้ากัน
๔. ใส่ไข่ต้มผ่า ต้นหอม ผักชี ลงไปตักใส่ถ้วย

ช่วงระยะเวลา/ฤดูที่นิยมทำอาหาร ฤดูหนาว

วิธีรับประทาน ทานกับข้าวเหนียว

รสชาติของอาหาร(เผ็ด,เปรี้ยว, หวาน, มัน, ขม, อื่นๆ)เปรี้ยวกลมกล่อม

ผู้ให้ข้อมูล นางพิสมัย อินทรารุท อายุ ๗๑ ปี
บ้านเลขที่ ๘๔ หมู่ ๗ บ้านเทพเทพสุนทรินทร์ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
โทรศัพท์ ๐๕๔๕๕๑๒๓๗
ผู้เก็บข้อมูล นางสาวสินีนานู อินทรารุท
วันที่เก็บข้อมูล ๓ กันยายน ๒๕๕๕

ส้มตำแต่งซัง

ภาพประกอบที่ ๑.๓๖

เครื่องปรุง/ส่วนผสม

๑. พริกหนุ่ม	๒. กระเทียม
๓. น้ำปู๋	๔. แต่งกวา
๕. น้ำปลา	

วิธีทำ

๑. เผาพริกหนุ่ม
๒. นำพริกหนุ่มกับกระเทียมมาโขลกให้เข้ากัน
๓. นำแต่งกวามาขูดเอาแต่เนื้อข้างในใส่ในชาม
๔. นำน้ำพริกที่โขลกแล้วมาผสมกับแต่งกวาที่เตรียมไว้แล้วใส่น้ำปู๋คลุกเคล้าให้เข้ากัน

ช่วงระยะเวลา/ฤดูที่นิยมทำอาหาร ทุกฤดู

วิธีรับประทาน ทานกับข้าวเหนียว

รสชาติของอาหาร(เผ็ด,เปรี้ยว,มัน,ขมอื่นๆ) เผ็ด
ผัก/สมุนไพรที่ใช้รับประทานร่วม ใบขิง ใบแมงลัก

ผู้ให้ข้อมูล นางละมัย ผิวขำ

บ้านเลขที่๑ หมู่ ๔บ้าน นาไร่เดีว ตำบล เตาปูน อำเภอ สอง จังหวัด แพร่ ๕๔๑๒๐

ผู้เก็บข้อมูล นาย วาทิน สีแสน

วันที่เก็บข้อมูล ๒ กันยายน ๒๕๔๕

แกงหม่น้ำ (น้ำเต้าอ่อน)

ภาพประกอบที่ ๑.๓๗

เครื่องปรุง / ส่วนผสม

๑. น้ำเต้าอ่อน	๒. ปลาร้า
๓. พริก	๔. น้ำปลา
๕. เกลือ	๖. ตะไคร้
๗. น้ำเปล่า	๘. ผักชะอม

วิธีทำ

๑. ต้มหม้อน้ำเปล่าให้เดือด
๒. คำนํ้าพริกโดยใส่พริก เกลือ ตะไคร้ และปลาร้า
๓. หั่นน้ำเต้าเป็นชิ้นเล็กๆหรือพอดิคำ
๔. เมื่อนํ้าเดือดก็เอานํ้าเต้าที่หั่นใส่ลงไป
๕. ใส่นํ้าพริกที่ตำไว้ลงไปในหม้อพอใกล้จะสุกก็นำเอาชะอมใส่ลงไป
๖. เมื่อสุกก็ตักใส่ภาชนะแล้วปรุงรสตามชอบ

ช่วงระยะเวลา / ฤดูที่นิยมทำอาหาร ทุกฤดู

รสชาติของอาหาร เผ็ด

ผู้ให้ข้อมูล นางอำพร แสงมณี

บ้านเลขที่ ๖๗ หมู่ ๖ บ้าน คอนแก้ว ตำบล ห้วยหม้าย อำเภอ สอง จังหวัด แพร่ ๕๔๑๒๐

ผู้เก็บข้อมูล นางสาวนัญพร แสงมณี

วันที่เก็บข้อมูล ๒ กันยายน ๒๕๕๕

แกงปลาใต้ตุ่น

ภาพประกอบที่ ๑.๓๘

เครื่องปรุง / ส่วนผสม

๑. พริกสด	๒. น้ำมะกรูด	๓. กระเทียม
๔. ปลา(นิยมใช้ปลาจากแม่น้ำ)	๕. เกลือ	๖. ตู่น
๗. ขมิ้น	๘. ต้นหอม ใบแมงลัก	๙. ปลาร้า

วิธีทำ

๑. นำเกลือ ขมิ้น กระเทียม พริก ปลาร้า โคลกให้เข้ากัน
๒. เอน้ำใส่ในหม้อตั้งไฟให้เดือดแล้วใส่น้ำพริกลงไป
๓. นำเอาปลาที่หั่นแล้วใส่ลงไป
๔. ทิ้งไว้สักพักนำน้ำมะกรูดใส่ลงไปเพื่อดับกลิ่นคาวปลา
๕. พอใกล้สุกนำต้นหอม ใบแมงลักใส่ลงไป
๖. เสิร์ฟรับประทานร้อนๆ

ช่วงระยะเวลา/ฤดูที่นิยมทำอาหาร ได้ทุกฤดู

รสชาติอาหาร เผ็ดเปรี้ยว

ผู้ให้ข้อมูล นางบัวเหลี่ยม วิลัยรัตน์ อายุ ๔๓ ปี

บ้านเลขที่ ๔ หมู่ ๖ บ้านคอนแก้ว ตำบล สะเคียบ อำเภอ สอง จังหวัด.แพร่ ๕๔๑๒๐

ผู้เก็บข้อมูล นางสาวพรพรรณ วิลัยรัตน์

วันเก็บข้อมูล ๑๑ กันยายน ๒๕๔๕

๓.๔ อาชีพและการทำมาหากิน

จากการสำรวจข้อมูลพื้นที่ของคณะทำงานวิจัยพบว่า ชาวอำเภอสองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร เมื่อเวลาว่างหลังฤดูเก็บเกี่ยวงานหลักก็จะมีอาชีพเสริม ดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ อาชีพหลัก เป็นอาชีพเกษตรกรรมทำหมุนเวียนประจำอยู่ตลอดปี ได้แก่ ปลูกข้าวนาปี-นาปรัง ปลูกข้าวโพด ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง มะม่วง ลำไย กุ้ง อ้อย ฝ้าย แก้วมังกร

๓.๔.๒ อาชีพเสริม เป็นอาชีพที่ทำเพิ่มเติมจากอาชีพหลัก บางอาชีพก็มีรายได้ไม่แน่นอน เนื่องจากมีการส่งเสริมให้ผลิตสินค้าในหมู่บ้าน ก็ทำให้เกิดอาชีพเสริมมากขึ้น ได้แก่ สุรากลั่น ชุมชน ผลิตภัณฑ์กระดาษสา ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ ทอผ้าพื้นเมือง ขนมหูกากี้ แหนม ปลาร้าอบ น้ำพริก งานปั้นจากฝุ่นไม้โยสา ถูเท้า งานตุลโลหะ จักสาน แกะสลักไม้ อาชีพหาของป่าตามฤดูกาล

ภาพประกอบที่ ๑.๓๙

อาชีพขายของป่า

ภาพประกอบที่ ๑.๔๑

อาชีพขายผลผลิตทางการเกษตร

ภาพประกอบที่ ๑.๔๐

อาชีพขายหน่อไม้

ภาพประกอบที่ ๑.๔๒

อาชีพขายปลา

๓.๕ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชุมชนโดยรอบ

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างอำเภอสองและจังหวัด หรือกับอำเภออื่นของอำเภอสอง เป็นไปด้วยความสะดวกสบายโดยทางรถยนต์ ด้วยมีทางหลวงแผ่นดิน ๓ เส้นทาง คือ

-ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๓ ใช้เดินทางติดต่อกับ จังหวัดแพร่ ระยะทาง ๔๕ กิโลเมตร และใช้ติดต่อกับอำเภองาว จังหวัดลำปาง ระยะทาง ๕๑ กิโลเมตร

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๒๐ ใช้เดินทางติดต่อกับ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา ระยะทาง ๕๕ กิโลเมตร

-ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๑๕๔ ใช้ในการติดต่อกับ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ระยะทาง ๕๒ กิโลเมตร

บทที่ ๒

ศาสนาและความเชื่อ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒.๑ การศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณ ๘๕.๓ % ศาสนาอื่น ๆ ประมาณ ๑๔.๗% มีสถาบันหรือองค์กรทางศาสนา ดังนี้

วัด ที่พักสงฆ์ จำนวน ๓๕ แห่ง วัดที่สำคัญมีดังนี้

๑. วัดหनुเหนื่อ
๒. วัดเทพสุนทรินทร์
๓. วัดกลาง
๔. วัดคุ้มครองธรรม
๕. วัดลองถือบุญ
๖. วัดศรีมูลเรือง
๗. วัดธาตุพระลอ
๘. วัดพระธาตุหนองจันทร์

โบสถ์คำทอลิก	๑	แห่ง
สภาวัฒนธรรมอำเภอ	๑	แห่ง
สภาวัฒนธรรมตำบล	๘	แห่ง
ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ	๑	แห่ง

ภาพประกอบที่ ๒.๑

วัดธาตุพระลอ

ภาพประกอบที่ ๒.๒

วัดหนุนเหนือ

ภาพประกอบที่ ๒.๔

วัดกลาง

ภาพประกอบที่ ๒.๖

วัดศรีมูลเรือง

ภาพประกอบที่ ๒.๓

วัดคุ้มครองธรรม

ภาพประกอบที่ ๒.๕

วัดเทพสุนทรินทร์

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๒.๒ ความเชื่อ

ในการดำเนินชีวิตของชาวอำเภอสองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยังมีคนส่วนใหญ่เชื่อถือหรือเคารพในสิ่งที่เรียกว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีสาว เทวดา เพื่อความเป็นมงคลในชีวิต ดังจะยกตัวอย่างให้เห็นดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ประเพณีบูชาข้าวตังสี่ (บูชาท้าวทั้งสี่)

ประเพณีบูชาข้าวตังสี่ เป็นประเพณีของชาวเหนือที่ปฏิบัติสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ คาดว่าน่าจะเกิดขึ้นพร้อมกับการนับถือเทพคาฟ้าดิน เมื่อถึงวันข้างขึ้นของแต่ละเดือน ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นเจ้าของบ้านนิยมจัดให้มีพิธีบูชาท้าวทั้งสี่ คือบูชาท้าวจุลโลกบาล เทพผู้ยิ่งใหญ่ที่รักษาโลกทั้งสี่ทิศนั่นเอง

เมื่อมีงานมงคลใดใด ก่อนที่จะเริ่มพิธีนั้นๆ เจ้าของบ้านก็จะทำพิธีบูชาท้าวทั้งสี่ก่อน เช่น พิธียกเสาเอกก่อนปลูกบ้าน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทำบุญสืบชะตา งานมงคลสมรส นอกจากนี้ในงานประเพณีสำคัญๆ เช่น งานบุญประจำปีของวัดต่างๆ พิธีบูชาท้าวทั้งสี่จะต้องดำเนินการก่อนปฏิบัติกิจกรรมอื่นใดเสมอ ประเพณีบูชาท้าวทั้งสี่ยังสืบทอดและยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ ๒.๗

เครื่องบูชาข้าวตังสี่

๒.๒.๒ ตานขันข้าว (การทำบุญทำทานด้วยข้าวปลาอาหาร)

คารวदान (การเตรียมของไปทำบุญทำทาน)ขันข้าว(ขันโตก) เป็นประเพณีอันดีงามของชาวเมืองแพร่ และชาวล้านนาโดยทั่วไปเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศล ส่งเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ ให้กับพ่อแม่ ญาติพี่น้องหรือบุคคลอันเป็นที่รักที่นับถือที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งคนส่วนใหญ่นิยมทานขันข้าวในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันพญาวัน (๑๕ เมษายน) เป็นต้น โดยจะนำคารวदानไปถวายพระที่วัด ในกรณีที่คนตายในบ้านญาติจะตานขันข้าวทุกวัน ยกเว้นวันฉาปนกิจศพ เพราะในวันนี้จะมีการทำบุญเลี้ยงพระถวายเครื่องไทยทานอยู่แล้ว การตานขันข้าวไม่จำกัดเวลาสามารถทำได้ตลอดเวลาตลอดปี ตามจิตศรัทธาและตามโอกาสตามแต่สะดวกของผู้दान

เครื่องอุปโภคบริโภคที่จะต้องเตรียมหรือหามาให้คารวदानได้แก่ ดอกไม้ รูป ๒ ดอก ขวดน้ำหยาด (น้ำสำหรับกรวดน้ำ) แก้วน้ำ หมากพลู เมี่ยง ยาสูบ ไม้ขีดไฟ พริกแห้ง พริกหนุ่มเกลือ หอม กระเทียม น้ำปลา ขนมหหรือผลไม้ต่างๆ อาหารคาวหวาน น้ำดื่ม ผู้दानขันข้าวมักจะหาของกินของใช้ที่ผู้ตายชอบมาจัดคาวไว้ในตอนเย็น พอตอนเช้าก็นำไปถวายพระหรือไปदानให้ผู้ล่วงลับไป โดยผู้दानจะต้องเตรียมเส้นก้นदान ซึ่งหมายถึงกระดาษที่เขียนชื่อผู้दानไปหาใครก็ระบุชื่อ-นามสกุลให้ครบทุกคน เส้นก้นदानนี้พระสงฆ์จะนำไปประกอบในการให้พร หยาดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย

๒.๒.๓ สุมาเจ้าที่

สุมาเจ้าที่ ก็คือไปขอขมาคารวะต่อเจ้าที่เจ้าแดน(ผีสางหรือเทวดาที่รักษาพื้นที่ตรงจุดนั้น) จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เมื่อหลายปีก่อน ผู้กล่าวรำคำขอขมาคือ พ่อหนานศรีเลา เกศพรหม ปราชญ์ผู้รู้ ผู้สันตติ์เขี้ยวชาญล้านนาคิดด้านต่างๆ เรื่องมีว่า คราวครั้งนั้นท่านศาสตราจารย์ คือกเตอร์อุดม รุ่งเรืองศรี ป่วยหนัก ลูกศิษย์ถูกหาลอดจนเพื่อนฝูงที่รักและเคารพท่านจึงปรารภกันว่า ท่านอาจได้เหยียบที่ดำได้ขำที่สูง อาจล่วงล้ำก้ำเกินเจ้าที่เจ้าแดนโดยไม่เจตนา จึงชักชวนกันทำพิธีขอขมาเจ้าที่เจ้าแดนให้แก่ท่าน

เจ้าที่เจ้าแดนเป็นกลุ่มก้อนความคิด คล้ายคลึงกับความคิดเรื่องพระภูมิเจ้าที่ในภาคกลาง คนทะเลแล้ว (คนที่เชื่อถือ) ไม่ค่อยคิดข้องหรือกว่า การยกมือไหว้เจ้าที่เจ้าแดนจะเป็นความอัปยศอดสูคนที่ยังคิดข้องอยู่ยังรังเกียจ อันที่จริง คำว่าเจ้าที่เจ้าแดนเป็นเพียงคำนามคำหนึ่งในภาษาเท่า

นั่นเองหมายถึงอำนาจอย่างหนึ่งของธรรมชาติที่เราเอาความคิดของเราเข้าไปมอง แล้วอุปโลกน์ขึ้นมา เรียกว่า เจ้าที่เจ้าแดน

ธรรมชาติคือทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ยกเว้นวัตถุธรรมที่คนสร้างขึ้น ธรรมชาติคือ พลังอันยิ่งใหญ่ที่ห่อหุ้มตัวเรา บางครั้งเราอาจเผลอไผลหลงลืม ไปกระทบกระทั่งธรรมชาติ พลังอันยิ่งใหญ่ของท่านเลยกระทบกระเทือนมาถึงเรา ทำให้เราป่วยไข้ได้

สุมาเจ้าที่ อาจไม่ทำให้ภาวะป่วยไข้หายขาดโดยไม่กินยาหรือไม่รับการรักษามาก่อน แต่การที่ได้สุมาเจ้าที่ก็ทำให้เราสบายใจขึ้น

คงไม่มีใครปฏิเสธหรือกว่า ชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบสองภาคใหญ่ คือกายและใจ ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ความมุ่งหวังศรัทธา เป็นทางใจ ใจไม่สบาย พลอยมีผลกระทบกายนอกกายไม่สบายก็มีผลกระทบใจเช่นกัน ภาวะที่ใจสบายๆ เรามักทำอะไรได้ดีกว่าตอนที่ใจไม่สบาย¹

๒.๒.๔ การदानกองทราย ๑๐๐ กอง และदानตุณนอกวัด

จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่สรุปได้ว่า การदानกองทราย ๑๐๐กอง และदानตุณ (ธง) ให้กับวิญญาณผู้ตาย ที่ตายด้วยอุบัติเหตุ (ตายโหง) หรือคนที่ฆ่าตัวตาย ชาวเมืองสองเชื่อว่าคนที่ตายด้วยวิธีเหล่านี้จะไปเป็นเปรตในนรกภูมิ ชดใช้วิบากกรรมไม่สิ้นสุด ไม่ได้ไปสุคติไปเกิดสักที ญาติของผู้ตายต้องทำพิธีदानกองทรายและदानตุณแดงไปให้ และต้องदानนอกกำแพงวัดด้วย โดยนิมนต์พระสงฆ์มาทำพิธีและกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายจึงจะพ้นจากวิบากกรรม ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ในปัจจุบันยังมีให้เห็นที่อำเภอสอง

ภาพประกอบที่ ๒.๘

การदानกองทรายนอกวัด

๒.๓ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นความรู้ความเชื่อที่สั่งสมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ทั้งที่เป็นเรื่องการรักษาแบบพื้นบ้าน การทำมาหากิน การดำรงชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมา ในท้องถิ่นอำเภอสอง

คุณค่า ประโยชน์ และความสำคัญของภูมิปัญญา

๑. เป็นการแสดงความกตัญญูทวดต่อผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว
๒. เป็นการปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นลูกหลานที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา
๓. ทำให้ลูกหลานหรือผู้ให้ทานเกิดความรู้สึกรอบอุ้มใจ สบายใจที่ได้ทำบุญให้ทานอุทิศให้พ่อแม่ญาติพี่น้อง ตลอดจนผู้ที่นับถือ
๔. การทำบุญให้ทานเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดบุญ จิตใจลดความตระหนี่ ลดความโลภ ความเห็นแก่ตัว
๕. เกิดความรู้จากการฟังเทศน์ฟังธรรมต่างๆจากพระสงฆ์และได้นำไปปฏิบัติปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
๖. ได้ปฏิบัติกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆร่วมกับทางวัด เป็นการสืบสานประเพณีให้คงไว้อยู่ตลอดไป
๗. การที่ชาวบ้านไปร่วมกันทำบุญมีโอกาสได้พบปะสังสรรค์ รู้จักกันพูดคุยกันได้ไต่ถามทุกข์สุขซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามในหมู่คณะในชุมชน

๒.๔ แบบแผนทางประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีที่คนในท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติ

สังคมแต่ละแห่งได้สร้างสมประเพณีที่อยู่ในท้องถิ่น ต่างยึดถือปฏิบัติร่วมกัน อันเป็นส่วนที่ทำให้คนในสังคมเกิดความรักใคร่ สามัคคี มีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งแบ่งออกเป็นสองประเภทดังนี้

๑. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของบุคคล ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น ประเพณีการเกิด การบวช การปลงศพ การแต่งงาน การขึ้นเสียนใหม่ ประเพณีเกี่ยวกับการค้าขาย (งานศพ)
๒. ประเพณีส่วนสังคมหรือส่วนชุมชน ที่คนในสังคมปฏิบัติร่วมกันตลอดปี เช่น ประเพณียี่เป็ง ประเพณีไหว้พระธาตุหนองจันทร์ ประเพณีสงกรานต์พระลอ เทศกาลปีใหม่ รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้

แก่ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีกินสลาก(สลากภัต)ประเพณีทอดกฐิน ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างบางประเพณี ดังนี้

๒.๔.๑ ประเพณีขึ้นเทียนใหม่ (ขึ้นบ้านใหม่)

เมื่อปลูกบ้านใหม่เสร็จแล้ว ก่อนที่เจ้าของบ้านจะเข้าไปอยู่อาศัยอย่างถาวร ชาวเมืองสองมักจะประกอบพิธีขึ้นบ้านใหม่ก่อน เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยเลือกทำบุญบ้านใหม่ในเดือนคู่ เช่น เดือนสอง เดือนสี่ เดือนหก เดือนแปด เป็นต้น เมื่อเจ้าของบ้านหาฤกษ์ยามได้แล้ว ก็จะไปเชิญญาติและเพื่อนบ้านมาร่วมงาน การทำพิธีขึ้นของขึ้นบ้านใหม่จะถือเคล็ดว่า ให้คนที่มีชื่อเป็นมงคลเท่านั้นขึ้นของขึ้นไปก่อน เช่น ชื่อแก้ว แหวน เงิน ทอง ดี ทองคำ เพชร พลอย บุคคลเหล่านี้ก็จะได้รับเชิญเป็นแขกพิเศษร่วมพิธี

ในการขึ้นของขึ้นบ้านใหม่ นอกจากจะเลือกคนที่มีชื่อมงคล ยก หาม ขนของขึ้นบ้านแล้ว เจ้าของบ้านก็จะนำข้าวของเครื่องใช้ใหม่ๆขึ้นก่อน ในขั้นตอนนี้อาจจะมีการทักทายปราศรัยกันก่อน ซึ่งล้วนเป็นคำที่ไพเราะ มีความหมายในทางที่เป็นมงคล

จากนั้นก็เข้าสู่พิธีทางศาสนา คือ การทำบุญตักบาตร สืบชะตา เสร็จแล้วเจ้าภาพก็จะเชิญแขกที่มาร่วมงานรับประทานอาหารร่วมกัน โดยอาจจะมีการฉลองบ้านใหม่ด้วยการละเล่นพื้นบ้าน คือ ซอ หรือ ดนตรี ตามแต่ความประสงค์ของเจ้าของบ้าน²

ภาพประกอบที่ ๒.๕

บ้านที่ปลูกเสร็จใหม่ก่อนจะขนของขึ้น ไปอยู่อาศัยจะต้องทำพิธีทางศาสนา ก่อน เพื่อเป็นสิริมงคลและอยู่อาศัยอย่างสุขสบาย

ภาพประกอบที่ ๒.๑๐

พ่ออาจารย์นำสวด

ภาพประกอบที่ ๒.๑๑

พระสงฆ์พรมน้ำมนต์

ภาพประกอบที่ ๒.๑๒

เจ้าภาพจุดธูปเทียน

ภาพประกอบที่ ๒.๑๓

พระสงฆ์สวดมนต์

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๒.๔.๒ ประเพณีคาปอย , เป็กตุ้ (บวชพระ) , บวชลูกแก้ว (บรรพชา)

การคาปอย คือ การบวชลูกชาย บ้านไหนมีลูกชายที่เรียนจบหรืออายุเกิน ๒๐ ปี ก็จะจัดงาน เป็กตุ้ (บวชพระ) แต่บางบ้านจะให้ลูกชายเรียนทางปรีชาธรรม ก็จะบวชลูกแก้ว (บรรพชาเป็น สามเณร) ชาวเมืองสองคั้งเดิมเมื่อจะคาปอยก็จะมีคนถือพานที่มีผ้าไตรพร้อมดอกไม้ธูปเทียน ไป บอกกล่าวตามบ้านญาติ หรือบ้านใกล้เคียงเพื่อนบ้าน เพื่อให้รับรู้ ให้ร่วมอนุโมทนาด้วย แทนการใช้ บัตรเชิญ บ้านที่ได้รับการบอกกล่าวก็จะยกพานนั้นเจาะใส่หัว (ทุบพานขึ้นเหนือศีรษะ) เป็นการรับรู้ ร่วมอนุโมทนา

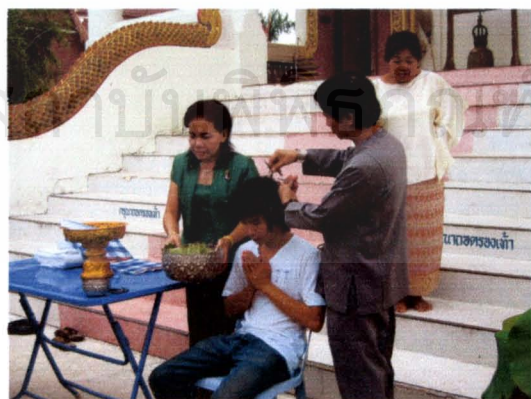
ประเพณีการคาปอยของชาวเมืองสองจะมีวันสำคัญอยู่ ๓ วัน วันแรกเรียกว่า “ วันเถาะ ” เป็นวันเตรียมข้าวของทุกอย่างให้พร้อมเพรียง

วันที่ ๒ เรียกว่า “ วันดา ” ถือว่าเป็นวันที่มีกิจกรรมมากที่สุด เริ่มตั้งแต่เรื่องอาหารเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน การเตรียมการอื่นๆ ผู้บวชจะโกนผม โกนคิ้ว แล้วนุ่งขาวห่มขาว เรียกว่า ลูกแก้ว หรือ พระนาค ช่วงนี้ก็จะมีการแห่นาคนำหน้าครัวตาน (เครื่องอัฐบริขาร) ไปตามบ้านญาติหรือบ้านพ่อออกเม่ออก (โยมอุปฐาก) ญาติโยมเพื่อนบ้านก็จะมีกิจกรรมพิธีแห่นาคกันอย่างสนุกสนาน ในช่วงเช้า ช่วงบ่ายเลิกแห่นาคแล้ว ก็จะมีกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมของชาวเมืองสอง คือ ขอ ช่างขอก็จะมาตั้งแต่เช้าจนถึงประมาณบ่ายสองโมง ก็จะเป็นพิธี เหาขวัญนาค หรือ ฮ้องขวัญนาค (เรียกขวัญ) เพื่อนบ้านหรือญาติก็จะมาฮ่อมครัว เจ้าภาพก็จะตอบแทนน้ำใจผู้ที่มาร่วมทำบุญด้วย “ ขนบปอย ” (มีข้าวตอกป่น , ข้าวแต่น , ขนบปาด , ข้าวแคบ) ซึ่งเจ้าภาพเตรียมไว้เป็นของ

หลังจากเสร็จพิธีฮ้องขวัญแล้ว คินันนั้นก็เป็นการแสดงความยินดีปรีดา บางบ้านที่มีฐานะดี ก็จะมีมหรสพหลายอย่าง เป็นต้นว่า ขอ รำวง ภาพยนตร์

วันที่ ๓ เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันเป็ก หรือวันบวช ญาติที่นัดกันก็จะแห่ ครัวตานเข้าวัด แห่รอบพระอุโบสถ ๓ รอบ แล้วจึงให้พระนาคเข้าพิธีเป็กหรืออุปสมบทในโบสถ์ โดยนิมนต์พระสงฆ์มา ๒๑ รูปทำพิธี เสร็จแล้วตุ้ใหม่ (พระบวชใหม่) ต้องอยู่กรรม (ถือศีล) ๗ วัน ภาพประกอบที่ ๒.๑๔

ภาพประกอบที่ ๒.๑๕

โกนผม

ฮ้องขวัญนาคแก้ว

ภาพประกอบที่ ๒.๑๖

แห่นาครอบพระอุโบสถ

ภาพประกอบที่ ๒.๑๗

พิธีอุปสมบท

ภาพประกอบที่ ๒.๑๘

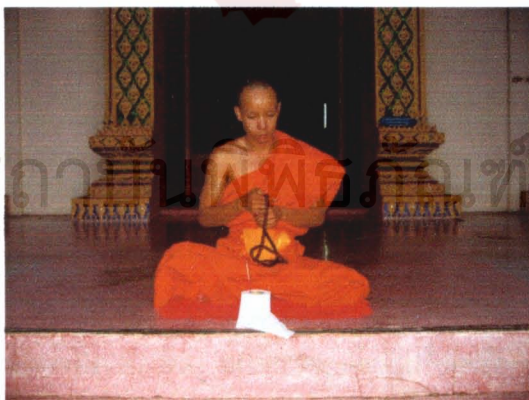
จับชายผ้าเหลือง

ภาพประกอบที่ ๒.๑๙

ทดแทนบุญคุณพ่อแม่

ภาพประกอบที่ ๒.๒๐

ปฏิบัติธรรม

ภาพประกอบที่ ๒.๒๑

ปฏิบัติธรรม

๒.๔.๓ ประเพณีงานศพ

ประเพณีงานศพของชาวอำเภอสอง นิยมจัดขึ้นที่บ้านของผู้เสียชีวิต โดยญาติๆ จะช่วยกันทำกับข้าวเลี้ยงแขก ช่วยกันล้างถ้วยชาม ต้อนรับแขก ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

๑. เมื่อมีคนเสียชีวิตลง ญาติๆ ก็จะอาบน้ำศพผู้เสียชีวิตก่อน ซึ่งถือว่าเป็นการชำระสิ่งที่ไม่ได้ออก ให้ผู้ตายไปอย่างสะอาด บริสุทธิ์

๒. อาบน้ำศพเสร็จแล้ว ญาติก็จะนำเสื้อผ้าชุดใหม่ที่สุดมาสวมใส่ให้ผู้เสียชีวิต

๓. สัปเหร่อ จะเป็นผู้ฉีกผ้าฟอร์มาลิน กันไม่ให้ศพเน่า

๔. นำศพใส่ในโลง ซึ่งโลงศพนิยมทำด้วยไม้สักทอง ถ้าผู้เสียชีวิตมีฐานะดี หีบหรือโลงศพก็จะตกแต่งด้วยลายฉลุ หรือแกะสลักสวยงาม การตกแต่งหีบศพ สมัยก่อนนิยมทำเป็นปราสาทสวยงามบรรจุหรือครอบหีบศพ แต่ปัจจุบันจะเปลี่ยนจากปราสาทที่ทำจากกระดานและฉลุลายไทยสวยงามนั้น มาเป็นใช้โต๊ะและเก้าอี้แทน เพราะเป็นที่นิยมว่าใช้ประโยชน์ได้ แต่ถ้าผู้วายชนม์มีฐานะไม่ดี ก็จะไม่ใส่ปราสาท จะใส่แค่ดอกไม้แทน เพื่อเป็นการประหยัด

๕. ตั้งศพบำเพ็ญกุศลโดยกลางคืนทุกคืนก่อนฌาปนกิจจะมีการสวดพระอภิธรรม โดยนิมนต์พระเป็นจำนวนคู่ เช่น ๔ รูป , ๖ รูป โดยโลงศพตั้งอยู่บนบ้าน

๖. วันฌาปนกิจศพ ตอนเช้าจะมีการเลี้ยงเพลที่วัดหรือบางศพก็จะดับบาตรเช้า แล้วเคลื่อนโลงศพลงมาจากบ้าน โดยญาติพี่น้องจะช่วยกันหามหีบศพ ถือกันว่าเป็นการตอบแทนคุณผู้ตาย ต้องช่วยกันหามหีบศพด้วย

๗. เมื่อเลี้ยงอาหารเที่ยงแขกแล้ว ก็จะเคลื่อนศพไปยังฌาปนสถาน ตอนนี้งานผู้ตายมีลูกหลานเป็นเด็กผู้ชาย ก็จะมีการบวชหน้าไฟทดแทนบุญคุณ และเป็นการส่งวิญญาณไปให้สู่สวรรค์

๘. เมื่อเคลื่อนศพถึงป่าช้า ก็จะมีพิธีถวายผ้าบังสุกุลแด่พระสงฆ์ โดยแขกรับเชิญและญาติจะนำผ้าบังสุกุล, ผ้าไตร และมหาไตรบังสุกุลไป ถวายพระ โดยวางที่หน้าพระสงฆ์หรือวางที่รถศพก็ได้

๙. เสร็จจากบังสุกุลก็รับศีล แล้วเคลื่อนศพสู่เมรุเผาศพ เมื่อวางหีบไว้บนเมรุเรียบร้อยแล้ว ญาติๆ ก็จะเวียนรอบเมรุเผาโดยเวียนซ้าย ๓ รอบ ชาวบ้านเรียกว่าผัดตะศีลหรืออุดรารวรรค

๑๐. เมื่อญาติวางดอกไม้จันทน์แล้ว แขกก็จะขึ้นวางดอกไม้จันทน์จนครบหมด ช่วงนี้ถ้าเจ้าภาพมีของชำร่วยที่จะมอบเป็นที่ระลึกแก่แขก ก็จะมอบให้แขกตอนวางดอกไม้จันทน์หรือดอกไม้รูปเทียนที่เจ้าภาพทำแจกให้ ก็เป็นอันเสร็จพิธี

๑๑. พระสงฆ์จุดไฟประชุมเพลิง และสวดสังคหะ ขั้นตอนนี้เมื่อพระสวดเสร็จ ชาวบ้านก็จะทยอยกันกลับบ้าน เหลือแต่ญาติและสัปเหร่อ ญาติก็จะนำน้ำส้อมไปรดที่กองฟอน เป็นการแสดงความเคารพครั้งสุดท้าย

๑๒. ที่หน้าบ้านศพ จะมีถึงน้ำส้มป่อยวางอยู่หน้าบ้าน เมื่อคนไปฉาปนสถาน กลับเข้าบ้าน จะต้องใช้น้ำส้มป่อยล้างมือคำหัวก่อนเพื่อเป็นสิริมงคลก่อนเข้าบ้าน

๑๓. ญาติที่อยู่เผาศพจนไหม้หมดแล้ว ก็จะนำข้าวของ เครื่องใช้เป็นถึงน้ำ มีด เสียม ที่นำไปใช้ในการเผาศพ กลับมาบ้านก็จะชำระล้างด้วยน้ำส้มป่อยด้วย ซึ่งนับเป็นจุดสุดท้ายที่กลับจากป่าช้า

๑๔. คืนที่เผาเสร็จแล้ว เจ้าภาพก็จะนิมนต์พระมาสวดอีกครั้งเรียกประเพณีตรงนี้ว่า “สูตรดอน” ให้เจ้าภาพได้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

งานศพ ในอำเภอสองที่เจ้าภาพนิยมทำถือเป็นประเพณีอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือ การทานเสื่อนน้อย หมายถึงการสร้างบ้านจำลองหลังเล็ก ๆ ขึ้นมาเพื่อบรรจุข้าวของเครื่องใช้ทุกอย่าง เหมือนคนมีชีวิตพึ่งจำเป็นใช้ แล้วนิมนต์พระมารับถวายทาน เพื่ออุทิศให้ผู้ตาย เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่าผู้ตายจะใช้เป็นที่อยู่อีกภพหนึ่ง เมื่อพระสงฆ์ทำพิธีเสร็จเจ้าภาพก็จะนำเงินใส่ซองจำนวนหนึ่งเล็กน้อย ถวายพระเป็นการไถ่คิน ชาวเมืองสองเรียกว่า “ปู่จาคิน” หรือบูชาเอาสิ่งของเหล่านั้นคืนมาใช้ หรือนำไปมอบให้คนอื่นใช้ต่อไป

การทานเสื่อนน้อย ถ้าเจ้าภาพเป็นผู้มีฐานะมั่งคั่ง อาจจะเปลี่ยนเสื่อนน้อย เป็นศาลาไม้สัก สวยงามที่ใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าเสื่อนน้อยหรือบ้านจำลอง ซึ่งในปัจจุบันชาวเมืองสองนิยมใช้ศาลาไม้สักสำเร็จรูปที่เรียกว่า ศาลาน็อคควา คือแยกส่วนประกอบได้ เป็นการง่ายต่อการเคลื่อนย้าย เมื่อเสร็จพิธีก็จะนำศาลานี้ไปถวายตามวัด หรือตั้งตามถนนใช้เป็นที่พักผ่อนในชุมชนได้

ภาพประกอบที่ ๒.๒๒

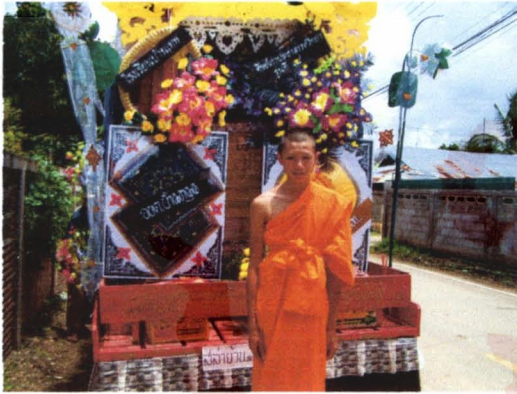
ศพผู้สูงอายุจะใส่ปราสาท

ภาพประกอบที่ ๒.๒๓

วงหนึ่งหนึ่งบรรเลงวันฉาปนกิจ

ภาพประกอบที่ ๒.๒๔

ลูกหลานบวชน้ำไฟ

ภาพประกอบที่ ๒.๒๕

พิธีทางศาสนาใน฼าปนสถาน

ภาพประกอบที่ ๒.๒๖

การวางผ้าบังสุกุลหน้าพระสงฆ์

ภาพประกอบที่ ๒.๒๗

วางผ้ามหาบังสุกุลที่รถบรรทุกศพ

ภาพประกอบที่ ๒.๒๘

การเวียนรอบศพโดยเวียนซ้าย ๓ รอบ

ภาพประกอบที่ ๒.๒๙

ดอกไม้จันทน์หรือดอกไม้รูปเทียนไหว้ศพ

ภาพประกอบที่ ๒.๓๐

กลับจากป่าช้าญาติจะเข้าบ้านศพจะล้างมือหรือ
คำหัวด้วยน้ำส้มป่อย

ภาพประกอบที่ ๒.๓๑

ถึงน้ำส้มป่อย มะกรูดที่วางไว้ประตูเข้าบ้าน
ศพเชื่อว่าเป็นสิริมงคล

๒.๕ ข้อมูลประวัติบุคคลสำคัญ / ครูภูมิปัญญาในชุมชน

๒.๕.๑ บุคคลสำคัญ

รายนามผู้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอสอง

ลำดับที่	รายชื่อ	ปีที่ดำรงตำแหน่ง
๑	นายจันทอม	๒๔๕๐-๒๔๕๔
๒	ขุนบริรักษ์ธรรมากร(สนั่น สุภสกา)	๒๔๕๔- ๒๔๖๑
๓	นายบุญหยด สุวรรณสวัสดิ์	๒๔๖๑ - ๒๔๖๖
๔	นายกี้ เทียมศรีทอง	๒๔๖๖ - ๒๔๖๘
๕	เจ้าราชสัมพันธ์วงศ์(เทพ ณ ลำปาง)	๒๔๖๘ - ๒๔๗๑
๖	ขุนนรสุขบริหาร(สนิท เจตคนานนท์)	๒๔๗๑ - ๒๔๗๗
๗	ขุนพรประศาสน์ (นิยม พุดสี)	๒๔๗๗ - ๒๔๘๐
๘	นายพิน สุวรรณสวัสดิ์	๒๔๘๐-๒๔๘๑
๙	ร.ต.ท.แดง อธิรัชย์	๒๔๘๑
๑๐	นายสว่าง บุญปลั่งภัก	๒๔๘๑-๒๔๘๓
๑๑	นายบุญฤทธิ์ นิลวงศ์	๒๔๘๓
๑๒	นายตำรวจ พจน์สุภาณ	๒๔๘๔-๒๔๘๘
๑๓	นายพวง สุขสามัคคี	๒๔๘๘-๒๕๐๒

๑๔	นายประนอม ฤทธิ์มณี	๒๕๐๒ – ๒๕๐๓
๑๕	นายประกิต สุพันธุกุล	๒๕๐๓- ๒๕๑๐
๑๖	นายจวน ทรัพย์สุทธิ	๒๕๑๐ – ๒๕๑๒
๑๗	นายจิตติศักดิ์ ศตะภูริ	๒๕๑๒- ๒๕๑๕
๑๘	นายนาค ศรีสว่างวงศ์	๒๕๑๕ – ๒๕๑๖
๑๙	นายเสริม กันกา	๒๕๑๖ – ๒๕๑๘
๒๐	นายถวิล ขานนัท	๒๕๑๙ – ๒๕๒๑
๒๑	นายจรัส ฤทธิ์อุดม	๒๕๒๑ – ๒๕๒๓
๒๒	นายประสงค์ พิฑูรกิจจา	๒๕๒๓- ๒๕๒๖
๒๓	นายสุรศักดิ์ เขมะวนิช	๒๕๒๖-๒๕๒๙
๒๔	นายสนธิ อยู่อ่อน	๒๕๒๙- ๒๕๓๓
๒๕	นายพิชัย คณโฑเงิน	๒๕๓๓-๒๕๓๖
๒๖	นายรัชชัย ฝึกอังกูร	๒๕๓๖ – ๒๕๓๗
๒๗	นายมานิตย์ แพทย์จรัส	๒๕๓๗-๒๕๓๘
๒๘	นายธานินทร์ สุภาแสน	๒๕๓๘-๒๕๔๐
๒๙	นายพนรัตน์ ตั้งกิตติถาวร	๒๕๔๐-๒๕๔๑
๓๐	นายจักรชัย สร้อยสังวาลย์	๒๕๔๑ – ๒๑ พ.ย.๔๒
๓๑	นายสุพรชัย กัมปนานนท์	๒๒ พ.ย. ๒๕๔๒-๒๕๔๖
๓๒	นายสาริต อิศรางกูร ณ อยุธยา	๒๕๔๖-๒๕๔๗
๓๓	นายอธิคม จันทรรักษ์	๑ พ.ย.๒๕๔๗-๒๕๔๙
๓๔	นายปัญญา นาคจำ	ม.ค. ๒๕๕๐

ประวัติ นายสมพร คำขึ้น

อดีต สมาชิกวุฒิสภา จังหวัดแพร่

เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๙ ปัจจุบันอายุ ๕๑ ปี ที่บ้านเลขที่ ๒๙๒

หมู่ ๔ ตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

การศึกษา

ประถมศึกษา โรงเรียนบ้านศรีมูลเรือง ตำบลบ้านหนุน อำเภอสอง จังหวัดแพร่

มัธยมศึกษา โรงเรียนพิริยาลัย จังหวัดแพร่

ประกาศนียบัตร ป.กศ.สูง วิทยาลัยครูจักรเกษม กรุงเทพมหานคร

ปริญญาดรี ศษ.บ.(เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรุงเทพมหานคร

ปริญญโท กศ.ม.(การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

ประสบการณ์

- กรรมการผู้จัดการ บริษัท เอ็ม เอส พี ซัพพลาย จำกัด
- หัวหน้าผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนจำกัดเพร็ชรพันธ์ก่อสร้าง
- กรรมการสมาคมกีฬา จังหวัดแพร่
- กรรมการและผู้จัดการแผนกกีฬาฟุตบอล สมาคมกีฬาจังหวัดแพร่
- เคนำทีมฟุตบอลจังหวัดแพร่ ชนะการแข่งขันกีฬาเขตแห่งประเทศไทย จังหวัดศรีสะเกษ ปี ๒๕๔๐ เป็นประวัติการณ์ของจังหวัดแพร่
- ประธานผู้ประกอบการอุตสาหกรรมก่อสร้าง จังหวัดแพร่
- ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการการประถมศึกษา จังหวัดแพร่ (กป.จ.แพร่) สสร. ปี๒๕๔๐
- เลขานุการสมาคมศิษย์เก่าพิริยาลัย จังหวัดแพร่ ๒สมัย
- สมาชิกวุฒิสภา จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕ (ครั้งแรกของประเทศไทยที่มาจาก

การเลือกตั้ง)

- เป็นโฆษกคณะกรรมการการปกครองวุฒิสภา ๒ ปี
- เป็นโฆษกคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร วุฒิสภาและเป็นกรรมการอื่นๆ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๓-๒๕๔๕ อีกหลายคณะ ในวุฒิสภา
- เป็นรองประธานคณะกรรมการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน วุฒิสภา ๒ ปี
- เป็นรองประธานคณะกรรมการมีส่วนร่วมวุฒิสภา ๒ ปี
- เป็นรองประธานคณะกรรมการวิสามัญงบประมาณวุฒิสภา ๒ปี
- โฆษกคณะกรรมการวิสามัญฯ งบประมาณวุฒิสภา ๑ปี
- เป็นคณะกรรมการตรวจสอบประวัติและความประพฤติของบุคคลที่ได้รับการสรรหา

เป็นกรรมการเลือกตั้งวุฒิสภา

- เป็นคณะกรรมการตรวจสอบประวัติและความประพฤติของบุคคลที่ได้รับการสรรหา

เป็นกรรมการ ป.ป.ช

- เป็นผู้ริเริ่มให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี๒๕๔๐ ว่าด้วยที่มาของคณะกรรมการการสรรหา ป.ป.ช. จนเป็นผลสำเร็จ

- เป็นที่ปรึกษา ประธานวุฒิสภา สมัย นายสุชน ชาลีเครือ เป็นประธานวุฒิสภา

- เป็นที่ปรึกษาส่วนตัวของ พลตรี มนูญกฤต รูปขจร เป็นประธานรัฐสภา

- เป็นผู้ริเริ่มร่วมกับเพื่อนวุฒิสภา อาทิ พลตรีอินทรัตน์ ยอดบางเตย ดำรายชื่อสมาชิก

วุฒิสภา จำนวน ๕๕ คน เพื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไป นายกทักษิณ ชินวัตร

๑๓. ประสานงบประมาณ ร.พ.ช. (เดิม) และกรมทางหลวงชนบท ก่อสร้างสะพาน ค.ศ.ล.ข้าม
ลำน้ำสะกีน จำนวน ๒ สะพาน งบประมาณ ๑.๖ ล้านบาท เสร็จเรียบร้อยแล้ว

เงินบริจาคที่ประสานงานจากกองสลากกินแบ่งรัฐบาล บริจาคให้วัดต่างๆ ในเขต จ.แพร่ ดังนี้

๑. วัดห้วยโป่ง	ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๒. วัดนาหลวง	ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๓. วัดคอนแก้ว	ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๔. วัดนาไร่เคียว	ต.เตาปูน อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๕. วัดหนองสุวรรณ	ต.บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๖. วัดบ้านวังคิน	ต.บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๗. วัดคุ้มครองธรรม	ต.บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
๘. วัดบ้านกลาง	ต.บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
๙. วัดธาตุพระลอ	ต.บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
๑๐. วัดหนุนเหนือ	ต.บ้านหนุน อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท
๑๑. วัดหนุนใต้	ต.บ้านหนุน อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
๑๒. วัดลองลือบุญ	ต.บ้านหนุน อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
๑๓. วัดศรีมูลเรือง	ต.บ้านหนุน อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๕๐,๐๐๐ บาท
๑๔. วัดห้วยซอน	ต.ห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท
๑๕. วัดต้นหนุน	ต.ห้วยหม้าย อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๑๖. วัดโทกคำ	ต.แดนชุมพล อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท
๑๗. วัดแดนชุมพล	ต.แดนชุมพล อ.สอง จ.แพร่	จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

๒.๕.๒ ครูภูมิปัญญาในชุมชน

หมายถึงผู้มีภูมิความรู้ในเรื่องราวต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือศึกษาเล่าเรียนมา และใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพหรือพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นอำเภอสอง บางครั้งเราก็จะเรียกตามภาษาท้องถิ่นว่า “พ่อครู หรือ แม่ครู”

ครูภูมิปัญญาในอำเภอสอง

๑. นายเชียน เชื้อนทอง อายุ ๖๔ ปี

บ้านเลขที่ ๒๓๘ หมู่ ๓ บ้านศรีมูลเรือง ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **สมุนไพรร**

๒. นายสม แสนปัญญา อายุ ๘๐ ปี
 บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๘ บ้านลอง ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **พิธีกรรมทางศาสนา**

๓. นางอารินี ธรรมสละ อายุ ๔๗ ปี
 บ้านเลขที่ ๑๔๖/๑ หมู่ ๑๐ บ้านกลางทุ่ง ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **ขอ**

๔. นายชูชีพ คำป่าแฝง อายุ ๔๕ ปี
 บ้านเลขที่ ๑๖๒ หมู่ ๓ บ้านลับแลง ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **การตีเหล็ก เข่นพรา**

๕. นายสุธรรม สายเสน อายุ ๖๕ ปี
 บ้านเลขที่ ๔๘๐ บ้านลุมเกิด ตำบลห้วยหม้าย อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **การจัดงาน**

๖. นางภัทรวดี สะเียบคง อายุ ๓๕ ปี
 บ้านเลขที่ ๑๓๖ หมู่ ๑ บ้านคอนชัย ตำบลสะเียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **เกษตรกรรม**

๗. นางจันสม มหาวงศ์ อายุ ๖๔ ปี
 บ้านเลขที่ ๒๘/๑ หมู่ ๖ บ้านลองลีอนุญ ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **การเย็บบายศรี**

๘. นางพิกุล คำชื่น อายุ ๕๕ ปี
 บ้านเลขที่ ๗๗ หมู่ ๗ บ้านเทพ (สุนทรินทร์) ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
 กรณีปัญญาค้าน **การเย็บแบบ การจัดดอกไม้สด**

๙. นายประชุม อินทราวุธ อายุ ๗๕ ปี

บ้านเลขที่ ๘๔ หมู่ ๗ บ้านเทพ (สุนทรินทร์) ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐ ราษฎรมีปัญญาด้าน **ดนตรีพื้นเมือง**

๑๐. พ่อใหญ่โหม้ เสาวระ อายุ ๗๖ ปี
บ้านเลขที่ ๑๕ หมู่ ๔ บ้านนาไร่เดียว ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
ราษฎรมีปัญญาด้าน **การจัดสวน**

๑๑. พระผจญ อินทวิโส อายุ ๖๔ ปี
วัดคุ้มครองธรรม ตำบลบ้านกลางอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
ราษฎรมีปัญญาด้าน **ดอกไม้ไฟ**

๑๒. นายอดุลย์ (พ่อน้อยฮั่น) กาลังใจ อายุ ๗๑ ปี
บ้านเลขที่ ๖๒ หมู่ ๑๐ บ้านหนูนเหนือ ตำบลบ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
ราษฎรมีปัญญาด้าน **ระนาด**

๑๓. นายห่าน บุญคุ้ม อายุ ๗๑ ปี
บ้านเลขที่ ๑๔๒ หมู่ ๗ บ้านลับแลง ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
ราษฎรมีปัญญาด้าน **ทำไร่ยาสูบ (ยาจีน)**

๑๔. นายอินทร์ตา จันดา อายุ ๕๔ ปี นางห้วง จันดา อายุ ๕๓ ปี
บ้านเลขที่ ๓๐๒ หมู่ ๓ บ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
ราษฎรมีปัญญาด้าน **ทำสวนยาจีน การทำนา**

๑๕. นายบุญศรี สุขด้วง อายุ ๖๒ ปี
บ้านเลขที่ ๒๒๔/๑ หมู่ ๓ บ้านลองลือบุญ ตำบลบ้านหนูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐ ราษฎรมีปัญญาด้าน **พิธีกรรมทางศาสนา**

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๑๖. พ่อเทศน์ ใจเย็น อายุ ๗๖ ปี
บ้านเลขที่ ๑ หมู่ ๕ บ้านวังคิน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๕๔๑๒๐
ราษฎรมีปัญญาด้าน **หมอเมือง**

๒.๖ แหล่งเรียนรู้ใกล้เคียง

แหล่งเรียนรู้ใกล้เคียงหมายถึง สถานที่ เช่นพิพิธภัณฑ์ หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในอำเภอสอง มีแหล่งเรียนรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาทั้งในอดีตและปัจจุบันเกิดขึ้นมากมายชี้ให้เห็นถึงความเป็นตัวตน และวิถีชีวิตอันแท้จริงของคนเมืองสอง ให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ หรือนำไปประกอบอาชีพสืบต่อไปได้ เช่น

๒.๖.๑ การจักสาน เป็นการนำวัสดุในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยมากนิยมใช้ไม้ไผ่ไม้ซางเป็นวัตถุดิบเพราะหาได้ง่าย ชาวบ้านจะนิยมสานเครื่องใช้จำเป็นในครัวเรือนกันแทบทุกหลังคา และสืบทอดกันมายังลูกหลาน แต่บางคนที่ทำได้ดีก็จะมีผู้มาสั่งซื้อไว้ใช้เป็นการสร้างรายได้ในครัวเรือนได้ด้วย ครัวภูมิปัญญาด้านจักสานมีหลายคนเช่นพ่อใหญ่โหม้ เสาวระะ บ้านนาไร่เดียว อำเภอสอง นายสุธรรม สายเสน บ้านลูนีเกิด อำเภอสอง

๒.๖.๒ การทอผ้า จากการทอไว้ใช้เองในครัวเรือนเมื่อมีทางการมาส่งเสริมทำให้เกิดเป็นกลุ่มแม่บ้านที่สอนกันทอผ้ามากขึ้น ชาวชนที่สนใจก็สามารถเข้าไปศึกษาเรียนรู้ได้ อย่างเช่นกลุ่มบ้านกลางมีป่าสุนันท์ นิลแก้ว เป็นประธานกลุ่ม ดังมีรายละเอียดของอาชีพทอผ้ากล่าวไว้แล้ว

ยายทา ไจหวาน อายุ ๘๑ ปี บ้านกลาง ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ประกอบอาชีพทอผ้ามากกว่า ๖๐ ปีแล้ว เป็นเจ้าของลายผ้าทอที่เป็นรูปช้าง ม้า นก ปัจจุบันยายทาจะทอแต่ผ้าสไบเท่านั้น เพราะมีผู้สั่งทำจำนวนมากและทำไม่ทันกับความต้องการ

๒.๖.๓ การเย็บบายศรี เป็นอีกภูมิปัญญาหนึ่งที่ชาวเมืองสองนิยมทำและสั่งสอนลูกหลานมาช้านานเมื่อถึงโอกาสสำคัญในชีวิตที่มีการเรียกขวัญหรือสืบชะตา ชาวบ้านมีความเชื่อว่าขวัญเป็นสิ่งพิเศษสามารถทำให้คนเรามีชีวิตที่ดีมีความสุข จึงต้องทำบายศรีให้สวยงามเพื่อเชิญขวัญมาอยู่กับตัว การเย็บบายศรีจะใช้ใบตองกล้วย เย็บสลับกันเป็นชั้นๆ สวยงามมาก เป็นการฝึกให้ลูกหลานมีความละเอียดอ่อน เคารพนับถือตัวตนให้ขวัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดกำลังใจ ในการดำรงชีวิต ครัวภูมิปัญญาด้านนี้ได้แก่ นางจันสม มหาวงศ์ บ้านลอง และนางพิกุล คำชื่น บ้านเทพ อำเภอสอง

๒.๖.๔ การตีเหล็ก การเข่นพรวน (การถบมิด) ก็เป็นการทำของใช้ขึ้นมาใช้เองที่มีมานาน แต่ในปัจจุบันนี้มีเหลือน้อยลง ในอำเภอสองเหลือเพียงไม่กี่ครอบครัวที่ยังคงสอนให้ลูกหลานทำอาชีพตีเหล็กหรือรับจ้างเข่นพรวนแบบดั้งเดิม เพราะเดี๋ยวนี้มีวิธีการถบมิดด้วยหินเจียรไน ซึ่งทำให้เสียเวลาน้อยลง ครัวภูมิปัญญาได้แก่ นายชูชีพ คำปาแฝง บ้านลับแลง อำเภอสอง

๒.๖.๕ การเล่นดนตรีพื้นเมือง วงปี่พาทย์พื้นเมือง หรือที่เรียกว่าแห่หนัง ในอำเภอสองมือง ดั้งเดิมที่ตั้งกันมาเกือบห้าสิบปีแล้ว ก็เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เยาวชนสามารถเข้าฝึกเรียนรู้ได้ซึ่งมีผู้สนใจเรียนน้อยมาก วงหนังหนึ่งของอำเภอสองที่เป็นวงดั้งเดิมเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดแพร่ มีอยู่วงเดียว คือวงที่มีพ่อน้อยชั้น กาลังใจ เป็นหัวหน้าวง เมื่อมีเทศกาลสำคัญหรือมีกิจกรรมสำคัญทั้งใน จังหวัดแพร่และต่างจังหวัดก็จะได้รับการว่าจ้างให้ไปบรรเลงอยู่ตลอด

๒.๖.๖ การทำกระดาษสา เป็นอาชีพที่เพิ่งนิยมทำในเมืองสองประมาณสักสิบปีมานี้ ก็เป็นอีก แหล่งที่เด็กเยาวชนชอบเข้าไปหาความรู้และสามารถรับงานมาทำที่บ้านเป็นการหารายได้ไปด้วย การทำกระดาษสามีมากที่บ้านลองและหมู่บ้านอื่นประปราย ตอนแรกก็เป็นการทำเป็นแผ่นออกมา อย่างเดียว แต่ในปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบมากขึ้น โดยนำกระดาษสาไปประดิษฐ์เป็นของชำร่วย หรือของใช้ต่างๆมากมาย เช่นกรอบครัวของนายสุนทร นางอัจฉราภรณ์ กิกลิ้ง บ้านหนองเหนือ

๒.๖.๗ การปั้นปูนไมยสา เป็นภูมิปัญญาที่นำปูนจากขี้เถ้าผสมมาผสมแล้วปั้นรูปสัตว์ต่างๆ หรือเป็นของใช้เครื่องตกแต่งบ้าน ปั้นเป็นดอกไม้ชนิดต่างๆ ตามแต่จะมีผู้สั่งทำ เป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งใหญ่ของอำเภอสองที่หมู่บ้านกลางทุ่งซึ่งมีเยาวชนทั้งที่ไม่เรียนหนังสือหรือกำลังเรียนอยู่ก็มา เข้าไปศึกษาเรียนรู้ พอมีฝีมือแล้วก็รับเข้าทำงานมีรายได้ช่วงปิดภาคเรียนหรือวันเสาร์วันอาทิตย์ ที่ โรงงานของนายพิพัฒน์ สรรพช่าง บ้านกลางทุ่ง อำเภอสอง

๒.๖.๘ ช่างขอ เป็นการประกอบอาชีพที่อาศัยภูมิปัญญาในการ ได้ออกแบบใช้ไหวพริบ เป็น การละเล่นพื้นบ้านของภาคเหนือ ที่นิยมให้มีการแสดงเมื่อมีงานบุญต่างๆ ช่างขอที่มีชื่อเสียงและ ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งคือนางอรินี ธรรมสละ บ้านกลางทุ่ง อำเภอสอง ที่เคยมา สอนและฝึกให้นักเรียนในวิชาภาษาไทยโรงเรียนสองพิทยาคม

๒.๖.๙ อาชีพทางเกษตรกรรม ชาวอำเภอสองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร จึงเป็น แหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับนักเรียนโดยเฉพาะบริเวณแถบลุ่มน้ำกาหลง ได้รับน้ำจากอ่างแม่สองมี การปลูกพืชผักตลอดปีหมุนเวียนกัน เช่นครอบครัวของนายอินทร์ดา นางห่วย จันดา บ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

๒.๖.๑๐ การทำบอไฟ (บั้งไฟดอก) เป็นการละเล่นพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่คนอำเภอสองนิยมเล่น กัน โดยเฉพาะในงานลอยกระทงผู้ที่เป็นครูสอนทำบอไฟคือ พระผจญ อินทร์โต วัดคุ้มครองธรรม อำเภอสอง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

๒.๖.๑๑ ครูภูมิปัญญาด้านแกะสลักและฉลุลายไทย

การแกะสลักไม้หรือฉลุลายไทยบนกระดาษ ใช้ประกอบปราสาทบรรจุศพ ซึ่งคนเมืองสองนิยมใช้สำหรับผู้สูงอายุที่เสียชีวิต เนื่องจากมีความเชื่อว่าเป็นการตอบแทนบุญการที่เลี้ยงดูเรามา ให้ได้มีความสุขในปราสาทราชวังในสรวงสวรรค์ แต่ในปัจจุบันค่านิยมเปลี่ยนไป ประกอบกับการประหยัดค่าใช้จ่าย ญาติๆ ก็จะไม่ใส่ปราสาทไม้แต่ดอกไม้วางบนหีบศพ หรือเปลี่ยนจากปราสาทไม้และกระดาษที่ต้องนำไปเผาโดยเปลืองประโยชน์ เป็นปราสาทที่ทำด้วยโตะและเก้าอี้เหล็กหรือพลาสติก หรือใช้ศาลาไม้สักที่มีประโยชน์ใช้สอยมากกว่า แต่แหล่งเรียนรู้ที่แกะสลักและฉลุลายไทยยังคงทำอยู่ที่บ้าน พ่อฮ้วน จิตเผือก บ้านหนองใต้ ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

๒.๖.๑๒ ครูภูมิปัญญาด้านการทำสวนแบบผสม

นายทวี หลงเวช อายุ ๕๕ ปี ได้ประกอบอาชีพการทำสวนแบบผสม คือปลูกพืชยืนต้นหลายชนิดในพื้นที่ประมาณ ๘ ไร่ มีผลผลิตหมุนเวียนออกตลอดปี ทั้ง กระท้อน ลำไย มะขามฝรั่ง ชมพู่ ขนุน ส้มโอ น้อยหน่า กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า แก้วมังกร หลังจากการลาออกรากราชการมาทำสวนโดยสมบูรณ์ ซึ่งทำมาสิบกว่าปีแล้ว รายได้ก็พอกินพอใช้ ถ้าใช้จ่ายอย่างประหยัด ข้อสำคัญได้ออกกำลังกายและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้สนใจไปศึกษาเรียนรู้ได้ สวนของนายทวี หลงเวช อยู่บ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

นางสมจิตต์ กองคำ อายุ ๔๑ ปี บ้านหนองสุวรรณ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นครูภูมิปัญญาด้านหมอดิน การผลิตปุ๋ยอีเอ็ม การเลี้ยงจิ้งหรีด เลี้ยงสุกร ปลูกพืชสวนผสม โดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ มีความเป็นอยู่แบบพอเพียง เป็นแหล่งการเรียนรู้อีกแห่งหนึ่งในอำเภอสอง

๒.๖.๑๓ โรงคัมหมัด “สุพินการศุรา”

เจ้าของคือนายนรา แจ่มธรรมมา บ้านนาไร่เดียว ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เดิมประกอบอาชีพเลี้ยงไก่ แต่เจอปัญหาใช้หัวदनกระบาดต้องล้างเล้าทั้งหมด จึงหันมาประกอบอาชีพคัมหมัดเมื่อ ๔ ปีผ่านมาก็กฎหมายคัมหมัดเสรีให้ทำโรงงานคัมหมัดได้ ในอำเภอสองจึงมีโรงงานคัมหมัดอยู่หลายหมู่บ้าน สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้สนใจเข้าไปศึกษาข้อมูลได้

บทที่ ๓

ข้อมูลพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

๓.๑ ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์

ความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

เดิมอาคารที่จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านเป็นอาคารไม้ที่เก่าแก่มาสร้างเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๐ ทางฝ่ายบริหารสมัยนายถนอม อินกัน ผู้อำนวยการโรงเรียน จะทำเรื่องขอรื้อถอนเพื่อสร้างอาคารใหม่ แต่นายนคร บุญญาสัย และนางสุภาพ บุญญาสัย ได้ขอไว้เพื่อใช้เป็นที่จัดเก็บวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ของชุมชนชาวอำเภอสอง ซึ่งได้มาโดยการขอซื้อ และขอบริจาค จากนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ก็ได้เริ่มสะสมมาตั้งแต่ปี ๒๕๓๑ โดยมีนายนคร บุญญาสัย เป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บวางรูปแบบการจัด และมีการพัฒนาเรื่อยมาจนได้รับคำนิยามยกย่องชมเชยมาตลอด จนเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปในอำเภอสอง และบุคคลภายนอก

ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม ได้รับการประกาศให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอสอง และได้รับการประกาศให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ของสภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ ทางโรงเรียนก็ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับทุกกลุ่มสาระวิชาได้นำนักเรียนเข้ามาศึกษาค้นคว้า ยังมีคณะครูจากโรงเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับมหาวิทยาลัย ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ตลอดจนถึงข้าราชการ บุคลากรอื่น และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้ขอเข้ามาศึกษาเรียนรู้ด้านวิถีชีวิต ผลงานศิลปะศิลปิน ทั้งครูผู้สอนศิลปะ อาจารย์จากอุดมศึกษา ผลงานศิลปินนักเขียนอิสระที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ และการจัดแสดงวัตถุสิ่งของในพิพิธภัณฑ์โรงเรียนสองพิทยาคมเสมอ

๓.๒ รูปแบบการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์

จากการไปศึกษาดูงานที่พิพิธภัณฑ์โรงเรียนแจ่มวิทยา ที่มีจุดเด่นในการจัดแสดงและการนำเสนอข้อมูลวัตถุตามแนวกรมศิลปากรกับที่พิพิธภัณฑ์วัดไหล่หินหลวง จังหวัดลำปาง ที่เต็มไปด้วยวัตถุโบราณล้ำค่า อีกทั้งพิพิธภัณฑ์บ้านจำทวี ที่จังหวัดพิษณุโลก และพิพิธภัณฑ์วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา ก็มีวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกันไป คณะวิจัยได้กลับนำประสบการณ์พัฒนาปรับปรุงการจัดระบบโดยเฉพาะการทำทะเบียนวัตถุ และรูปแบบการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

ของโรงเรียนสองพิทยาคม ซึ่งมีความแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ทุกแห่งที่เราไปศึกษาดูงานมา เนื่องจากที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต มีนักเรียนเข้ามานั่งเรียนทุกวัน มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นการจัดรูปแบบผสมผสาน ขอสรุปได้ดังนี้

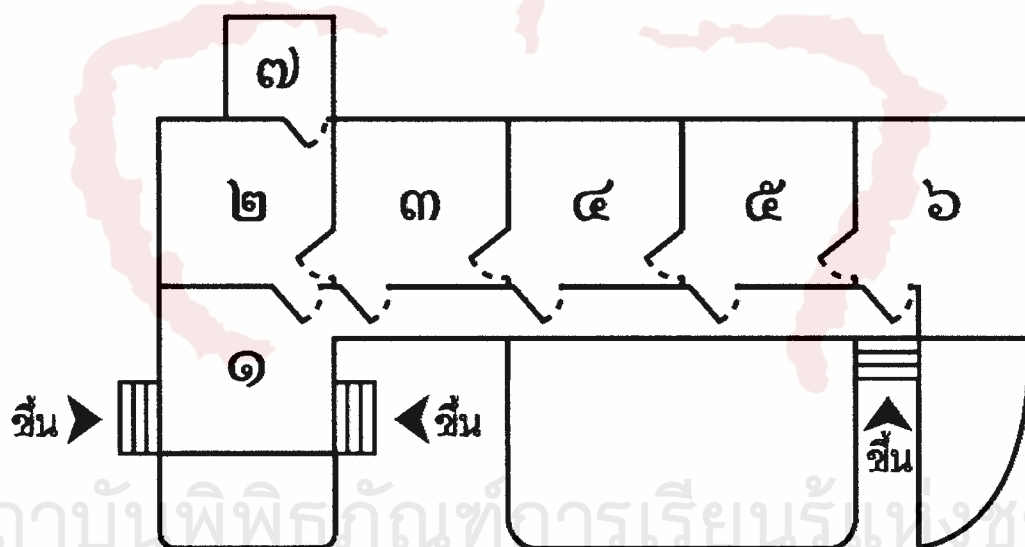
๑. มีการจัดรูปแบบผสมผสานทั้งแบบมีชีวิต (มีนักเรียนเข้ามาศึกษาเล่าเรียน) และไม่มีชีวิต (การจัดแสดงวัตถุตามหมวดหมู่)

๒. รูปแบบการจัดอิงพุทธปรัชญา

๓. นักเรียนเข้ามาศึกษาเล่าเรียนอย่างมีความสุข มีโต๊ะไม้เตี้ยๆ ให้นั่งเขียนรูป ปูเสื่อให้นั่งกับพื้น บางคนอาจจะนอนเขียนรูป ดูแล้วผู้เรียนมีความสุขกับการเรียน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม เน้นการจัดแสดงวัตถุ ตามแนวศิลปะของ ครุฑนคร บุญญาสัย ซึ่งเป็นครูศิลปะและเป็นผู้ก่อตั้งและดูแลพิพิธภัณฑ์ร่วมกับคณะครู ในการจัดแสดงจะแบ่งเป็นหมวดหมู่ ตามลักษณะการใช้งาน โดยนักเรียนจะมีส่วนร่วมในการจัด แล้วจัดหมุนเวียนไปตามเวลาที่มีและบางโอกาสที่มีการจัดงานแสดงงานศิลปะเป็นพิเศษรูปแบบการจัดแสดงจะนำเสนอด้วยรูปภาพดังต่อไปนี้

แผนผังอาคารพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

สัญลักษณ์การจัดหมวดหมู่ศิลปะพื้นบ้าน

๑. หมวดจิตรกรรมแนวประเพณี ภาษา และวรรณกรรมอุปกรณ์ชุดของใช้ในครัวเรือน เครื่องมือเกษตร อุปกรณ์ประกอบอาชีพ “ผ้าซอชยา” อุตสาหกรรมในครัวเรือนของคนเมืองสองในอดีต
๒. นันทนาการพื้นบ้าน เครื่องดนตรี ภาชนะไม้สัก ตำรายาสมุนไพร ชุ่มสอแก้ว กล้วย เคียว เกี้ยวข้าว ประวัติศิลป์ กวี นักเขียน ที่มาร่วมงานในโรงเรียนสองพิทยาคมใน “นิทรรศการร่วมสมัย” ปี ๒๕๔๒
๓. อุปกรณ์เครื่องมือทอผ้า ทอถุงทุกชนิด และโครงกระดูกช้าง ชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินทราย
๔. ห้องเรียนกิจกรรมการเรียนรู้การสอน วิชาศิลปะพื้นบ้าน ศิลปะไทย ศิลปะสากล
๕. ห้องนิทรรศการศิลปะสากล ผลงานนักเรียน ผลงานครู ผลงานครุฑ บุญญาสัย ผลงานศิลปินรับเชิญ
๖. ห้องนิทรรศการศิลปะสากล ผลงานนักเรียน ผลงานครู ผลงานครุฑ บุญญาสัย ผลงานศิลปินรับเชิญ
๗. ห้องน้ำชา - หอแจ้ง

๑. อาคาร ๒ (อาคารพิพิธภัณฑ์) และบริเวณโดยรอบ

ภาพประกอบที่ ๓.๑

อาคารพิพิธภัณฑ์ด้านข้าง

ภาพประกอบที่ ๓.๒

ด้านหน้าติดหอประชุม

ภาพประกอบที่ ๓.๓

อาคารด้านหน้า

ภาพประกอบที่ ๓.๔

อาคารด้านหน้า

ภาพประกอบที่ ๓.๕

บันไดทางขึ้นพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๖

๒. ใช้เป็นห้องเรียน ในอาคารพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๗

ห้องเรียนวิชาศิลปศึกษา

ภาพประกอบที่ ๓.๘

ห้องเรียนวิชาศิลปศึกษา

ภาพประกอบที่ ๓.๙

ห้องเรียนวิชาศิลปศึกษา

๓. การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคม

๓.๑ ภาพวาดลิลิตพระลอ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐

ตำนานรักลิลิตพระลอ
นิทานพื้นบ้านของอำเภอสอง

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๓.๒ ภาพวาดของวิถีชีวิตคนเมืองสอง

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒

วิถีชีวิตชาวเมืองสองตามจินตนาการของครูนคร บุญญาลัย

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓

ภาพประกอบที่ ๓.๑๔

มุมรับแขกในห้องแสดงผลงานศิลปินล้านนา

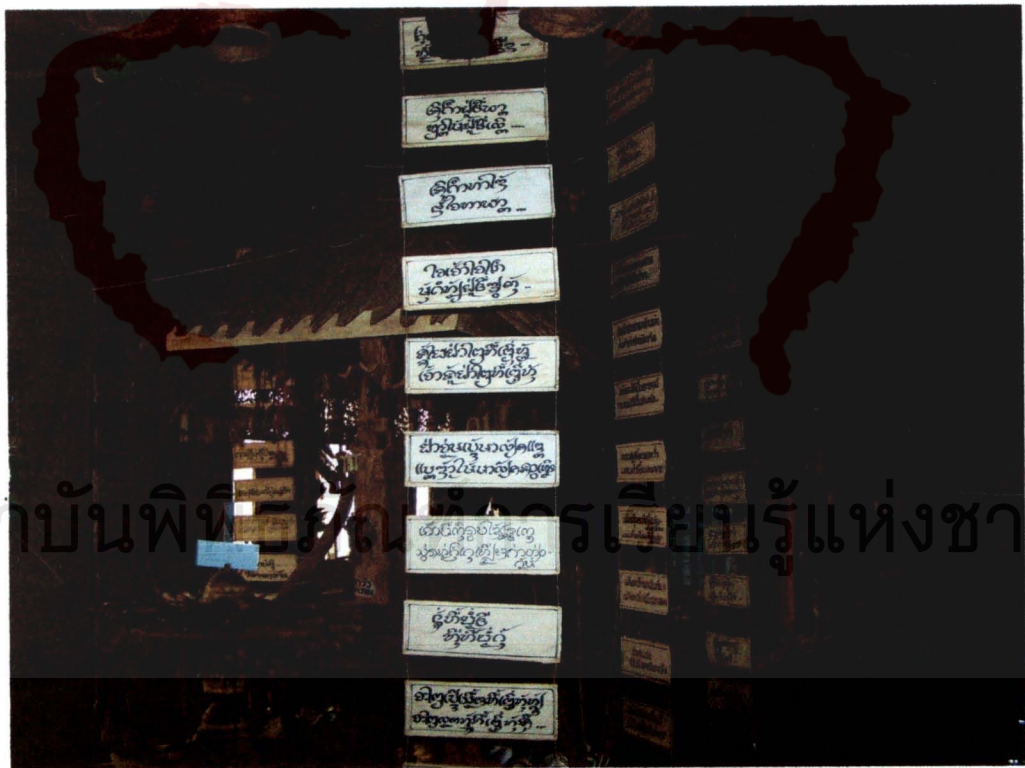
๔. ภาษิตด้านนาบนกระดาศา

ภาพประกอบที่ ๓.๑๕

บันทึกเรื่องราว สุภาษิต คำคมล้ำนา จากคำบอกเล่า

ภาพประกอบที่ ๓.๑๖

ด้วยอักษรล้ำนาและอักษรไทยปัจจุบัน

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ภาพประกอบที่ ៣.១៦

ក្បាលអ្នករៀន

៥. ក្រុមហ៊ុន

ภาพประกอบที่ ៣.១៧

๖. มุมพุทธศาสน์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๕

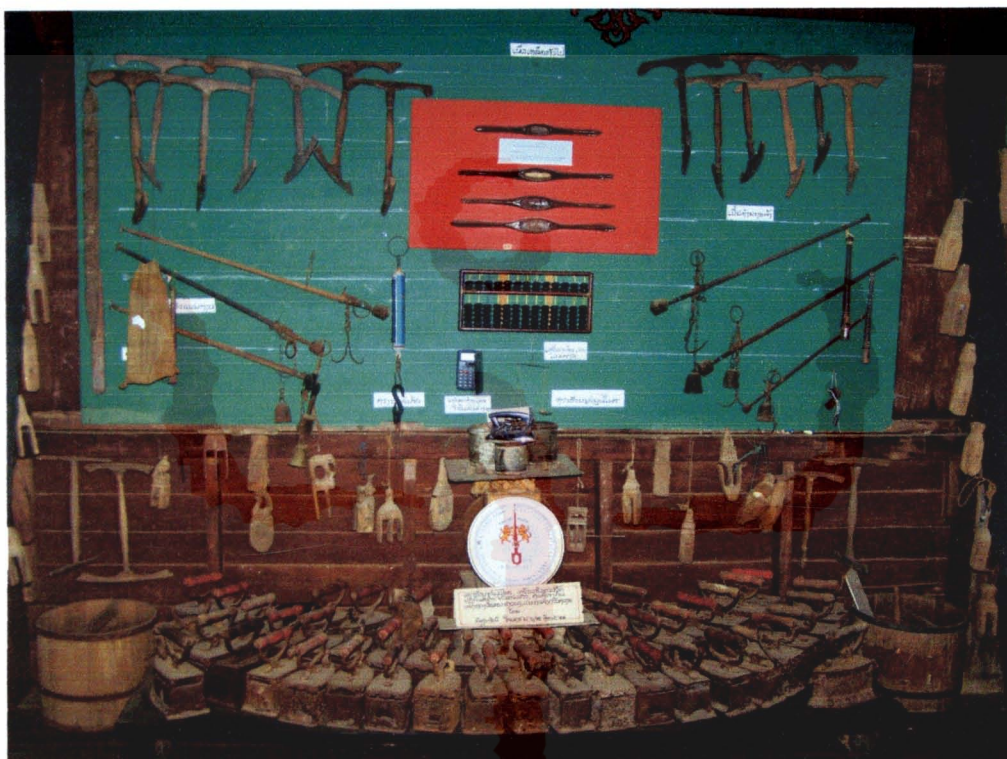
สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ก่อนอิฐและพระพุทธรูปจากเวียงเทพ

๓. ของใช้ในครัวเรือน

ภาพประกอบที่ ๓.๒๐

ของใช้จำเป็นในชีวิตประจำวันของคนเมืองสองในอดีต

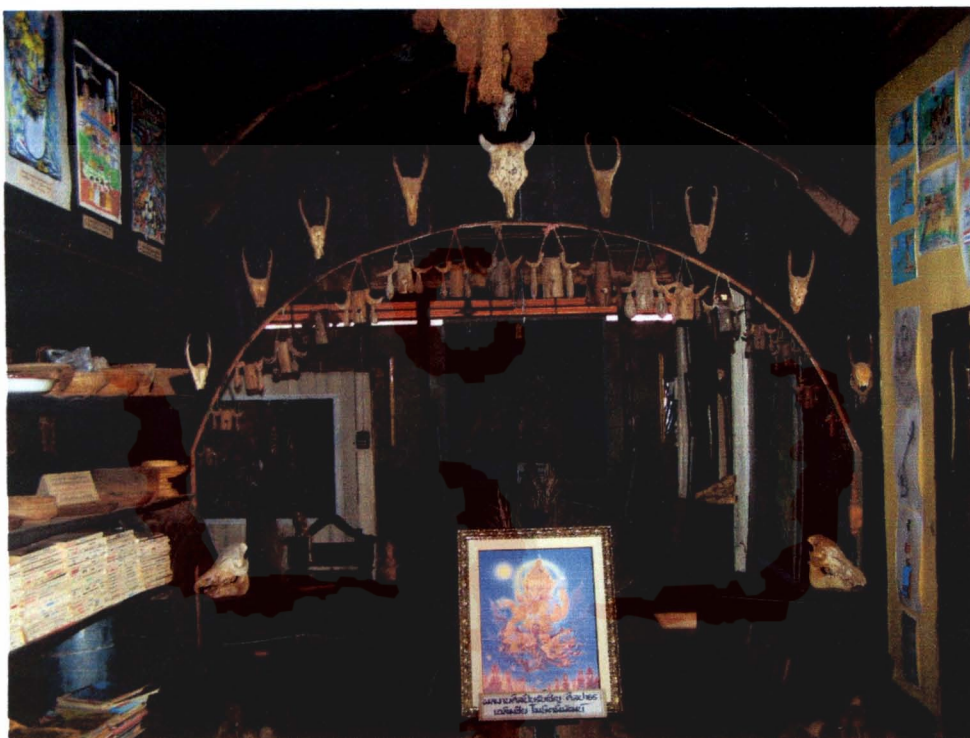
๔. สอก

ภาพประกอบที่ ๓.๒๑

ความผูกพันระหว่างสัตว์เลี้ยงและเจ้าของ

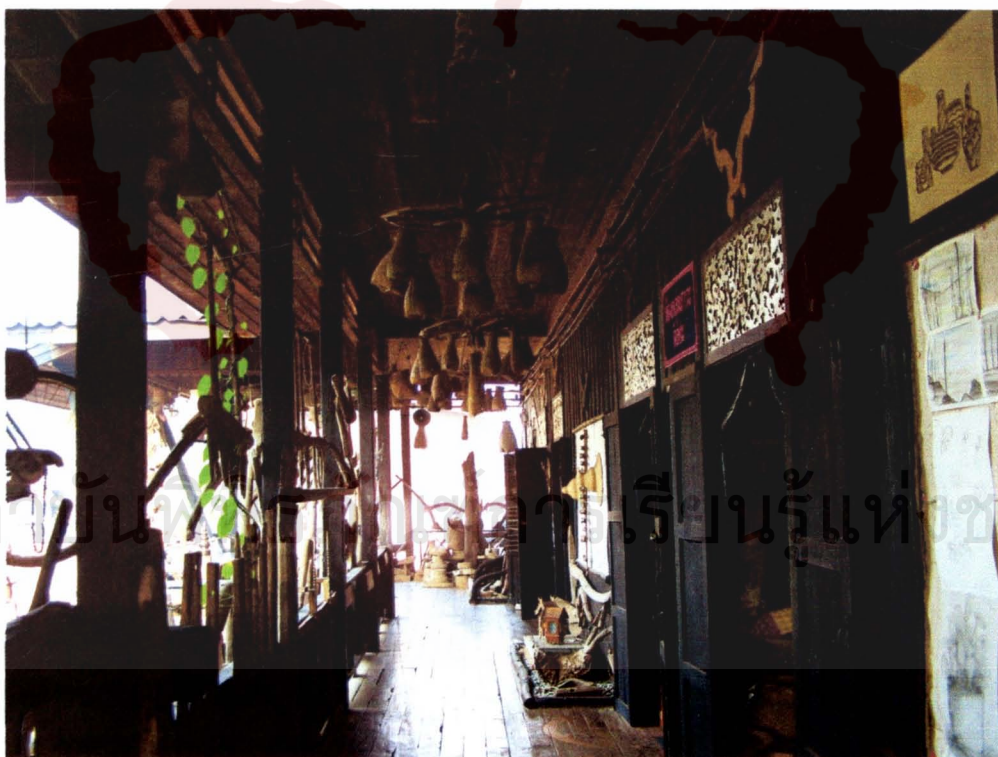
ภาพประกอบที่ ๓.๒๒

ความผูกพันระหว่างสัตว์เลี้ยงและเจ้าของ

๕. ระเบียงหน้าห้อง

ภาพประกอบที่ ๓.๒๓

ระเบียงหน้าอาคารพิพิธภัณฑ์ ฯ

ภาพประกอบที่ ๓.๒๔

ระเบียบหน้าอาคารพิพิธภัณฑ์ ฯ

๑๐. มุมเกียรติประวัติผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๒๕

มุมเกียรติประวัติผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์

๑๑. ช่อฟ้า

ภาพประกอบที่ ๓.๒๖

ช่อฟ้า

๑๒. ม้าชอยยา

ภาพประกอบที่ ๓.๒๗

ม้าชอยยา

๑๓. ห้องกักขังวิญญาณ

ภาพประกอบที่ ๓.๒๘

๑๔. เกวียนเมืองสอง

ภาพประกอบที่ ๓.๒๙

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๑๕. แฝงตากยา , แฝงยา

ภาพประกอบที่ ๓.๓๐

การนำแหงยามาใช้ในงานตกแต่ง

ภาพประกอบที่ ๓.๓๑

การนำแหงยามาใช้ในงานตกแต่ง

๑๖. โปสเตอร์คำบรรยายประกอบอาชีพสวนยาจีน

ภาพประกอบที่ ๓.๓๒

๑๗. โปสเตอร์คำบรรยายการใช้กิม ,ประเพณีขึ้นบ้านใหม่, ตาดโหนดข้าว

ภาพประกอบที่ ๓.๓๓

๒๐. โปสเตอร์คำบรรยายหมากวัก

ภาพประกอบที่ ๓.๓๖

๒๑. โปสเตอร์คำบรรยายสอ

ภาพประกอบที่ ๓.๓๗

๒๒. ตุงกระด้าง

ภาพประกอบที่ ๓.๓๘

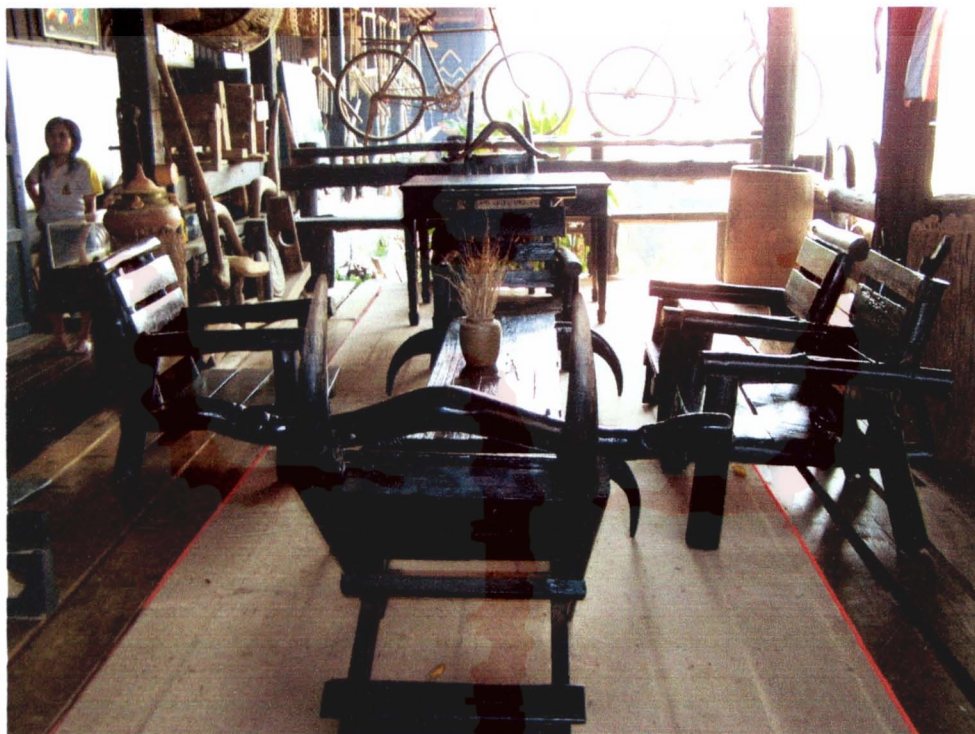
๒๓. มุมต้อนรับแขกพิพิธภัณฑ

ภาพประกอบที่ ๓.๓๙

มุมรับแขกหน้าอาคารพิพิธภัณฑ์ ๑

ภาพประกอบที่ ๓.๔๐

๒๔. นักดูแลกำลังบรรยายให้ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ ๑

ภาพประกอบที่ ๓.๔๑

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ภาพประกอบที่ ๓.๔๒

ภาพประกอบที่ ๓.๔๓

การถ่ายทอดองค์ความรู้ในพิพิธภัณฑ์ฯ สู่ผู้เข้าชมโดยนักเรียน

๓.๓ ข้อมูลวัตถุดิบสำคัญ

๓.๓.๑ อีดข้าวโพด

ชื่อเรียกทั่วไป เครื่องอีดข้าวโพด

แหล่งที่มา รับบริจาค จากครูทศพร ใจแก้ว ร.ร.สองพิทยาคม อ.สอง จ.แพร่

วัสดุ ทำจากไม้เป็นส่วนประกอบที่เป็นคันท่อน ช่องใส่ข้าวโพด ช่องที่เมล็ดข้าวโพดไหลลง โครงสร้างทั้งหมด ที่นั่งใช้ไม้ทั้งหมด ยกเว้นแกนกลางที่จะใช้เป็นเครื่องมือที่จะทำให้เมล็ดข้าวโพดหลุดออกจากฝัก ชาวไร่จะใช้ตะปุดครอบแกนเว้นระยะระหว่างแถว แถวละ 3 หุน

วิธีใช้ เมื่อนำข้าวโพดแห้งแล้วใส่ในช่องใช้มือซ้ายกดฝักข้าวโพด มือขวาหมุนที่มีมือหมุนของเครื่องอีด เมล็ดข้าวโพดก็จะหลุดออกมาตามช่องเป็นวิธีแกะเมล็ดข้าวโพดในอดีต ที่เทคโนโลยีไม่เจริญชาวไร่ก็จะช่วยกันทำเอาแรงกัน เป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนไปด้วย

แต่ปัจจุบันการแกะเมล็ดข้าวโพดออกจากฝักทำได้ง่ายเพราะมีเครื่องมือที่ใช้สีข้าวโพดทุกอย่างก็ทำได้ง่ายรวดเร็วไม่ต้องง้อใครให้มาช่วย ซึ่งมีส่วนทำให้ขาดความสามัคคีและบางครั้งยังทำให้คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น เพราะเจ้าของเครื่องสีข้าวโพดที่อยากได้ลูกค้าก็จะมีของแถมมาล่อ อาจจะแถมสุรากับแกล้มด้วยถ้าใครมาใช้บริการ เป็นการแก่งแย่งแข่งขันกันขาดความเห็นอกเห็นใจกัน คนที่ช่วยงานโดยมากก็จะจ้างแรงงาน ซึ่งก็แพงด้วยทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น

ภาพประกอบที่ ๓.๔๔

อีดข้าวโพด

อาชีพทำไร่ข้าวโพด

อำเภอสองเป็นพื้นที่ที่โอบล้อมไปด้วยภูเขามากกว่าพื้นที่ราบ ตามไหล่เขาจึงเอื้อและเหมาะแก่การปลูกข้าวโพดเป็นอย่างยิ่ง อาชีพทำไร่ข้าวโพดจึงเป็นอาชีพเสริมที่ชาวอำเภอสองนิยมมากกว่าการปลูกพืชชนิดอื่น เหตุผลอีกอย่างหนึ่งคือการปลูกข้าวโพดง่ายต่อการเอาใจใส่ดูแล

ช่วงฤดูกาลปลูกข้าวโพด

ในปีหนึ่งเกษตรกรอำเภอสองจะปลูกข้าวโพด แบ่งเป็น ๒ ช่วง

๑. เริ่มต้นฤดูฝนประมาณเดือน มิถุนายน
๒. หลังเก็บเกี่ยวข้าวประมาณเดือน ตุลาคม -- พฤศจิกายน

การเตรียมดิน - การปลูก

๑. ไถ-พรวนดิน ให้เรียบรื้อยและร่วนซุยก่อน
๒. เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่นิยมนำมาปลูก เป็นข้าวโพดที่นำมาเป็นอาหารสัตว์ จะมีการคลุกยาฆ่าแมลงไว้ก่อนเพื่อกันแมลงกัดกินตอนอยู่ในหลุม
๓. ปลูกโดยการขุดหลุม โดยคนขุดใช้จอบขุดดินเปิดเป็นหลุมกว้างประมาณ ๑ ศอก ห่างกันประมาณ ๑ ศอก คนหยอดเมล็ดก็มีถุงขยำใส่เมล็ดข้าวโพดตามหลังคนขุดหลุม ใส่เมล็ดลงในหลุมๆละ ๓ เม็ด เท้าก็เขี่ยดินกลบเมล็ดให้มิดชิด ในการปลูกข้าวโพดให้มีแถวตรงสวยงาม ชาวไร่จะชิงเชือกเพื่อจัดระยะ และยังมีประโยชน์ตอนที่คายหญ้าทำให้สะดวก ซึ่งการคายหญ้าส่วนใหญ่ ชาวไร่นิยมใช้รถไถคันเล็กแบบเดินตาม ไถกลบหญ้าตามช่องว่างที่เรียกว่า “การไถกอง”

ภาพประกอบที่ ๓.๔๕

ไร่ข้าวโพด

เมื่อต้นข้าวโพดโตประมาณ ๑ ศอก ชาวไร่ก็ไถหรือคายหญ้าที่ขึ้นมาแซมต้นข้าวโพดในหนึ่งฤดูของการปลูกจะมีการคายหญ้า ๒ ครั้ง

เมื่อต้นข้าวโพดออกฝักและฝักแก่จัด โดยสังเกตที่ฝอยข้าวโพด(เป็นเส้นๆรอบฝักข้าวโพด) มีสีน้ำตาลเข้มจนเกือบดำและลำต้น ใบ และกาบฝักแห้ง ก็แสดงว่าข้าวโพดแก่จัด ชาวไร่ก็จะทำการเก็บเกี่ยวเรียกว่า “หักข้าวโพด” โดยใช้คนหักเป็นฝักๆ ใส่กระสอบฟางไว้ข้างๆต้น คนที่มีหน้าที่แบก ก็จะเดินแบกกระสอบฟางไปรวมกันที่ลานซึ่งเตรียมไว้ และใช้รถบรรทุกออกจากไร่ไปเก็บที่บ้าน

ภาพประกอบที่ ๓.๔๖

ไร่ข้าวโพดที่แก่จัด

ภาพประกอบที่ ๓.๔๗

การเก็บเกี่ยวข้าวโพด

ภาพประกอบที่ ๓.๔๘

การสีข้าวโพด

ในอดีตชาวไร่ก็จะนำข้าวโพดไปกองใต้ถุนบ้าน แล้วแกะกาบ (เปลือก) ออกมัดรวมกัน เป็นพวงๆ แล้วแขวนไว้ใต้ถุนบ้าน เพื่อให้ข้าวโพดแห้ง แล้วจึงแกะเมล็ดออกจากฝัก เพื่อนำไปจำหน่ายหรือรอให้ไ้ราคาเป็นที่พอใจจึงจะขาย

แต่ในปัจจุบัน ชาวไร่ข้าวโพดหักข้าวโพดเสร็จแล้ว ก็จะมีพ่อค้าคนกลางนำเครื่องจักรมาตั้งสีข้าวโพดถึงสวน และรับซื้อทันที โดยไม่ต้องรอให้เมล็ดข้าวโพดแห้ง ซึ่งอาจจะเป็นข้อดีที่ชาวไร่ไม่ต้องเสียเวลาในการเอาใจใส่ดูแล แต่ราคาอยู่ที่ผู้ซื้อเป็นคนกำหนด

ทำให้ชาวไร่เสียเปรียบ ในการปลูกข้าวโพดทุกครั้ง ชาวไร่จะยืมเงินนายทุนมาซื้อเมล็ดพันธุ์ ค่าจ้างไถไร่ ค่าจ้างแรงงาน และค่าปุ๋ย เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตขายได้ก็ชำระหนี้สินให้นายทุน จึงเหลือเงินเพียงนิดหน่อย ถ้าคิดค่าแรงงานของชาวไร่ด้วยก็แทบจะไม่เหลืออะไรเลย จึงเป็น เหตุผลสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวไร่ชาวสวนยังยากจนอยู่

๓.๓.๒ กำปัดข้าว

ชื่อเรียกทั่วไป กำผัดข้าว

วัสดุที่ใช้ทำ ไม้ไผ่—ไม้ซาง

วิธีทำ นำไม้มาผ่าจัดเป็นเส้นบางๆ แล้วนำมาสานเป็นรูปวงกลมใช้ไม้ไผ่เป็นลำ ผ่ากลางแล้วคียบตรงกลาง เย็บขอบด้วยผ้ากุนริม ด้านล่างใส่ยาวใช้เป็นด้ามจับ

แหล่งที่มา รับประทาน จาก ค.ณ. รุ่งนภา ใจเดียว บ้านลอง ปี ๒๕๓๗

ประโยชน์ใช้สอย กำผัดข้าว ใช้ปัดข้าวเปลือกหรือเศษหญ้าฟางออกจากกองเมล็ดข้าว หลังจากเก็บเกี่ยวก่อนนำข้าวไปเก็บในยุ้งข้าว ในการเก็บเกี่ยวของชาวนาในอดีต ต้องช่วยกันทำหลายคนเป็นการปัดเอาเมล็ดข้าวที่ลีบหรือเศษหญ้าออก ต้องช่วยกันเป็นวิธีที่ต้องอาศัยความสามัคคีและความพร้อมเพรียงกัน

ภาพประกอบที่ ๓.๔๕

กำปัดข้าว

๓.๓.๓ ก๊าะข้าว

ชื่อเรียกทั่วไป ก๊าะข้าว

ส่วนประกอบ ทำจากไม้สัก โดยนำไม้ที่คัดมาเป็นแผ่นมาเจาะให้เป็นรูปทรงเหมือนถาด ใส่อาหาร ใช้คู่กับไม้ที่กลาเหมือนไม้พายเรียกว่าไม้กนข้าว (ไม้คนข้าว)

แหล่งที่มา จากการบริจาค จากชายที่ กงคำ บ้านหนูนเหนือ ต. บ้านหนูน อ. สอง จ. แพร่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐

การใช้ประโยชน์ เมื่อนึ่งข้าวเหนียวสุกแล้ว ชาวบ้านจะยกไหข้าวมาเทลงในก๊าะข้าว แต่ก่อนจะเทข้าวสุกลงในก๊าะข้าว จะต้องใช้น้ำพรมบนก๊าะข้าวให้ทั่วก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้ข้าวเหนียวติดก๊าะข้าว การนำข้าวสุกมาเทในก๊าะข้าวแล้วคนจนให้แห้งก่อนบรรจุลงในแอ็บข้าว เพื่อป้องกันข้าวและ ในปัจจุบันชาวอำเภอสองยังใช้ก๊าะข้าวสำหรับคนข้าวเหนียวนี้ด้วยกันทุกครัวเรือน

ภาพประกอบที่ ๓.๕๐

ก๊าะข้าว

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๓.๓.๔ อูข้าว

ชื่อเรียกทั่วไป อูข้าว

ส่วนประกอบ ใช้ไม้ซาง ผ่ากลางประมาณ 1 นิ้ว สานให้เป็นทรงกลมโดยใช้ไม้ซางเป็นไส้ใน ขนาดความสูงและความกว้างตามต้องการ ก่อนที่จะสานชาวบ้านจะนำไม้ที่ผ่าแล้วไปแช่น้ำอย่างน้อย 10 วัน เพื่อให้ม้วนน้ำเนื้อไม้จะแน่นและไม่มียอดค้ำกัน สานเสร็จแล้วก็นำขี้ควาย (มูลควาย) ผสมน้ำกับดินคลุกให้เหนียวทาทั้งด้านในและด้านนอกอูข้าว เพื่อเป็นการปิดรูรั่ว

แหล่งที่มา รับประทาน จากแม่สุก ใจนวล บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่

ประโยชน์ใช้สอย ใช้บรรจุข้าวเปลือกของชาวนาหลังเก็บเกี่ยว

ภาพประกอบที่ ๓.๕๑

อูข้าว

๓.๓.๕ กระด้ง

ชื่อเรียกทั่วไป กระด้ง

วิธีทำ นำไม้ซางมาจักเป็นเส้นบางๆ แล้วสานให้ทึบเป็นรูปทรงกลม เก็บขอบโดยนำไม้ซางมาผ่า เกลาให้เกลี้ยงหนาประมาณ ๑ นิ้ว ขดเป็นวงกลมใช้ได้ขนาดตามต้องการ วางทับไม้ที่สานออกเป็น แผ่นตัดริมให้เป็นวงกลม เข็บขอบหรือรัดขอบด้วยดอกลหรือหวายที่จักเป็นเส้นเล็กๆ

แหล่งที่มา รับประทาน นางสาวสาวิตรี อุ่นใจ

วิธีใช้ เติมกระด้งจะใช้ฝัดข้าว หรือใช้เมื่อดำข้าวเสร็จก็จะได้เมล็ดข้าวและเปลือกปนมา ขวานาก็นำมาใส่ลงในกระด้ง แล้วผัดหรือกระพือขึ้น – ลง ใช้ลมช่วยพัดเอารำข้าวออก หรือเอาแค่เมล็ดข้าวจึงนำไปนึ่งได้

ในสมัยก่อนชาวบ้านจะช่วยกันดำข้าวแล้วผัดข้าวด้วยกระด้ง จะใช้วิธีเอาแรงดัน หรือ บ้านไหนมีลูกสาวก็จะดำข้าวตอนเย็นหรือตอนกลางคืน ด้วยครกกระเดื่องเป็นโอกาสที่หนุ่มมาแฉ่หาสาว หนุ่มสาวก็จะช่วยกันดำข้าว ได้ทำงานไปด้วยและจีบกันไปด้วย แต่ในปัจจุบันในกรณีนี้หายไปแล้ว เพราะความเจริญด้านเทคโนโลยีใช้โรงสีแทน ข้าวที่มีคุณค่าทางอาหารก็หายไป เพราะโรงสีในสมัยใหม่จะขัดข้าวให้ขาว นำรับประทาน แต่คุณค่าทางอาหารได้หายไปความสามัคคีของชุมชนก็หายไปด้วย

ภาพประกอบที่ ๓.๕๒

กระด้ง

๓.๓.๖ ไหข้าว

ส่วนประกอบ ทำจากไม้สัก

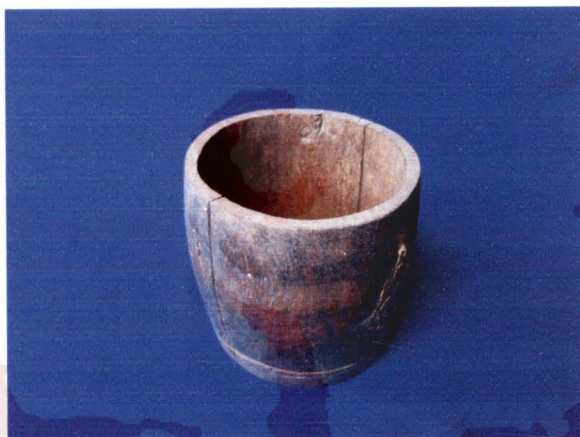
วิธีทำ ในอดีตนำไม้สักมาเจาะให้กลวงตรงกลาง ให้ได้ขนาดตามต้องการ ทำแผ่นกันตรงกัน ไหข้าวเพื่อกันไม่ให้ข้าวตก แต่ในปัจจุบันไม้สักหายาก ชาวบ้านจึงหันมาใช้ไม้ไผ่สานเป็นรูปทรง ไหข้าวแทนเพราะไม้ไผ่หาง่าย และมีน้ำหนักเบากว่าไหไม้สักด้วย

แหล่งที่มา รับบริจาค จากยายกี กองคำ บ้านหนองเหนือ ต.บ้านหนอง อ. สอง

จ.แพร่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐

ประโยชน์ใช้สอย ชาวเมืองสองทานข้าวเหนียวมาช้านานแล้ว ไร่ข้าวจึงเป็นของใช้จำเป็นที่ทุกครัวเรือนจะต้องมีคู่กับห้องครัวเพื่อใช้นึ่งข้าวเหนียวทุกวัน

ภาพประกอบที่ ๓.๕๓

ไหข้าว

๓.๓.๓ ตาดโหนดข้าว

วัสดุใช้ทำ ทำจากแผ่นไม้สักโดยใช้ไม้แผ่นเดียวมีขนาดความกว้างเท่ากับกระทะใบบัว เจาะรูให้เท่ากับขนาดของไหข้าวที่จะนำมาตั้ง

แหล่งที่มา รับบริจาค จากนางสาวคณอง ยอดเทียม บ้านหนูนเหนือ อำเภอสอง จังหวัดแพร่

วิธีใช้ เมื่อมีกิจกรรมงานใหญ่ในชุมชนสมัยก่อน ที่มีการเลี้ยงอาหารกันชาวบ้านก็จะนึ่งข้าวเหนียวที่หลายถัง โดยใช้กระทะใบบัวใส่น้ำตั้งไฟโดยใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิง นำตาดโหนดข้าวขึ้นวางบนกระทะ แล้วนำไหข้าวใส่ตามร่องที่เจาะไว้ก็จะนึ่งข้าวได้ที่ละ 4 ไห กิจกรรมนี้จะทำคนเดียวไม่ได้ ภูมิปัญญาของชาวบ้านเป็นการทำงานให้ได้ปริมาณมากขึ้นในเวลาเท่าเดิม และสร้างความสามัคคีในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ภาพประกอบที่ ๓.๕๔

ตาดโหนดข้าว

อาชีพทำนา

การทำนาเป็นอาชีพหลักของชาวเมืองสอง ผลผลิตที่ได้ใช้รับประทานในครัวเรือน มากกว่าผลิตเพื่อจำหน่าย ในสมัยก่อนการไถนาจะใช้แรงงานควายมากกว่าใช้รถไถนา โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อาศัยแรงงานเพื่อนบ้านที่เรียกว่าเอาแรงกัน (ลงแขก) มากกว่าการจ้างกัน ชาวบ้านจึงมีความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนมกัน ตอนกลางวันทำงาน ตอนเย็นหลังเสร็จงานก็พักผ่อน ตั้ววงกินเหล้า คุยกันสนุกสนานเป็นการกระชับสัมพันธ์ และประเพณีผลงาเข้าไปในตัว พร้อมทั้งนัดหมายกันทำงานในวันต่อไป

ขั้นตอนการทำนาแต่ดั้งเดิมมีดังนี้

๑. การหว่านกล้า นำข้าวเปลือกที่คัดเลือกไว้มาแช่น้ำ ๑ คืน นำไปหว่านในแปลงที่เตรียมไว้
๒. การไถนา เมื่อฝนตกลงที่นาเปียกชุ่มขาวนา ก็จะเริ่มไถนาทิ้งไว้ ๓ คืน เรียกว่าการคองข้าว (ไถกลบให้หญ้าตาย)
๓. การพรวนดิน โดยใช้คราดพรวนดินที่ไถทิ้งไว้
๔. ถอนกล้า จากแปลงที่หว่านไว้ ๑ เดือนตัดใบทิ้ง นำมามัดเป็นกำ
๕. ปลุกต้นกล้า หรือ คำนา การทำนาในอำเภอสองนิยมทำนาดำมากกว่านาหว่าน
๖. การเก็บเกี่ยว เมื่อข้าวแก่จัด ประมาณ ๔ เดือนขาวนาจะใช้เคียวเกี่ยวข้าวด้วยแรงคน แต่ในปัจจุบันนิยมใช้เครื่องจักรกลมาเกี่ยวข้าวกันบ้างแล้ว
๗. ขั้นตอนสุดท้ายการทำให้เมล็ดข้าวหลุดออกจากรวงข้าวแต่ก่อนเรียกว่า การตีข้าว คือขาวนาจะช่วยกันชนข้าวที่เกี่ยวและมัดตากแห้งแล้วมากองไว้บนลานข้าวที่เตรียมไว้ด้วยขามา (เป็นที่ใส่ข้าวที่มัดไว้ได้ทีละมากๆ) แล้วใช้แรงคนช่วยกันจับมัดข้าวฟาดกับกระดานที่ตั้งไว้บนลานดิน เมล็ดข้าวก็จะหลุดออกจากรวง แล้วใช้กำฝัดข้าวฟัดเอาเมล็ดข้าวลีบหรือเศษหญ้าฟางออกไป แล้วจึงดวงเมล็ดข้าวที่ได้ใส่กระสอบขนไปใส่ยุ้งข้าว หรืออุข้าวที่บ้าน

แต่ในปัจจุบันการทำนามีการพัฒนารูปแบบไป โดยเฉพาะขั้นเก็บเกี่ยวที่ขาวนาหันมาใช้เครื่องจักรแทนแรงงานคน โดยใช้รถที่มีเครื่องยนต์ที่เรียกว่า เครื่องโม้ คือเมื่อข้าวที่เกี่ยวทิ้งไว้แห้งได้ที่ ขาวนาจะใช้รถอีแต่น ขนมากองรวมกัน แล้วใช้เครื่องโม้แยกเมล็ดข้าวออกจากรวง ทำให้งานเสร็จเร็วไม่ต้องเสียเวลามาก แต่สิ่งที่เสียไปคือความผูกพันและความสามัคคีของขาวนาที่มีมาแต่ดั้งเดิม

ภาพประกอบที่ ๓.๕๕

หว่านกล้า

ภาพประกอบที่ ๓.๕๖

ถอนกล้า

ภาพประกอบที่ ๓.๕๗

ปลูกข้าว

ภาพประกอบที่ ๓.๕๘

ข้าวรอการเก็บเกี่ยว

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ภาพประกอบที่ ๓.๕๕

เกี่ยวข้าว

ภาพประกอบที่ ๓.๖๐

มัดข้าว

ภาพประกอบที่ ๓.๖๑

พรวนข้าว

ภาพประกอบที่ ๓.๖๒

ปักข้าว

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๓.๓.๘ กระสวยด้าย

ชื่อเรียกทั่วไป กระสวย

ส่วนประกอบ ไม้

วิธีทำ นำไม้โดยมากเป็นไม้สักมาเจาะร่องตรงกลางเพื่อใส่หลอดด้ายที่จะใช้ทอ ลวดลายต่างๆ
แหล่งที่มา รับบริจาค จากนายบุญรวย พึ่งคน บ้านป่าแดง ปี ๒๕๓๕

ประโยชน์ใช้สอย ใช้ใส่หลอดด้ายที่ใช้ทอ ลวดลายตามที่ต้องการ ขนาดของร่องกระสวยจะพอดีหรือใหญ่กว่าหลอดด้ายเล็กน้อย

ภาพประกอบที่ ๓.๖๓

กระสวยด้าย

๓.๓.๙ แปรงกูปหนู

ชื่อเรียกทั่วไป คือแปรงกูปหนูหรือหวิชหนู

ประเภทของวัสดุ ทำจากการนำขนหนูป่าที่แข็งแรงมามัดรวมกันใช้กาวอัดให้แข็งเป็นรูปแปรง

แหล่งที่มา จากการบริจาค ของยายทา ใจหวาน บ้านกลาง

ประโยชน์ เป็นแปรงขนหนูที่ใช้คู่กับการทอผ้าด้วยกี่ ไม่ว่าจะเป็นกี่เมืองหรือกี่กระตุก ก่อนจะเริ่มทอ ช่างทอผ้าจะใช้แปรง แปรงเส้นฝ้ายให้เรียบตรงก่อนไม่พันกันยุ่งจึงลงมือทอ ชาวเมืองสองในอดีต ผู้หญิงที่สนใจการทอผ้าก็จะฝึกฝนรำเรียนวิชาทอผ้าจากแม่ บางคนก็อาศัยการจดจำเอาเอง ด้วยในสมัยก่อนไม่มีเสื้อผ้าขายมากมายเหมือนในปัจจุบัน ผู้หญิงจึงต้องฝึกทอผ้าเพื่อนำมาตัดเย็บให้คนในครอบครัวใส่กัน บางคนที่มีความสามารถมากก็จะยึดการทอผ้าเป็นอาชีพได้

ภาพประกอบที่ ๓.๖๔

๓.๓.๑๐ มะกั่ว

ชื่อเรียกทั่วไป มะกั่ว , หม่ากั่ว

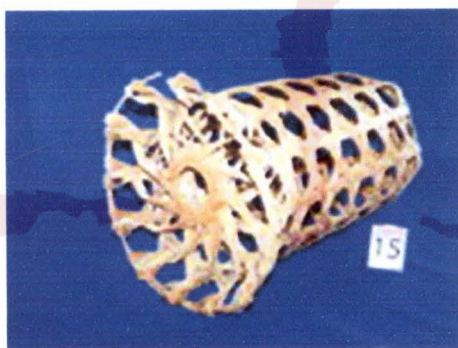
ประเภทของวัตถุ ทำจากผิวไม้ซาง นำมาสาน เป็นทรงกระบอก กว้าง ๓๐ ซม. ยาว ๕๐ ซม.

สานเป็นลายโปร่ง มีขอบปากสามารถวางตั้งขึ้นได้

แหล่งที่มา จากการบริจาค ศศิธร ใจฉลาด บ้านเตาปูน ปี ๒๕๓๕

ประโยชน์ ในการทอผ้าในสมัยก่อน ก่อนจะทอผ้าต้องมีการเตรียมเส้นฝ้ายก่อนโดยนำฝ้ายมา ม้วนหรือพันกับหม่ากั่ว ซึ่งในปัจจุบันใช้หลอดแทน แล้วนำมาเข้ากี่ ทอออกมาเป็นผืน ซึ่งในการ ทอผ้าในปัจจุบันมีการประยุกต์ ใช้อุปกรณ์ทดแทนเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการผลิตผ้า ได้ เพียงพอกับความต้องการ ประหยัดเวลาในการเตรียมด้าย ดังจะกล่าวถึงกระบวนการทอผ้าในสมัย ปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ ๓.๖๕

หม่ากั่ว

ยายทา ใจหวาน ปัจจุบันอายุ ๘๓ ปี ประกอบอาชีพมากกว่า ๖๐ ปี ตั้งแต่ยังสาว การทอผ้า เป็น ของยายทาอาศัยการจดจำ และเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เพราะแม่มีอาชีพทอผ้า แต่แม่ไม่ได้ สอนให้ทำ เพราะยายทาต้องมีหน้าที่เลี้ยงน้อง ซึ่งมีถึง ๕ คน รวมทั้งตัวยายทาเอง ยายทาประกอบ อาชีพทอผ้าขายมาตลอด ถึงแม้จะแต่งงานแล้ว ก็ยังประกอบอาชีพนี้อยู่ ผ้าที่ทอออกมาส่วนมากจะ ทำเป็นผ้าสบ ไต ซึ่งมียลวดลายเป็นรูปสัตว์ ช้าง ม้า นก เป็นลวดลายที่คิดขึ้นเอง และทำมานานแล้ว จนเป็นที่รู้จักของคนในเมืองสอง ว่าถ้าต้องการลายแบบนี้ต้องสั่งให้ยายทอให้เท่านั้น ผลผลิตที่ ออกมาจึงไม่พอกับความต้องการ เพราะยายทาจะทำทุกขั้นตอนแบบโบราณตามที่เคยทำมา

ส่วนการทอถุงขาม ฝ้ายถุงหรือผ้าตัดเสื่อกก็สามารถทำได้ แต่ยายทาก็มีความคิดว่า มีคนทำกัน มากแล้ว ส่วนใหญ่จึงรับทอผ้าสบ ไต และถุงเท่านั้น

ยายทาแต่งงานเมื่ออายุ ๓๐ ปี ไม่มีบุตร แต่ก็รับหลานสาวมาเลี้ยง และฝึกฝนให้ทอผ้าจนมีความสามารถทำได้ใกล้เคียงกับยายทา การประกอบอาชีพทอผ้าหาเลี้ยงครอบครัว เป็นอาชีพที่อยู่ได้ไม่อดอยาก ถ้าอยู่อย่างพอเพียง

อีกท่านหนึ่งก็เป็นครูภูมิปัญญาเรื่องการทอผ้า คือ นางสุนันท์ นิลแก้ว อายุ ๖๕ ปี มีสามีที่คอยช่วยในบางขั้นตอนของการทอผ้าคือ นายสงวน นิลแก้ว อายุ ๖๕ ปี อยู่บ้านเลขที่ ๑๐๔ หมู่ ๕ ต. บ้านกลาง อ. สอง จ. แพร่

นางสุนันท์ นิลแก้ว เคยร่ำเรียนฝึกฝนวิชาการทอผ้าจากยายทา ใจหวานมาบ้าง แต่มาเริ่มฝึกทออย่างจริงจัง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ฝึกสอนโดยครู ผัน ประโยชน์ คนสุโขทัย ซึ่งทางพัฒนาชุมชน อำเภอสอง ได้จัดงบประมาณจ้างมาสอนกลุ่มแม่บ้านมีทั้งหมด ๖๐ คน จากนั้นก็ประกอบอาชีพทอผ้ามาตลอด

ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ทางเทศบาลตำบลสอง และ พัฒนาชุมชน ก็ได้งบประมาณมาช่วยในการจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้าน โดยนางสุนันท์ เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน

การทอผ้าพื้นเมือง เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณแล้ว ทำเพื่อใช้ในครอบครัวเท่านั้น ไม่ทำเพื่อขาย แทบทุกครอบครัวผู้หญิงจึงต้องฝึกทอผ้าให้เป็น แต่ในปัจจุบันคนทำอาชีพนี้น้อยลง เพราะเห็นว่ามียาได้ตอบแทนน้อยไม่พอกับค่าใช้จ่าย แต่ป้าสุนันท์ก็ยังคงประกอบอาชีพนี้มาตลอด และบอกว่ารายได้จากการทอผ้าขายก็ทำให้อยู่ได้ ถ้าเราใช้จ่ายอย่างพอเพียง

ขั้นตอนของการทอผ้า

เริ่มจาก นำดอกฝ้ายมาฝู้งแดดให้แห้งสนิท

๑. นำดอกฝ้ายมาฝู้งแดดให้แห้งสนิท

๒. ดอกฝ้ายที่แห้งดีแล้ว นำมาอีดเพื่อแยกเอาเฉพาะขวงฝ้ายออกจากเมล็ดฝ้าย

๓. คัดหรือยั้งฝ้ายด้วยก้งยั้งฝ้ายขั้นตอนนี้จะนำขวงฝ้ายจากข้อ ๒ มาใส่ลงใน ขะโจ้

(ซึ่งทำจากไม้ขวางสานเป็นทรงกระบอกกว้าง ประมาณ ๔๐ ซม. ยาว ๑๐๐ ซม.) แล้วยั้งเพื่อ

ให้ขวงฝ้ายฟูหรือพองขึ้น

๔. นำพองฝ้ายมาปั่นให้เหมือนแท่งเทียน

๕. นำฝ้ายที่ปั่นเป็นแท่งๆ มาปั่นให้เป็นเส้น

๖. ได้เส้นฝ้ายแล้ว วัน (พัน) ด้วยเบี่ยงเพื่อแยกฝ้ายออกเป็นก้น (ใจ)

๗. นำเส้นฝ้ายที่แยกเป็นก้นไปแช่น้ำ ๒ วัน ให้มีความเหนียวเพื่อความทนทานจากนั้นตากให้แห้งสนิท

๘. นำเส้นฝ้ายที่แห้งสนิทมาปั่นเข้าหลอดใหญ่ ขั้นตอนนี้ในปัจจุบันใช้มอเตอร์ช่วยปั่นด้วยเข้าหลอด (หลอดทำด้วยท่อแอสลอน ขนาด ๖ นิ้ว x ๘ นิ้ว ใช้แทนมะกรักซึ่งใหญ่และกะกะ เปลือง พื้นที่)

๕. นำฝ้ายในหลอดมาวัน (พัน) ต่อกันให้เป็นเครือยาว

๑๐. นำฝ้ายเครือมาเข้าก็และสืบต่อ(ต่อฝ้าย) ให้ติดกันทุกเส้น ตามลายที่ออกแบบไว้ ขั้นตอนนี้จะใช้แปรงทูลแปรงไปตลอด ที่มีการสืบต่อฝ้าย แล้วก็ทอเป็นผืนผ้าต่อไป

สำหรับลายผ้าที่ทอออกมา ป้าสุนันท์เล่าว่า ได้จากการไปดูงานเป็นกลุ่มที่ จ. เชียงใหม่

จ. สุโขทัย และ จ. น่าน แล้วนำมาประยุกต์เข้ากันทอออกมาเป็นผืน แต่ลายที่เป็นลายเฉพาะดั้งเดิมของเมืองสองป้าสุนันท์ยืนยันว่ามีขายหา ใจหวน เท่านั้นที่ทออยู่ และหวงไม่สอนให้ใคร ลายที่เป็นของเมืองสอง เรียกว่า ผ้าลายสอง และลายเก็บ ซึ่งจะทอผ้าเป็นมัดต่างประสาท หรือ ดั้งเดิม ซ้างต่างปราสาท และลายดอกขอ ก็ ที่ใช้ทอผ้านี้ดั้งเดิมใช้ ก็เมือง จะใช้คู่กับพื้ที่เป็นไม้ พื้จะห่างทอได้เข้ามา ปัจจุบันป้าสุนันท์นิยมทอด้วยที่กระตุก ซึ่งใช้พื้เหล็กที่พื้จะถี่ และทอได้เร็วมาก ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

ป้าสุนันท์ได้ออกถึงประโยชน์ของการประกอบอาชีพทอผ้าว่า

๑. เพื่ออนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานสืบต่อไป

๒. เพื่อใช้ตัดเป็นเครื่องนุ่งห่มใส่สบายไม่ร้อน

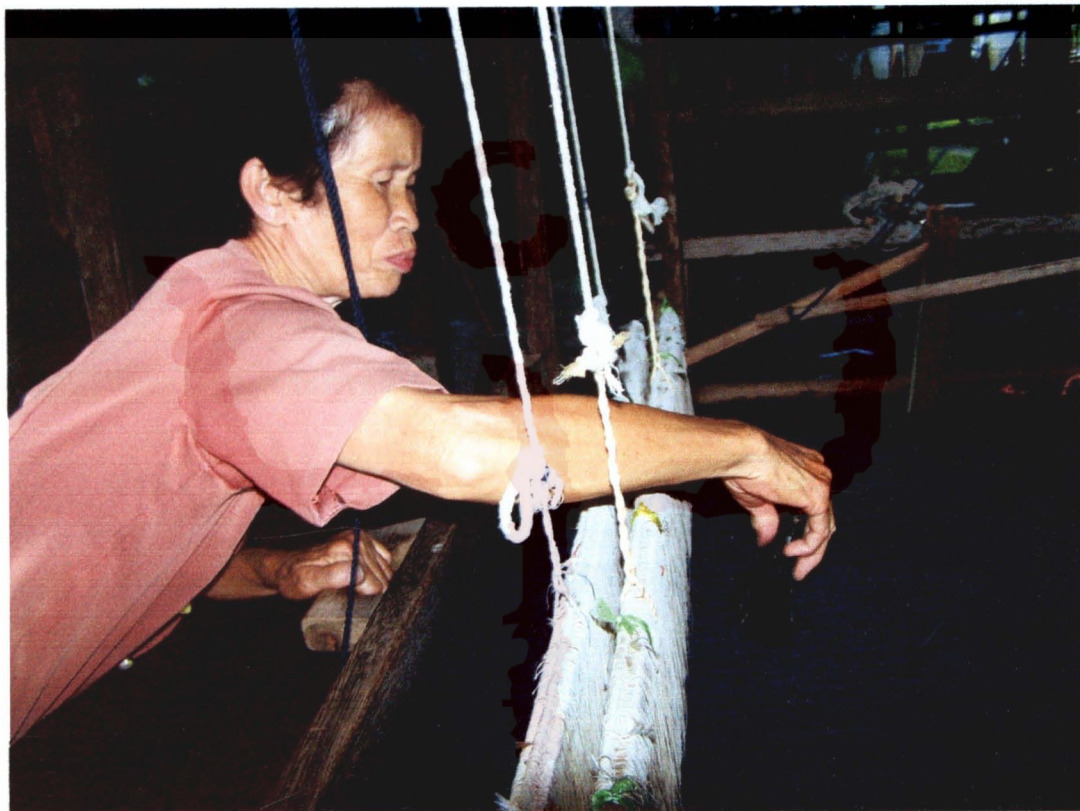
๓. สามารถนำผ้าทอไปแปรรูปเป็นของใช้ ในชีวิตประจำวันได้อีก เช่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้า màn ถูขำ ผ้าสไบ ผ้าพันคอ

หม่าวกัก มีความผูกพันกับวิถีชีวิต ชาวเมืองสอง

ในอดีตชาวเมืองสองเชื่อว่า หม่าวกักทุกลูกจะมี ผีสาวเทวดาสงสถิตอยู่ ชาวบ้านจึงนับถือผีที่สิงอยู่ในหม่าวกักกันมาก เมื่อถึงภาวะเจ็บป่วย หรือมีปัญหาที่แก้ไม่ได้ หรือถ้าของหายก็จะทำพิธีถามผีหม่าวกัก โดยจะมีคนที่ทำหน้าที่เป็นหมื่นคุ้ม (เหมือนกับล่ำม) จะตั้งขันดอกไม้ รูปเทียน ทำพิธีเชิญผีหม่าวกัก มาสิงในหม่าวกัก แล้วใช้คำถาม ถามนำถ้าใช่หรือไม่ใช่ก็ให้หม่าวกักโยกขยับตอบรับหรือปฏิเสธ ในอดีตที่ความเจริญยังไม่ถึง การเดินทางไปหาหมอก็ไม่สะดวก ชาวบ้านจึงพึ่งไสยศาสตร์เป็นทางออกอีกทางหนึ่ง ซึ่งในปัจจุบันผีหม่าวกัก เป็นเพียงตำนานเท่านั้น แต่ถ้าไปสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ก็ยังสามารถเล่าประสบการณ์นี้ได้อยู่ เพราะยังมีความเชื่ออยู่ แต่ที่เลิกใช้ไสยศาสตร์ด้านนี้เพราะ การแพทย์เจริญขึ้น การไปหาหมอก็สะดวกขึ้น อีกอย่างก็ถือเป็นเพราะความเป็นอยู่ดีขึ้น ขโมยก็ไม่มีเหมือนเมื่อก่อนด้วย ผีหม่าวกักก็จึงไม่มีบทบาทในชีวิตต่อไป

ภาพประกอบที่ ๓.๖๖

การใช้แปรงทอไหม

ภาพประกอบที่ ๓.๖๗

หลอดด้ายใช้แทนหมากวัก

ภาพประกอบที่ ๓.๖๘

การวัน (พัน) ด้ายเข้าหลอดด้วยมอเตอร์

ภาพประกอบที่ ๓.๖๕

ดอกฝ้ายตูม (ก่อนอัด)

ภาพประกอบที่ ๓.๖๖

การข้อมสีฝ้าย

ภาพประกอบที่ ๓.๖๗

เส้นฝ้ายที่ต่อเป็นเครือยาวเตรียมเข้ากี่

ภาพประกอบที่ ๓.๖๘

การวัน (พัน) ด้ายเข้าหลอดด้วยมือ

ภาพประกอบที่ ๓.๖๙

ลายดั้งเดิมของเมืองสอง

ภาพประกอบที่ ๓.๗๐

การทอผ้าด้วยกี่เมือง

๓.๒.๑๑ พรำชอยยา

ชื่อเรียกทั่วไป พรำชอยยา (มิดชอยยา)

ส่วนประกอบ แผ่นเหล็ก ไม้หรือเขาสัตว์

วิธีทำ นำเหล็กเหนบริยนต์ซึ่งมีความแข็งแรงมาตัดให้ได้ความยาวตามต้องการ

ประมาณ ๒๐ ซม. แล้วเจียรระไนให้มีความคม ใส่ด้ามสำหรับจับด้วยไม้หรือเขาควย

แหล่งที่มา รับบริจาดจากพ่ออนันต์ ศรีสุวรรณ บ้านหนองเหนือ ปี ๒๕๔๐

ประโยชน์ใช้สอย ในอดีตการชอยยาดด้วยมือ พรำชอยยามีความสำคัญมาก ชาวสวนจะฝนให้คมตลอด ในปัจจุบันใช้วิธีชอยยาดด้วยเครื่องมือแต่ก็ยังใช้พรำชอยยาอยู่เพียงแต่ลักษณะของพรำชอยยาเปลี่ยนไปจากเดิม ก็มึรูสำหรับใส่น้อด ชันคิคกับมอเตอร์แทนการชอยยาดด้วยมือ

ภาพประกอบที่ ๓.๓๕

พรำชอยยา

๓.๓.๑๒ ม้าชอยยา

ส่วนประกอบ ทำจากไม้ เหล็ก

วิธีทำ ๑. นำไม้มาตัดและเจาะรูให้ได้ดังในรูปภาพ ทั้งหมด ๖ ชิ้น

๒. นำเหล็กเส้นฝังลงในหน้าไม้ด้านที่จะรับคมมิดชอยยา เพื่อกันไม่ให้ไบมิดชอยเนื่อไม้ออกไป

๓. นำส่วนประกอบทั้ง ๖ ชิ้นมาประกอบให้ได้รูปร่างดังในภาพ
ประโยชน์ใช้สอย ใช้สำหรับขยิบขาขึ้นให้เป็นเส้นฝอย ในอดีตม้าขยิบขาเป็นสัญลักษณ์ของการประกอบอาชีพหลักของเกษตรกรในอำเภอสอง เพราะจะมีแทบทุกหลังคาเรือน

ภาพประกอบที่ ๓.๗๖

ม้าขยิบขา

อาชีพทำสวนยาขึ้น

นายอินทร์ตา จันตา อายุ ๕๔ ปี

นางห้วง จันตา อายุ ๕๓ ปี

บ้านเลขที่ ๓๐๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลบ้านกลาง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ประกอบอาชีพทำสวนยาขึ้นมา ๒๐ กว่าปีแล้ว โดยเริ่มทำตั้งแต่สมัยที่มีผู้นิยมสูบบุหรี่ยาขึ้นในอดีต จนกระทั่งปัจจุบันคนส่วนใหญ่เลิกสูบบุหรี่ยาขึ้นแล้ว จึงเหลือคนทำสวนยาขึ้นอยู่เพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นในอำเภอสอง แต่ก็ยังพอมีให้เห็นอยู่เพราะในชุมชนก็ยังมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังดำเนินวิถีชีวิตแบบพอเพียง อีกอย่างหนึ่งคนที่เคยทำสวนยาขึ้นเป็นประจำก็มีความถนัดและมีรายได้ดีกว่าทำการเกษตรด้านอื่น เพียงแต่การทำสวนยาขึ้นจะเหนื่อยเพิ่มมากกว่าปลูกพืชชนิดอื่นแต่ก็เป็นการเหนื่อยที่คุ้มค่ากว่า

ในปัจจุบันด้วยไม่มีคนทำอาชีพนี้มากเหมือนสมัยก่อน ชาวสวนจึงต้องไปซื้อพันธุ์ยาขึ้น (พันธุ์ พื้นเมือง) จากอำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน มาทำพันธุ์ และผลผลิตที่ได้ก็จะขายให้ทางจังหวัดน่านเช่นกัน หรือบางคนก็มีเจ้าประจำมารับซื้อถึงบ้านโดยตรง

ฤดูกาลที่นิยมปลูกยาขึ้น จะเริ่มต้นปลูกประมาณเดือน ตุลาคม ตั้งแต่ต้นสูงขนาด ๓ นิ้ว เมื่อต้นโตจนใบขนาดใหญ่หรือแก่จัดพร้อมที่จะนำมาบ่มและขยิบเป็นเส้นได้ เริ่มประมาณเดือน กุมภาพันธ์ หรือต้นสูงประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ชาวสวนยาขึ้นก็จะเริ่มขยิบขาและนำไปตากแห้ง แล้วมัดเก็บเป็นตั้งๆ บรรจุลงในบุงยา ทำแบบนี้ไปจนหมดใบยาประมาณเดือนเมษายน

จากนั้นก็เก็บรักษาไว้รอราคาจนได้ในราคาที่ต้องการจึงจะนำออกมาขาย ยาที่แห้งสนิทก็จะเก็บไว้ได้นานไม่เสีย

การขอยาขึ้น

ชาวสวนจะเก็บใบยาขึ้นที่แก่จัด โดยสังเกตที่สีของใบยา ถ้าเริ่มมีสีเขียวจากเข้มเป็นเขียวอ่อนใกล้เหลือง จะเริ่มปลิดใบยา (เก็บใบยา) ใส่ถ้วย (เ่ง) แยกมาไว้ในโรงที่ชาวสวนทำขึ้นแบบเพิงหมาแหงน ได้เพิงก็ปูด้วยฟาก (ไม้ซางสับแล้วกลึงออกเป็นแผ่นๆ ไขว้พื้น) เมื่อขนใบยามากองก็จะมีคนมานั่งเหลบ(เรียงซ้อนกัน) ประมาณ ๑๐ ใบ โดยซ้อนด้านเดียวกันแล้วพับปลายใบเข้าหาหัวใบเหมือนการพับกระดาษ เมื่อเหลบเสร็จก็จะนำมาเรียงซ้อนกันเป็นแบบแถวหน้ากระดานชั้นเดียวใช้ผ้าใบพลาสติกคลุมไว้เรียกว่าการบ่มใบยา (เหมือนการบ่มผลไม้ให้สุก) นาน ๗ คืน

จากนั้นก็นำมาชอย ในสมัยก่อนใช้มี้าชอยยา คนชอยก็ใช้พร้าชอยยาเป็นการชอยด้วยมือ ตรงนี้เป็นวิถีชีวิตที่ชาวบ้านได้มาช่วยร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ขณะทำงานไปก็จะมีเรื่องมาปรึกษาหารือกันไปด้วย เพราะการชอยยาจำนวนมากก็ต้องอาศัยมี้าชอยยาหลายตัวงานจึงจะเสร็จทันแสงแดดในวันนั้น จึงต้องมีการเอามือเอาร่างกันสร้างความสามัคคีในชุมชนได้ด้วย แต่ในปัจจุบันใช้มอเตอร์ช่วยในการชอยเพราะไม่มีคนช่วย การใช้มอเตอร์ช่วยชอยยาสามารถทำคนเดียวได้ แต่การตากยา (นำเส้นยามาวางเรียงบนแถวยา) จะต้องมีคนหลายคนช่วยกัน

เมื่อชอยยาเป็นเส้นแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการตากยา การตากยาคือการทำให้เส้นยาแห้งด้วยแสงแดดและลม ชาวสวนยาก็จะใช้ตะแกรงหรือกระด้งใส่เส้นยาที่ชอยแล้วมาจัดวางเส้นยา โดยเรียงเป็นแถวๆ บนแถวยา (การใช้ไม้ซางมาผ่าตามยาวขนาดกว้าง ๑ ซม. มาสานเป็นแผ่นกว้าง ๒๐ นิ้ว ยาว ๑๐๐ นิ้ว) แล้วนำไปผึ่งแดดจัดๆ ประมาณ ๓ วัน จึงแห้งได้ที่

หมายเหตุ การชอยยาของชาวสวนจะเริ่มชอยประมาณตี ๑ หรือ ตี ๒ เป็นต้นไป เพื่อให้ตากยาเสร็จทันตอนแดดเริ่มออก ถ้าวันไหนครีมีฟ้าครีมีฝนชาวสวนยาจะไม่ลงมือชอยยา

เมื่อเส้นยาแห้งพอดีแล้ว ก็จะถึงขั้นตอนการมัดเส้นยาเป็นตั้ง (ตั้งยาคือการนำยา ๕ ก้อนมามัดเรียงกันเป็นยาดัง) แล้วเก็บยาดังที่ได้เข้าถู (เรียง) ไว้ในบุงใส่ยา (เ่งใหญ่) บูด้านบนด้วยใบตองเต้า (ไม้ไผ่ต้นชนิดหนึ่ง มีใบขนาด ๑๕ นิ้วหนา ซึ่งชาวสวนนิยมใช้ปิดบุงยา) เป็นการเก็บรักษายาเส้นไว้ได้นาน จนกว่าจะได้ขาย

ชุมชนชาวเมืองสองคุนเคยกับการสูบยาเส้นหรือยาขึ้นมาช้านาน ซึ่งมีวิธีการสูบยาโดยใช้ใบตองแห้ง (ใบกล้วยน้ำว้าแห้ง) นำมาตัดให้ได้ขนาดประมาณ กว้าง ๔ นิ้ว ยาว ๕ นิ้ว นำยาขึ้นใส่ข้างในแล้วม้วนใบตองทำเป็นมวนบุหรี่นำมาจุดไฟสูบ และนิยมสูบบุหรี่หลังอาหารหรือสูบเวลาไปทำงานในไร่ในสวน นอกจากจะสูบจนชินแล้ว ควันบุหรี่ยังสามารถโลรีนโล้ยุงไม่ให้เข้ามากัดคนสูบด้วย

ในปัจจุบันนี้คนส่วนมากเลิกสูบบุหรี่ เพราะมีการณรงค์ต่อต้านและพูดถึงโทษที่มีมากกว่าประโยชน์ เมื่อมีผู้นิยมสูบน้อยลงผู้ผลิตก็ลดลงตามไปด้วย

ภาพประกอบที่ ๓.๗๗

สวนยาสูบ

ภาพประกอบที่ ๓.๗๘

การเก็บใบยา

ภาพประกอบที่ ๓.๗๙

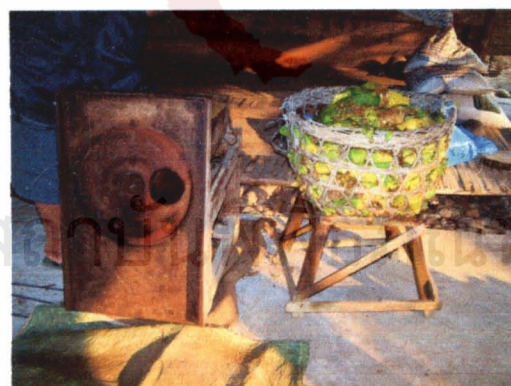
ถว้ใส่ใบยา

ภาพประกอบที่ ๓.๘๐

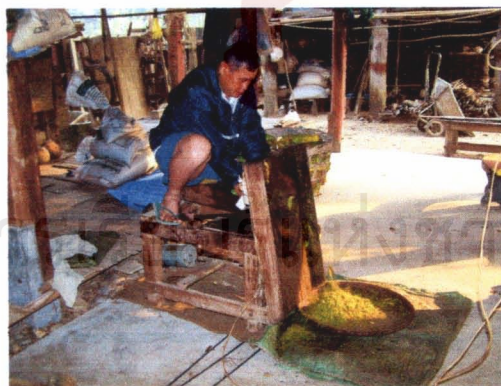
หามถว้ใบยา

ภาพประกอบที่ ๓.๘๑

ใบยาบ่มได้ที่แแล้วเตรียมชอย

ภาพประกอบที่ ๓.๘๒

ชอยยาด้วยมอเตอร์

ภาพประกอบที่ ๓.๘๓

ตากยา

ภาพประกอบที่ ๓.๘๔

นายอินทร์ตา นางห้วง จันตา

ภาพประกอบที่ ๓.๘๕

ม้าชอยยา(ไซ้มอเตอร์)

ภาพประกอบที่ ๓.๘๖

ม้าชอยยาในอดีต

ภาพประกอบที่ ๓.๘๗

แถงยา

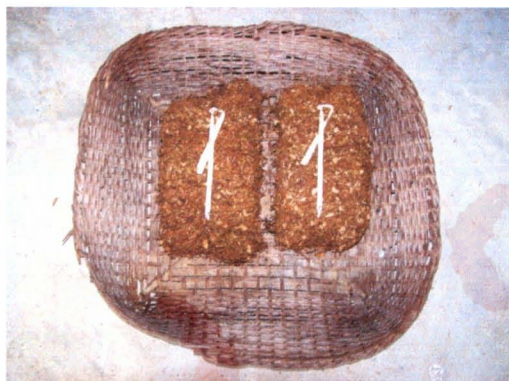
ภาพประกอบที่ ๓.๘๘

ก้วยยา

ภาพประกอบที่ ๓.๘๕

ตะไส้ขี้ดั่ง

ภาพประกอบที่ ๓.๘๐

ใบตองเต้า

ภาพประกอบที่ ๓.๘๑

ต้นตองเต้า

ภาพประกอบที่ ๓.๘๒

บุงยา

ภาพประกอบที่ ๓.๘๓

การบรรจุเตรียมจำหน่าย

ภาพประกอบที่ ๓.๘๔

พ่อค้ามารับซื้อถึงที่บ้าน

๓.๓.๑๓ กิม (ขุน)

ชื่อเรียกทั่วไป คือ ขุน

ประเภทของวัสดุ ทำจากไม้ซาง

แหล่งที่มา รับบริจาค

ประโยชน์ ใช้เป็นอุปกรณ์ในการสานตาข่าย ใช้สานแห จ้า(ขอ) หิง(สวิง) ชาวบ้านจะใช้เวลาวางจากการทำงานในเวลากลางวันหรือตอนกลางคืนก่อนนอน มานั่งสานอุปกรณ์ที่ใช้หาปลา นอกจากจะเป็นการใช้เวลาวางให้เกิดประโยชน์แล้วยังเป็นการฝึกสมาธิ เพราะถ้าสานผิดก็จะผิดไปตลอดและไม่สวยด้วย ดังนั้นคนที่มาสานแหหรือจ้า จึงต้องใช้สมาธิในการทำงาน และอุปกรณ์เหล่านี้ก็ถือเป็นของใช้ในครัวเรือนที่จำเป็น เพราะเมืองสองมีแม่น้ำยมไหลผ่าน ชุมชนที่อยู่ใกล้แม่น้ำยมทุกครัวเรือนจะต้องมีอุปกรณ์หาปลาติดบ้าน เมื่อถึงช่วงฤดูที่ปลาจะขึ้นมาวางไข่ ปลาจะชุกชุมมากที่ฝายแม่ยม ซึ่งเป็นฝายกั้นน้ำที่สร้างด้วยคอนกรีตยาวที่สุดในประเทศไทย สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๐ เป็นจุดเดียวที่กั้นลำน้ำยมไว้ใช้ในการเกษตร ปัจจุบันมียางเสริมสันฝายขึ้นสูงอีกประมาณ ๑ เมตร ตั้งอยู่พื้นที่บ้านหนูนเหนือ หมู่ ๕ ต.บ้านหนูน อ.สอง จ.แพร่

ชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ลำน้ำยมก็จะประกอบอาชีพประมงมีบางครอบครัว เพราะปลาจะมีตามฤดูกาลเท่านั้น แต่ส่วนใหญ่จะหาปลารับประทานกันเมื่อมีเวลาวางหรือช่วงที่มีการปิดหรือเปิดน้ำ ซึ่งชาวบ้านก็จะบอกต่อกันให้ไปลงแหล่งอวนหรือไปตั้งจ้า(ขกขอ)กัน ในการหาปลาที่ชานฝายโดยเฉพาะการทอดแห ก็จะมีกติกาว่าต้องลงให้พร้อมกันเป็นชุดๆ เมื่อทอดแหไม่ค่อยได้ปลาแล้ว ชาวบ้านก็จะขึ้นจากน้ำมานั่งรอเป็นการทิ้งช่วงให้ปลาวางน้ำขึ้นใหม่ที่ชานฝายใหม่อีกครั้ง จึงนัดหมายกันลงอีก ทำอย่างนี้จนปลามันซาไป คือ จับปลาไม่ได้แล้วก็ไปอันเล็กในวันนั้น

ข้อสังเกต ในการหาปลา กลุ่มชาวบ้านที่หาปลาจะแบ่งเป็นกลุ่มผู้ชายจะทอดแห ผู้หญิงจะตั้งจ้า แล้วก็จะมีการส่งสอนสืบทอดอาชีพประมงกัน โดยมีชาวประมงน้อย ลูกหลานมาร่วมกิจกรรมหาปลาด้วย

ในตอนพักทิ้งช่วงให้ปลาวางน้ำมาชุกชุมอีกครั้ง พวกหาปลาก็จะมานั่งซ่อมอุปกรณ์ของคน เช่นแหหรือจ้ามี่รูกว้างขึ้นเพราะฉีกขาด เขาก็จะซ่อมโดยใช้กิม การซ่อมแหหรือแ่ง(ตาข่าย) หรือจ้านี้เรียกว่า การผงแห ผงจ้า หรือผงแ่ง (ผง คือ สาน)

กิม จึงเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ชาวประมงจะขาดไม่ได้ เพราะจะใช้ทั้งสานใหม่ และใช้ซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย

ภาพประกอบที่ ๓.๕๕

กิม

ภาพประกอบที่ ๓.๕๖

ภาพประกอบที่ ๓.๕๗

การซ่อมแซมที่ขาดโดยใช้กิมเป็นอุปกรณ์ใส่ด้าย

อาชีพหาปลา

อำเภอสอง มีแม่น้ำยมไหลผ่าน ถือเป็นเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชาวอำเภอสอง ทำให้เกิดมีอาชีพต่างๆที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแม่น้ำยม

ที่แม่น้ำยมนั้นมีฝายกั้นน้ำซึ่งเป็นฝายน้ำล้นคอนกรีตเสริมเหล็กที่ยาวที่สุดในประเทศไทย สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๒๔๕๐ เรียกว่า ฝายแม่ยม ตั้งอยู่บ้านหนองเหนือ หมู่ ๕ ต.บ้านหนอง อ.สอง จ.แพร่ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากล้นฝาย ก็จะมีปลาว่ายทวนน้ำขึ้นมาหาที่วางไข่ ชาวอำเภอสองก็จะมาหาปลากัน ซึ่งในน้ำยม มีปลาอุดมสมบูรณ์มากมายหลายชนิด อุปกรณ์ที่ชาวบ้านมาขอใช้ได้แก่ ขอสวิง แห ค่าย ข้องใส่ปลา กระชัง ในการหาปลาทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่ก็จะสืบทอดวิธีหาปลาไปสู่ลูกหลานต่อๆกันไป

อุปกรณ์ที่ใช้หาปลา ชาวประมงก็จะถักหรือสานขึ้นเองเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้อุปกรณ์และวัสดุดังนี้

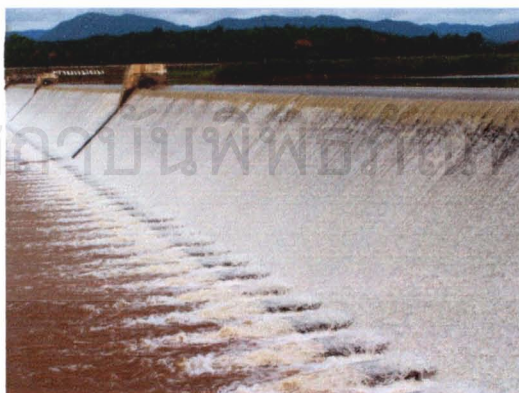
๑. ค่ายในล่อน
๒. กิมหรือปิก ภาษากลางเรียก ” ซุน ” เป็นเครื่องมือใช้สานแห
๓. ไม้วัดขนาด เป็นไม้ไผ่กว้างตั้งแต่ ๑ ซม. ไปจนถึงขนาดใหญ่เท่าขนาดปลาที่ต้องการ
๔. สร้อยแห ทำด้วยตะกั่วร้อยเป็นโซ่ใช้ผูกครอบปากแห ทำให้น้ำหนัก

ขั้นตอนการสานแห

เมื่อกำหนดขนาดที่ต้องการใช้แล้ว ก็จะเริ่มสานโดยใช้กิมเป็นอุปกรณ์ถักหรือสานค่าย โดยนำค่ายมาพันที่กิมหรือซุน ใช้ไม้ไผ่ที่มีขนาดตามต้องการ ถ้าจะหาปลาตัวเล็กที่มีขนาดเช่น ปลากระบอก แหก็จะมีช่องขนาด ๑ ซม. ถ้าต้องการปลาตัวใหญ่ ก็ใช้ไม้ไผ่ขนาดใหญ่มาเป็นแบบ

เมื่อถักหรือสานแหได้ยาวตามต้องการส่วนมากยาว ๖ สอกขึ้นไป ก็จะนำสร้อยยามัดหรือผูกติดตลอดชายหรือปากแห เพื่อให้มีน้ำหนักเมื่อทอดลงไปในน้ำ ตะกั่วก็จะถ่วงให้ปากแหครอบลงไปถึงพื้นดิน เป็นการกักบริเวณไม่ให้ปลาหนีไปได้ ซึ่งก็เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของชาวบ้าน ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ ๓.๕๘

ภาพประกอบที่ ๓.๕๙

ฝายแม่ยมฤดูน้ำหลาก

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๐

การจับปลาที่ฝายแม่ขม

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๑

ชาวบ้านเตรียมลงจับปลาพร้อมกัน

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๒

นักจับปลารุ่นเยาว์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๓

ปลาแม่น้ำขม

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๔

การตั้งจำ (ยกขอ)

๓.๓.๑๔ สอก

ชื่อเรียกทั่วไป คือกระดิ่ง หรือกระดิ่ง

ประเภทของวัสดุ ทำจากไม้ หรือเหล็ก

แหล่งที่มา รับบริจาค

ประโยชน์ ในอดีตชาวบ้านที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ตอนเช้าก็ด้อนออกจากคอก ตอนเย็นก็ด้อนกลับเข้าคอก การนับจำนวนหรือการตามหาสัตว์ก็จะยุ่งยาก ถ้าเลี้ยงเป็นฝูงหลายตัวทั้งวัวหรือควาย ในฤดูทำนา ก็จะด้อนสัตว์ไปเลี้ยงตามป่าเขา เมื่อหมดฤดูทำนา ก็ด้อนจากป่าเข้ามาเลี้ยงตามกลางทุ่งนา ให้สัตว์กินตอข้าวหรือหญ้าตามทุ่งนา การจะรู้ว่าสัตว์เลี้ยงอยู่ที่ใด ก็ใช้ภูมิปัญญาทำ สอกผูกไว้กับคอสัตว์เลี้ยง โดยให้จำฝูงใส่สอกอันใหญ่ สัตว์เลี้ยงตัวใหญ่ก็ใส่สอกอันใหญ่ สัตว์เลี้ยงตัวเล็กก็ใส่อันเล็ก ซึ่งเสียงสอกก็จะแตกต่างกันไป วัสดุที่ใช้ทำสอกจะมีทั้งไม้และเหล็กแล้วแต่จะหาอะไรได้

ในอดีตทุ่งหญ้าก็จะมีบริเวณที่กว้างกว่าปัจจุบัน หรือช่วงที่แสมควายในป่า (ช่วงฤดูทำนา) บางครั้งสัตว์เลี้ยงก็หลงป่าหายไป ชาวบ้านก็ต้องขอแรงเพื่อนบ้านช่วยกันตามหาสัตว์เลี้ยง การผูกสอกติดไว้ที่คอสัตว์ทำให้ได้ขึ้นเสียง ติดตามได้ง่ายขึ้น ถ้าไม่มีสอกเราก็จะไม่รู้เลยว่าสัตว์เลี้ยงไปอยู่ ณ ที่ใด ชาวบ้านที่มีอาชีพเลี้ยงสัตว์ เมื่อมีเวลาว่างเขาก็จะนั่งทำสอก แต่ละอันก็จะมีขนาดแตกต่างกันไป ถูกดุ่มที่ผูกด้านข้างไว้ให้เกาะกับตัวสอก ก็มีขนาดที่ต่างกันไปด้วย ทำให้เสียงที่ออกมาต่างกัน เป็นการกำหนดสัญญาณเฉพาะตัวสัตว์ ถือว่าเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่แฝงไว้ในสอก

อาชีพเลี้ยงสัตว์ ในอดีตชาวอำเภอสองจะมีวัวหรือควายไว้ในครอบครองเกือบทุกครัวเรือน เพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรทำนาเป็นหลัก และวัวควายก็เป็นสัตว์ที่ใช้งานคู่กันมาตลอด แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้า ทำให้คนหันมาใช้พลังงานจากเครื่องจักรกลแทนแรงงานสัตว์ สัตว์เลี้ยงประเภทวัวและควายจึงมีน้อยลง มีเหลือไว้เพียงเพื่อเป็นอาหารของมนุษย์เท่านั้น การเลิกใช้แรงงานสัตว์ในการไถนา หันมาใช้เครื่องจักรกลแทน ทำให้การทำงานเร็วขึ้น ไม่ต้องพึ่งพาเพื่อนบ้านแต่ก่อน มีผลทำให้วิถีชีวิตคนเปลี่ยนแปลงไป แทนที่คนในสังคมจะมีความรักใคร่กลมเกลียว สามัคคีกัน ก็กลายเป็นว่าต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำกันไป ไม่ต้องจ้อแรงงานกัน แข่งขันแย่งกันมากขึ้น

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๕

ฮอกวัว,ฮอกควาย

๓.๓.๑๕ ล้อ,เกวียน

ชื่อเรียกทั่วไป คือ เกวียน

ประเภทของวัสดุ ทำจากไม้ เป็นส่วนประกอบใหญ่

แหล่งที่มา รับบริจาค

ประโยชน์ ในอดีตชาวเมืองสอง จะใช้ล้อในการสัญจร โดยเฉพาะเมื่อมีข้าวของสัมภาระมากมาย ในการไปทำไร่ทำสวนก็จะบรรทุกบนล้อไป โดยใช้วัวหรือควายเทียมหรือลากไป ๒ ตัวในการขับเคลื่อน ก็จะมียคนบังคับ ๑ คน ในมือจะถือเชือกที่ผูกคอวัวหรือควาย ๒ ตัวไว้ในมือหนึ่ง อีกมือก็จะถือไม้ไผ่คอยตีหรือสะกดหลังวัวหรือควายเพื่อบังคับให้ไปตามทิศทางที่ต้องการ ในการใช้แรงงานสัตว์ เมื่อเลิกฤดูทำนา ชาวบ้านก็จะทำพิธีส่งขวัญวัวควาย(เรียกขวัญ) เป็นการขอขมาสัตว์ด้วย

ล้อของชาวเมืองสองจะต่างจากของถิ่นอื่น ด้วยเมืองสองในอดีตมีไม้สักอุดมสมบูรณ์ แยกและส้าวล้อ (คันไม้ใช้พ่วงระหว่างแอกกับตัวเขื่อนล้อ) ก็จะใช้ไม้สักแกะสลักลวดลายสวยงาม เขื่อนล้อหรืออุปกรณ์ที่ติดบนล้อสำหรับใส่ของหรือบรรทุกของก็จะตกแต่งด้วยลวดลายสวยงาม แผ่นไม้หน้าเขื่อนล้อจะใช้ไม้แผ่นใหญ่แผ่นเดียวและจะมีการวาดภาพที่เจ้าของล้อชอบหรือประทับใจ ส่วนมากเป็นจิตรกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตชนบท เช่น ภาพวัวทุ่งนา ภาพการชนวัว การชนไก่ อันเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่จะสื่อถึงวิถีชีวิตให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้

การใช้ล้อบรรทุกสิ่งของในการเดินทางอดีตเป็นที่นิยมกัน เพราะไม่มีรถยนต์เหมือนในปัจจุบัน และถนนหนทางก็ไม่ได้ลาดยางมะตอยเหมือนในปัจจุบัน การเดินทางไกลจึงต้องใช้ล้อหรือเกวียนขนสัมภาระข้าวของต่างๆ เพราะล้อเทียมด้วยวัวหรือควายไม่ต้องเติมน้ำมัน สามารถพาผู้โดยสารไปได้ทุกที่ไม่ว่าจะลุยน้ำหรือลุยป่า

ในการขนส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายบางครั้งรถยนต์ก็เข้าไม่ถึง ชาวบ้านก็จะใช้ล้อขนออกมาหาจุดที่รถยนต์เข้าได้ถึง ทำให้สามารถขนของได้ตามต้องการ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๖

เกวียน

อาชีพ เลี้ยงสัตว์ (ควาย)

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๗

นายเร็ว ลิกัน

นายเร็ว ลิกัน อายุ ๖๒ ปี

บ้านเลขที่ ๒๕๖ หมู่ ๕ ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เลี้ยงควายมา ๔ ปี เริ่มจาก มีควายตัวเมีย ๑ ตัว ที่กำลังตั้งท้อง ขอซื้อจากคนที่ชำแหละควายขาย จากนั้นก็ได้ลูกควายเพิ่มขึ้น และหาซื้อจากลูกควายที่เขาฆ่าแม่ควายชำแหละเนื้อขาย การเลือกซื้อเพื่อมาเลี้ยง ก็สอบถามข้อมูลควายก่อนว่า เลี้ยงลูกดีไหม ดิเค่เชื้อไหม จะหาซื้อควายที่ทราบประวัติความเป็นมาเท่านั้น ตั้งแต่เลี้ยงมาก็มีแม่ควายแท้งลูกตายไป ๒ ตัวเท่านั้น ขณะนี้มีควายฝูงใหญ่ ๑๕ ตัว แต่ละตัวอ้วนท้วนสมบูรณ์ดี ซึ่งหาซื้อได้ยากในปัจจุบัน

ตั้งแต่เลี้ยงควาย ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยขายควายซื้อนา และใช้จ่ายในครัวเรือน โดยตัวใหญ่ๆ ขายไปตัวละ ๒ หมื่นกว่าบาท

สถานที่เลี้ยง การเลี้ยงควายในช่วงฤดูที่ชาวบ้านไม่ทำนา ก็จะนำฝูงควายเลี้ยงตามกลางทุ่งนา แต่ถ้าในช่วงฤดูทำนา เขาก็จะนำฝูงควายไปเลี้ยงตามชายเขาโดยทำคอกให้อยู่ คนเฝ้าก็สร้างกระท่อมเฝ้าอยู่จนกว่าจะหมดหน้านาจึงได้มานอนบ้าน

การดูแล ตอนเช้าก็จะค้อนควายออกจากคอกออกไปให้กินหญ้ากลางทุ่งนา ในช่วงที่ฝนตกก็จะมีแมลง เช่น ไร้น ยุง เหยื่อ เจ้าของก็จะสูมไฟ ให้คว้นไล่ยุงและแมลง จะไม่ใช่ดาข่าข้อมคอกเหมือนการเลี้ยงวัวเพราะลูกควายตัวเล็กๆจะชนมากจะชนดาข่าข้อมคอก

ในสมัยก่อนชาวบ้านใช้ควายไถนาเพราะควายเป็นสัตว์ที่มีพลังมาก ในเกมกีฬาพื้นบ้านก็นิยมนำควายมาวิ่งแข่งกัน แต่ไม่มีใครนำควายมาแข่งชนกันเหมือนวัว เพราะนิสัยของควายจะเป็นสัตว์ที่มีกำลังมาก และจะไม่ยอมเลิกรา ถ้าตัวไหนชนะ ก็จะไล่ตัวที่แพ้ไม่ยอมหยุด ไม่เหมือนวัวที่ชนกันแล้วก็จะเลิกเร็ว

แต่ในปัจจุบัน กีฬาพื้นบ้านชนิดนี้ไม่มีให้เห็นแล้ว แต่อาชีพเลี้ยงสัตว์ยังมีให้เห็น トラบที่มนุษย์ยังรับประทานเนื้ออยู่

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๘

วัว

ภาพประกอบที่ ๓.๑๐๙

ควาย

๑๖. ที่แขวนอาหารก้นมด

ส่วนประกอบ ทำจากกะลามะพร้าว เจาะรู ใช้ไม้เหลาสอดเข้าไปพอดีกับรูที่เจาะไว้ ถ้าไม่ถนัดก็ชาวบ้านมักใช้ขี้ชะง่า (ยางไม้) อุดรู ปลายไม้ทั้งสองด้านใส่เหล็กเส้นยาวพอที่จะแขวนไว้

วิธีใช้ โดยด้านบนใช้แขวนกับเพดานหรือตะปู ด้านล่างใช้แขวนอาหาร เหล็กขอด้านล่างจะสั้นกว่าด้านบน เวลานำอาหารมาแขวนถ้าต้องการใช้เก็บอาหารได้มากก็ใช้ตะกร้าหรือตะแกรงใส่อาหารแล้วนำไปแขวน การป้องกันมดจะทำได้โดยเติมน้ำลงในกะลามดก็จะเข้าไปตอมหรือไปกัดกินอาหารไม่ได้ เพราะมีน้ำก้นอยู่

ในปัจจุบันที่เก็บอาหารก้นมดแบบนี้ได้พัฒนามาเป็นตู้ใส่อาหาร แต่มีขารองไว้ทั้งสี่ขา ใส่ไม้ไผ่ค้ำไม่ให้มดเข้าไปดูได้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๐

ที่แขวนอาหารก้นมด

๓.๓.๑๗ โคม

ชื่อเรียกทั่วไป ตะเกียง , โคม

ประเภทวัสดุ ตัวตะเกียงทำด้วยสังกะสี เป็นทรงกระบอกมีฝาปิดมิดชิดกันน้ำมันออก มีรูเล็กๆ ด้านบนไว้ใส่ไส้สาย (ไส้ตะเกียง) ที่ทำด้วยฝ้ายพื้นเมือง ฝ้ายจะดูดน้ำมันกักขึ้นมาเป็นเชื้อเพลิงให้ไฟลุกตลอดเวลาที่จุด

โคมนี้มีแผ่นสังกะสีทำเป็นกรอบสี่เหลี่ยมไว้กันลม ๓ ด้าน อีกด้านหนึ่งเปิดไว้เพื่อหยิบโคมออกมาเติมน้ำมัน บนกรอบสี่เหลี่ยมนี้มีแผ่นสังกะสีทำเป็นรูปทรงกระบอกผ่าครึ่งครอบไว้ให้ลมถ่ายเทได้ และมีเส้นลวดทำเป็นสายหิ้วด้านบน เพื่อหิ้วส่องทางหรือทำอะไรจะได้สะดวก

ประโยชน์ ในอดีตที่ยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ชาวอำเภอสองก็ใช้โคม หรือตะเกียงน้ำมันแก๊ก (น้ำมันก๊าด) กันทุกบ้าน ยกเว้นบ้านที่ฐานะดีจะใช้ตะเกียงจ้าวพายุที่ให้แสงสว่างมากกว่า รัศมีกว้างกว่า แต่ในปัจจุบันถึงแม้จะมีไฟฟ้าแล้ว ชาวบ้านที่อยู่ตามบ้านนอก หรือตามห้างสวนไร่นา ก็ยังใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดอยู่ ถึงแม้ว่าน้ำมันจะแพงขึ้น แต่การใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดก็ยังประหยัดกว่าใช้ไฟฟ้าอยู่ดี เป็นวิถีชีวิตแบบพอเพียงของชาวชนบท ที่ไม่ต้องเสียเวลานั่งเฝ้าหน้าจอทีวีเมื่อมีไฟฟ้าใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่วิ่งตามกระแสโลกาภิวัตน์ จึงไม่มีค่าใช้จ่ายอันฟุ่มเฟือยตามมา

โคมน้ำมันก๊าดอันนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบรรพชนที่ทำที่กันลม หรือตั้งไว้กลางฝนก็ไม่ดับ เพราะมีที่กันน้ำฝนด้านบนด้วย หิ้วไปส่องนำทางก็สะดวกเพราะมีสายหิ้วได้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๑

โคม

๓.๓.๑๘ น้ำบวย (กระบวย)

ชื่อเรียกทั่วไป กระบวย

วัตถุดิบหลัก กะลามะพร้าว

วิธีทำ น้ำบวยทำมาจากกะลามะพร้าว เลือกที่แก่จัด เมื่อปอกเปลือกกะลามะพร้าว และแกะเนื้อใช้ประโยชน์แล้ว ชาวบ้านก็จะนำกะลามะพร้าวให้เรียบ เกลาด้วยมีดเหลา ขนาดที่ใช้ทำกะลามิประโยชน์ใช้สอยคือใช้ตักน้ำดื่ม ก็จะเลือกมะพร้าวลูกเล็ก ขนาดคืบอ้อมพอดี แต่ถ้าใช้ตักน้ำใช้ ก็จะเลือกมะพร้าวลูกใหญ่ๆ ขึ้นตอนการทำก็เหมือนกัน

เมื่อขูดผิวเรียบได้ที่แล้ว ก็จะเจาะรูสี่เหลี่ยม โกลัซขอบกะลา เพื่อใช้ไม้ตักที่เหลาไว้เป็นคัน สอดเข้าไปแล้วใช้ไม้ตักที่เหลาคล้ายตะปูดสอดเป็นสลัก มีไม้แผ่นสี่เหลี่ยม (ใช้เหมือนเหล็กแหวนที่ใช้ติดกับน็อตเหล็ก) ปิดหัวกันน้ำบวย แล้วใช้ไม้สลัก ก็เป็นน้ำบวยใช้ประโยชน์ได้เลย

ประโยชน์ ชาวอำเภอสองนิยมใช้น้ำบวยกันมาตั้งแต่อดีต แม้ในปัจจุบันก็ยังนิยมใช้อยู่ โดยเฉพาะในกลุ่มชาวบ้าน ที่ไม่นิยมดื่ม น้ำจากตู้เย็น น้ำบวยจะใช้คู่กับฮ้านน้ำหม้อ คือที่ใดมีฮ้านน้ำหม้อ ก็จะมือน้ำบวยแขวน หรือวางไว้คู่กัน กระบวยหรือน้ำบวยมีกัน (กัน) ยาวประมาณ ๑๐ นิ้วขึ้นไป การใช้กันน้ำบวยเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่ผู้ใช้ไม่ต้องจับกะลา น้ำบวยก็จะไม่เปื้อน ถ้าผู้ใช้มือสกปรกเมื่อหิวน้ำก็สามารถดื่มได้สะดวก ผู้เฒ่าผู้แก่ (ผู้ชาย) ที่มีเวลาว่างก็จะเป็นผู้ทำน้ำบวย เป็นภูมิปัญญาที่สอนกันมาในครัวเรือน เพราะน้ำบวยเป็นของใช้จำเป็นในทุกครัวเรือน บ้านไหนผู้ทำน้ำบวยบ่อยมีหัวทางด้านศิลปะ ก็จะเหลากันน้ำบวยได้สวยงาม บางกันก็แกะสลักไม้เป็นรูปต่างๆ หรือแกะเป็นตัวสัตว์แขวนติดกับปลายกันน้ำบวย เป็นการโชว์ฝีมือหรือ แข่งภูมิปัญญากันไปในตัว

แม้ในปัจจุบันที่คนหันมาดื่มน้ำด้วยแก้ว จากขวดในตู้เย็น แต่ก็ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนมากยังใช้น้ำบวยอยู่ บางครั้งที่มีงานหรือในร้านอาหารที่ใช้คู่เลอร์ หรือกระติกใหญ่ใส่น้ำแข็งกับน้ำไว้บริการก็จะใช้น้ำบวย ตักน้ำใส่แก้ว

น้ำบวยเป็นของใช้ในครัวเรือนที่ทำกันเอง ไม่ต้องซื้อแล้วยังใช้ได้ทนทานมาก ชาวบ้านนิยมทำแล้วนำไปขายไฟ หรือเมื่อใช้ไปแล้วนำมาสับเปลี่ยนกันก็จะนำมาขายไฟด้วย ทำให้หอมและทนทานมากขึ้น น้ำบวยจึงเป็นของใช้คู่กับวิถีชีวิตชาวเมืองสอง ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๒

น้ำบวย (กระบวย)

๓.๓.๑๕ กระต่ายขูดมะพร้าว

ชื่อเรียกทั่วไป แมวขูดมะพร้าว , กระต่ายขูดมะพร้าว

วัสดุที่ใช้ทำ ทำจากไม้สักนำมาแกะเป็นรูปสัตว์ใช้นั่งได้พอดี ใช้ฟันเหล็กที่สามารถขูดมะพร้าวได้ มาติดไว้ที่ด้านหลังของสัตว์หรือม้าที่นั่ง ซึ่งคนเมืองสงขลานิยมแกะสลักเป็นรูปแมวมากกว่า จึงเรียกว่า แมวขูดมะพร้าว

ประโยชน์ใช้สอย สมัยก่อนเมื่อมีการจัดงานที่ต้องปรุงอาหารที่ใช้จากมะพร้าวเป็นเครื่องปรุง ชาวบ้านต้องช่วยกันขูดมะพร้าวโดยทุกรัวเรือนก็จะนำกระต่ายขูดมะพร้าวของตนมาช่วยกันที่บ้าน งาน บ้านไหนที่พ่อบ้านมีความสามารถทางด้านช่างและมีศิลปะ แมวขูดมะพร้าวก็มีรูปร่างสัตว์ สวยงามประณีตเป็นการแสดงออกซึ่งผลงานศิลปะอีกวิธีหนึ่งแมวสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านได้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๓

กระต่ายขูดมะพร้าว

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

๒๐. ไหหมักเมี่ยง

วัสดุที่ใช้ทำ ไหเมี่ยงทำจากไม้ ในสมัยก่อนไม้สักมีเยอะในป่าอำเภอสอง ชาวสวนเมี่ยงจะตัดไม้เป็นท่อน แล้วเจาะตรงกลางออกให้มีช่องเพื่อนำใบเมี่ยงอ่อนหมักในไหเป็นรูปทรงกระบอก ขนาดของไหเมี่ยงขึ้นกับขนาดของต้นไม้

การนำไปใช้ ชาวสวนเมี่ยง จะปลูกเมี่ยงในป่าลึกที่มีความชุ่มชื้น เมี่ยงเป็นพืชตระกูลใบชา ชอบอากาศเย็น ชาวสวนจะเก็บใบเมี่ยงที่เป็นใบอ่อน มามัดเป็นกำ แล้วนึ่งให้สุก นำมาเรียงในไหโดยใส่ถุงพลาสติกรองด้านใน เอาเมี่ยงเรียงซ้อนกันในถุงใส่ลงในไหแล้วเหยียบให้แน่น เพื่อจนบรรจุให้ได้จำนวนมาก ใช้น้ำส้มสายชูราดลงไปแล้วเหยียบเพื่อให้ใบเมี่ยงอมน้ำส้ม

เมี่ยงเป็นเสมือนอาหารว่างที่ชาวบ้านนิยมนำมาใช้รองหลังรับประทานอาหารเสร็จแล้ว โดยเฉพาะเมื่อมีงาน ชาวบ้านก็จะช่วยกันพันเมี่ยง ทำเป็นอมโดยใส่เกลือ น้ำตาล จึงแก้ข้างในบรรจุถุงพลาสติกใช้เป็นของว่างต้อนรับแขก ซึ่งมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังนิยมอยู่ เมี่ยงจะให้รสชาติเปรี้ยวก็มี ฝาดก็มีแล้วแต่คนชอบ แต่การประกอบอาชีพหมักเมี่ยงขายในปัจจุบันที่อำเภอสองไม่มีแล้ว จะมีแต่ที่หมู่บ้านป่าแดงห่อแฮ อำเภอเมือง จังวัดแพร่เท่านั้น อาจจะเนื่องมาจากป่าที่ถูกทำลายความชุ่มชื้นลดลง ชาวบ้านจึงหันไปปลูกพืชอย่างอื่นทดแทนใบเมี่ยง

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๔

ไหหมักเมี่ยง

๓.๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้อื่นๆ เพิ่มเติมจากนิทรรศการหลักของพิพิธภัณฑ์

- พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคมได้รับการแต่งตั้งให้เป็น ศูนย์วัฒนธรรมของอำเภอสอง จึงได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากในท้องถิ่นกับ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหนอง, สภาวัฒนธรรมอำเภอสอง เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกัน

ตามหนังสือแต่งตั้งจาก สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ ที่ วธ ๐๒๔๖/๖๗๘ ลงวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๔๘

- บุคคลภายนอกชุมชนที่ให้การสนับสนุน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบ.จ.) และสภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ ก็ได้แต่งตั้งและประกาศให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของจังหวัด มีงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดงด้วยอีกทางหนึ่ง รวมทั้งมีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เผยแพร่ให้แก่บุคคลภายนอก

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๕

การประชุมเพื่อการพัฒนาปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ ฯ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๖

อบต. และศึกษานิเทศก์ สพท.แพร่ เขต ๑ ร่วมประชุม

- บางโอกาสก็จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มศิลปินด้านนาและครุภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมที่พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านแห่งนี้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๗

ครูมาลา คำจันทร์ ครูฉลอง พินิจสุวรรณ ครูสุภาพ บุญญาสัย ร่วมเสวนาให้ความรู้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๘

ครูมาลา คำจันทร์ เชื่อมชมพิพิธภัณฑฯ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๑๙

ครูภูมิปัญญา ร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๐

อาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ร่วมกิจกรรมเสวนาให้ความรู้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๑

แม่บัวซอน เมืองพรวัว กับคณะช่างขอเชียงใหม่ เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๒

คณะช่างขอวิทยุรุ่นจากเชียงใหม่

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๓

การสัมมนาในกลุ่มครูภูมิปัญญา

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๔

การสัมมนากลุ่มครูภูมิปัญญา

- เมื่อมีกิจกรรมแสดงศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชน เช่น งานเปิดอุทยานลิลิตพระลอ ทาง พิพิธภัณฑศิลปะพื้นบ้าน โรงเรียนสองพิทยาคมก็นำวัตถุไปแสดงร่วมด้วย เป็นการเผยแพร่ ความรู้แบบพิพิธภัณฑเคลื่อนที่ทำให้บุคคลภายนอกได้รู้จักพิพิธภัณฑโรงเรียนสองพิทยาคมมากขึ้น

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๕

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๖

พิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ ร่วมงานอุทยานลิลิตพระลอ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๗

ร่วมแสดงนิทรรศการงานมหกรรมห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๘

ร่วมแสดงนิทรรศการงานมหรหรรพ์ห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา

ภาพประกอบที่ ๓.๑๒๙

ร่วมเสวนางานมหรหรรพ์ห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา

- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีนักเรียนจากที่อื่นและบุคคลทั่วไปเข้ามาศึกษาเรียนรู้และเข้าเยี่ยมชมอยู่เสมอ โดยถ้ามีการติดต่อมาล่วงหน้าจะมีนักเรียนเป็นผู้บรรยายให้ความรู้ หรือถ้าไม่มีนักเรียนก็จะมี ครูนคร บุญญาสัย เป็นผู้นำเสนอและนำชม

ภาพประกอบที่ ๑๖.๑๓๖

สาธิตการเขียนภาพสองมือ

ภาพประกอบที่ ๑๖.๑๓๑

บรรยายเรื่องพิพิธภัณฑ์ให้เด็กประถมศึกษาฟัง

สถ. ๖ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านการเรียนรู้แห่งชาติ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๒

คณะกงสุลญี่ปุ่นเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๓

ชาวต่างชาติเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๔

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๕

หอการค้าจังหวัดแพร่ นำเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๖

ทีมงาน “มันแปลกดินะ” ช่อง ๕ อส.มท. เยี่ยมชมการเขียนภาพสองมือของครูนคร บุญญาสัย

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๗

นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๘

สโมสร โรตารีสองเขื่อนชมพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๓๙

เยาวชนตำบลห้วยหม้ายศึกษาข้อมูลชุมชนในพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๔๐

เยาวชนตำบลห้วยหม้ายศึกษาข้อมูลชุมชนในพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบที่ ๓.๑๔๑

เยาวชนตำบลห้วยหม้ายศึกษาข้อมูลชุมชนในพิพิธภัณฑ์

- การประสานงานก่อนเข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน โรงเรียนสองพิทยาคม

FROM : DONGHADA PHONE NO. : 053 666619 Jun. 07 2005 04:03PM P

โรงเรียนสองพิทยาคม
รับที่ ๕๕๗
วันที่ ๕-๗ มิ.ย. ๒๕๔๘
เวลา ๒๐.๐๕ น.

โรงเรียนแม่ลาววิทยาคม
อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
๕๗๒๕๐

๗ มิถุนายน ๒๕๔๘

เป็น ขออนุญาตเข้าศึกษาดูงาน

เรื่อง ผู้ประสานงานสถานศึกษาโรงเรียนสองพิทยาคม

ด้วยกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนแม่ลาววิทยาคม อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย
ได้ร่วมประสงค์ที่จะขออนุญาตเข้าศึกษาดูงานในการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนของกลุ่มสาระศิลปะ
เพื่อที่จะนำข้อมูลและความรู้ที่ได้มาเป็นแนวทางการในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน นั้น

ในการนี้ทางโรงเรียนแม่ลาววิทยาคม อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย โดยกลุ่มสาระ
การเรียนรู้ศิลปะ จำนวน ๖ คน ขออนุญาตเข้าศึกษาดูงาน ในวันศุกร์ที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๘
เวลา ๐๘.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และพิจารณาคำพินิจการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายสมพงษ์ สุจริต)

ผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนแม่ลาววิทยาคม

โรงเรียนแม่ลาววิทยาคม
กลุ่มบริหารวิชาการ
โทร ๐๕๓๖๖-๖๖๑๕
โทรสาร ๐๕๓๖๖-๖๖๑๕

เรียนสถานผู้อำนวยการ
1.เพื่อไปตรวจราชการ
2.เพื่อไปตรวจราชการ
3.เพื่อไปตรวจราชการ
4.เพื่อไปตรวจราชการ
5.เพื่อไปตรวจราชการ
6.เพื่อไปตรวจราชการ
7.เพื่อไปตรวจราชการ
8.เพื่อไปตรวจราชการ
9.เพื่อไปตรวจราชการ
10.เพื่อไปตรวจราชการ

1.เพื่อไปตรวจราชการ
2.เพื่อไปตรวจราชการ
3.เพื่อไปตรวจราชการ
4.เพื่อไปตรวจราชการ
5.เพื่อไปตรวจราชการ
6.เพื่อไปตรวจราชการ
7.เพื่อไปตรวจราชการ
8.เพื่อไปตรวจราชการ
9.เพื่อไปตรวจราชการ
10.เพื่อไปตรวจราชการ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สโมสรโรตารีสง
ROTARY CLUB OF SONG

นอ. นพดล จันทร์ศิริยานนท์

District 3360

359 ม.๔ ต.ร้องเข็ม อ.ร้องกวาง จ.แพร่ 54140

Directory 2004-2005 โทร. 0-5459-7086 มือถือ 01-9523366 โทรสาร. 0-5459-7086

โรงเรียนสงวิทยา
รับที่ ๓๖๔
วันที่ 22 ต.ค. 2548
เวลา ๙ น.

16 มีนาคม 2548

เรื่อง อนุญาตนำคณะนักธุรกิจแลกเปลี่ยนจากรัฐอลาสกาเข้าพบ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสงวิทยา

ด้วยสโมสรโรตารีสง ภาค 3360 โรตารีสากล ได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพต้อนรับคณะนักธุรกิจแลกเปลี่ยนของสโมสรโรตารีสากล (Group Study Exchange: GSE) จากอลาสกา ภาค 5010 โรตารีสากล จำนวน 6 ท่าน ซึ่งจะมาพักอาศัยในพื้นที่ของจังหวัดแพร่ ในระหว่างวันที่ 28-30 มีนาคม พ.ศ. 2548 ซึ่งตามธรรมเนียมของโรตารีสากล ทางสโมสรโรตารีที่รับเป็นเจ้าภาพจะต้องนำคณะบุคคลนี้ เข้าพบกับผู้บริหารระดับสูงในพื้นที่ด้วย เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

ดังนั้น ทางสโมสรโรตารีสงจึงขออนุญาตนำคณะบุคคลดังกล่าวนี้ เข้าพบท่านในวันอังคารที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2548 ในช่วงระหว่างเวลา 11.30 น. หากขัดข้องประการใดขอความกรุณาแจ้งให้ทางสโมสรโรตารีสงได้ทราบด้วย และขอขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณา มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

1
2
3
4
5

ด้วยไมตรีจิต และมิตรภาพ

[Signature]

(นอ. นพดล จันทร์ศิริยานนท์)

นายกสโมสรโรตารีสง เขตแพร่ 2549-2550

เรียนสถานผู้อำนวยการ
1.เพื่อโปรดทราบ
2.เพื่อขอความเห็นชอบ
ผู้อำนวยการ
รองผู้อำนวยการ
เลขานุการ
ผู้พิมพ์
วันที่ 16 มี.ค. 2548

ทราบ
ดำเนินการตามแผน
วันที่ 16 มี.ค. 2548
ผู้พิมพ์
วันที่ 16 มี.ค. 2548

สถาบันพัฒนาบัณฑิต

โรงเรียนสองพิทยาคม	
รับที่	๓๓๖๒
วันที่	18 พ.ย. 2546
เวลา	๑๐.๐๐ น.

ที่ ศบ 04109.116/ 112

โรงเรียนบ้านบ้านไผ่โทน(นวลราชดรุณีวิทยา)
ต.ไผ่โทน อ.ร้องกวาง แพร่ 54140

14 พฤศจิกายน 2546

เรื่อง ขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมอาคารศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสองพิทยาคม

ด้วยทางโรงเรียนบ้านไผ่โทน(นวลราชดรุณีวิทยา) ได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ร่วมกัน เสริมสร้างปัญญาและเพิ่มประสบการณ์ชีวิตแก่นักเรียนทางโรงเรียนบ้านไผ่โทนเห็นว่าอาคารศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ของโรงเรียนสองพิทยาคม เป็นสถานที่นำศึกษาเรียนรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเมืองแพร่ ตลอดจนทำให้เกิดความซาบซึ้งและเห็นคุณค่ารักและหวงแหนอนุรักษ์สถานที่นี้ไว้คู่เมืองแพร่ตลอดไป ทางโรงเรียนจึงขออนุญาตพานักเรียนเข้าเยี่ยมชมและศึกษา โดยมีกำหนดการดังนี้

21 พ.ย. 46 เวลา 10.00 น.-11.00 น. นักเรียนชั้น ม. 1-3 จำนวน 93 คน คณะครู จำนวน 8 คน

เรียนเสนอผู้อำนวยการ	
1. เพื่อโปรดทราบ	เข้าชมสถานที่แห่งนี้ ตามวันและเวลาดังกล่าว
2. เห็นควรแจ้ง	☐ ฝ่ายธุรการ ☐ ฝ่ายบริการ ☒ ฝ่ายวิชาการ ☐ ฝ่ายปกครอง
11.11.46	นาย... (ลายเซ็น)
เจ้าหน้าที่	ผู้อำนวยการโรงเรียน

งานบริหารวิชาการ
โทร.054-501112

ขอแสดงความนับถือ

(นายศักดิ์ศิลป์ ตูจันทร์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านไผ่โทน(นวลราชดรุณีวิทยา)

☒ ทราบ	นาย... (ลายเซ็น)
☒ ดำเนินการตามเสนอ	นาย... (ลายเซ็น)
.....ผู้อำนวยการ	

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านโรงเรียนสองพิทยาคมมีการจัดการร่วมกับชุมชนในท้องถิ่นและบุคคลภายนอก
เป็นการพัฒนา การจัดองค์ความรู้ที่ยั่งยืนตลอดไป

สองไอเน็ต ศูนย์คอมพิวเตอร์บริการเพื่อธุรกิจ

236 ถนนวังซ้าย หมู่ที่ 7 บ้านศรีมูลเรือง

ตำบลบ้านหนอง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

54120 โทร. 01-322-3706

E-Mail: admin@phraenews.com

Homepage: <http://www.phraenews.com>

8 ธันวาคม 2546

เรื่อง เว็บไซต์เพื่อเผยแพร่พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนสองพิทยาคม

สำเนาถึง อาจารย์นคร บุญญาสัย

ตามที่ทางข้าพเจ้าได้ ติดต่อมายังอาจารย์นคร บุญญาสัย เพื่อขอรายละเอียดเกี่ยวกับ
พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านเพื่อนำไปประกอบการเขียนเว็บเพื่อเผยแพร่สู่สายตาสาธารณชน ในยุค-
โลกาภิวัตน์นี้

ดังนั้น ทางข้าพเจ้านายธีรานุวัฒน์ มหาวงศ์ ในนามเจ้าของและผู้จัดการร้านสองไอเน็ตศูนย์
คอมพิวเตอร์บริการเพื่อธุรกิจได้นำรายละเอียดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านดังกล่าว ได้บรรจุลง
ในเว็บเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ฉะนั้น เว็บของพิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้านได้มีที่อยู่ตาม URL คือ
<http://www.phraenews.com/chaoban> และอีเมลล์ของพิพิธภัณฑ์คือ chaoban@phraenews.com
ทางท่านสามารถนำเว็บดังกล่าวไปนำเสนอแก่สาธารณชนได้ หากท่านต้องการจะแก้ไขข้อมูลและ
อื่นๆ ท่านสามารถติดต่อทางเราได้ โดยไม่คิดมูลค่าและการจัดทำ เพื่อประโยชน์ต่อสังคม

เรียนมาเพื่อให้ท่านทราบ

ธีรานุวัฒน์ มหาวงศ์

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

บทที่ ๔ สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การทำการวิจัยครั้งนี้เป็นโครงการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้ในพิพิธภัณฑสถานศิลปะพื้นบ้าน โรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอสอง จังหวัดแพร่ การดำเนินงานจำแนกออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นการจัดการกับระบบการจัดเก็บ การลงทะเบียนวัตถุในพิพิธภัณฑสถาน องค์ความรู้ต่างๆ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งคณะครู นักเรียน และชุมชน เพื่อทบทวนข้อมูล รวมทั้งศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน จนได้บทสรุปออกมา เป็นองค์ความรู้โดยการมีส่วนร่วม

ตอนที่ ๒ เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลต่างๆ ของชุมชนในอำเภอสอง มีการวิเคราะห์ การตีความ การตรวจสอบองค์ความรู้ การประชุม การสนทนากลุ่มย่อย การใช้แบบสอบถาม หรือสัมภาษณ์จากผู้รู้

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ในพิพิธภัณฑสถานศิลปะพื้นบ้าน โรงเรียนสองพิทยาคม เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชน ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี การกินอยู่อันมีเอกลักษณ์ของชาวอำเภอสอง

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากชุมชนอำเภอสองมีวิถีชีวิตอาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำ และมีภูเขารอบด้าน ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์หลายด้าน ทั้งอาหารการกิน แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ความเชื่อและภูมิปัญญาที่น่าสนใจ ถ้าสถาบันการศึกษา และแหล่งทุนให้การสนับสนุน ในการศึกษาเชิงวิชาการ และทุนอุดหนุนก็เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ในท้องถิ่นอันมีมากมาย ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า เพื่อพัฒนาการดำเนินชีวิต ให้อยู่อย่างพอเพียงและมีความสุข รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้อยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน และดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในสังคม

เชิงอรรถ

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

เชิงอรธอ้างอิง

บทที่ ๑

1. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการการอำนวยความสะดวกงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ. ๒๕๔๒. หน้า ๒
2. บรรยายสรุปอำเภอสอง ที่ทำการปกครองที่ว่าการอำเภอสอง จังหวัดแพร่
3. วารสารโรงเรียนสองพิทยาคมปีการศึกษา ๒๕๔๘ อ. สอง จ. แพร่
4. วารสารโรงเรียนสองพิทยาคมปีการศึกษา ๒๕๔๘ อ. สอง จ. แพร่
5. บรรยายสรุปอำเภอสอง จังหวัดแพร่
6. วารสารเมืองอุทขานลิลิตพระลอ อ. สอง จ. แพร่ หน้า ๔
7. วารสารเมืองอุทขานลิลิตพระลอ อ. สอง จ. แพร่ หน้า ๖
8. วารสารเมืองอุทขานลิลิตพระลอ อ. สอง จ. แพร่ หน้า ๑
9. บรรยายสรุปอำเภอสอง จังหวัดแพร่
10. วารสารเมืองอุทขานลิลิตพระลอ อ. สอง จ. แพร่ หน้า ๗-๑๖

บทที่ ๒

1. หนังสือสกุลไทย ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๕ หน้า ๕๗-๕๘
2. เมืองแพร่แหล่งวัฒนธรรม หน้า ๒๕-๒๗

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

บรรณานุกรม

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ . กรุงเทพฯ : สารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ภาคเหนือ เล่ม ๑๔ , ๒๕๔๒.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ . กรุงเทพฯ : สารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ภาคเหนือ เล่ม ๑๕ , ๒๕๔๒.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม
พระเกียรติ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดแพร่.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

โฮงเฮินสืบสานภูมิปัญญา. ห้องเรียนภูมิปัญญาล้านนา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ยูนิเจน. ๒๕๔๘.
คณะวิจัยชาวบ้านแก่งเสือเต้น มหาวิทยาลัยชุมชน และโครงการแม่น้ำเพื่อชีวิตมูลนิธิคุ้มครองสัตว์
ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์. แม่น้ำยม ป่าสักทอง วิถีชีวิตของคน
สะเอียบ. กรุงเทพฯ ฯ : วนิตาเพรส, ๒๕๔๕.

งานประชาสัมพันธ์โรงเรียนสองพิทยาคม. ที่ระลึกครบรอบ ๒๐ ปีโรงเรียนสองพิทยาคม อำเภอ
สอง จังหวัดแพร่.แพร่: โรงพิมพ์ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์, ๒๕๖๖.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. คู่มือท่องเที่ยวจังหวัดแพร่. กรุงเทพฯ.

อภิญา สุขแสงศรี. มาแล้วเมืองแป้ประตูอารยธรรมล้านนา, แพร่.

ที่ว่าการอำเภอสองจังหวัดแพร่. บรรยายสรุปอำเภอสอง จังหวัดแพร่, แพร่.

สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดแพร่. วิถีชีวิตพอเพียงย้อนรอยตำนานเมืองอุทยานลิลิตพระลอ.
แพร่. (แผ่นพับ)

อริคม จันทรศัพท์. เมืองอุทยานลิลิตพระลอ. แพร่. (แผ่นพับ)

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่. เมืองอุทยานลิลิตพระลอ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. แพร่.
(แผ่นพับ)

สำนักงานจังหวัดแพร่. เมืองแพร่แหล่งวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. แพร่. ๒๕๔๖.

สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ

ภาคผนวก

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ภาคผนวก

๑. ภาพประวัติศาสตร์อำเภอสอง

พระเจ้าแผ่นดินเสด็จอำเภอสอง

พระเจ้าแผ่นดินเสด็จอำเภอสอง

พระเจ้าแผ่นดินเสด็จอำเภอสอง

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์เสด็จอำเภอสอง

สมเด็จพระเทพฯ ทอดพระเนตร

โครงการอุทยานลิลิตพระลอ

ที่ว่าการอำเภอสองครั้งแรก

โรงเรียนมัธยมแห่งแรกของอำเภอสอง

การเดินทางโดยเรือ

การแห่นาคในอดีต

พิธีแต่งงานในอดีต

๒. อาหารจากแหล่งน้ำขม

ปลาจากแม่น้ำขม

ปลาจากแม่น้ำขม

๓. แหล่งเรียนรู้ในอำเภอสอง

การทำสวนผสมของนายทวี หลงเวช

การทำสวนผสม

การทำสวนผสม

ทุ่งนา

การสืบชะตา

การทอผ้า

การตีเหล็ก

การตีเหล็ก

การทำขนมเหนียว

การจัดสวน

การทำขนมปาด

การทำขนมปาด

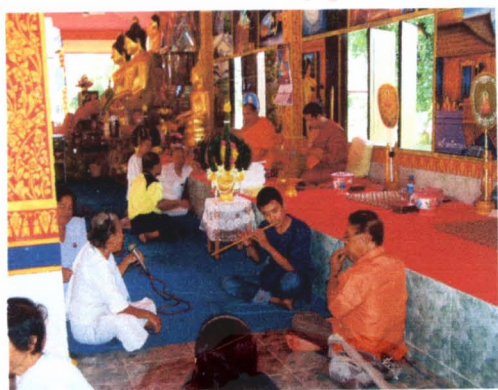

วงหนังหนัง

ช่างตีระลือ

ช่างซอ

ช่างซอ

พ่อน้อยชั้น กาลังใจ

เจ้าอาวาสวัดธาตุพระลอ

อุทยานลิลิตพระลอ

อุทยานแก่งเสือเต้น

क्रमुมิปัญญางานปั้น

ปั้นมังกร

ปั้นช้าง

ระบายสี

กลุ่มลงสี

ลงสีมังกร

การระบายสี

การอัดกาว

ปั้นมังกร

การสานขั้วพริ้ว

การต้มเห็ด

การหมักข้าว

การต้มเห็ด

ต้มเห็ด

สุพินการสุรา

ศิลป์ปั้นวาดภาพสองมือ

โรงเรียนต้นแบบโรงเรียนในฝัน

ธนาคารโรงเรียนสองพิทยาคม

สนับสนุนโดย ธนาคารออมสิน

ลงนามข้อตกลงร่วมกัน

เปิดทำการ ๓๐ พ.ย. ๔๕

พนักงานธนาคารปี ๒๕๔๕

พนักงานธนาคารปี ๒๕๕๐

ที่ทำการธนาคาร โรงเรียน
อาคาร ๑ โรงเรียนสองพิทยาคม

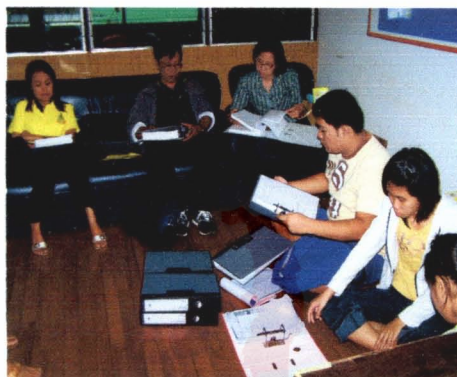
นางสุภาพ บุญญาสัย
ผู้ก่อตั้งธนาคารโรงเรียนสองพิทยาคม

๔. เบื้องหลังการทำงานวิจัย

ประชุมวางแผนงานทำวิจัย

ประชุมวางแผนงานทำวิจัย

ประชุมวางแผนงานทำวิจัย

ประชุมวางแผนงานทำวิจัย

วิเคราะห์ปัญหาในการทำงาน

วิเคราะห์ปัญหาในการทำงาน

แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ตรวจสอบข้อมูล

ผู้นำท้องถิ่น

เจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมประชุมด้วย

ศึกษาดูงาน

โรงเรียนเจ้าหม่ววิทยา จ.ลำปาง

โรงเรียนเจ้าหม่ววิทยา จ.ลำปาง

โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จ.ลำปาง

โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จ.ลำปาง

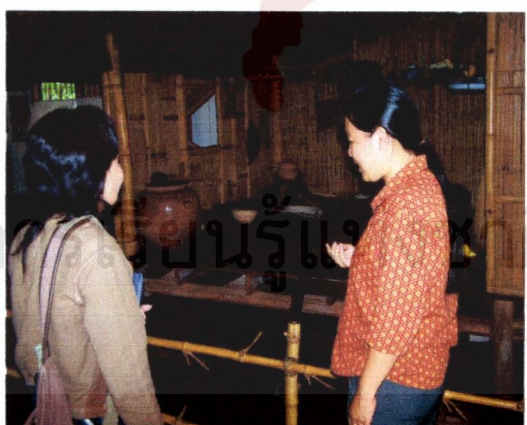
วัดไหล่หินหลวง จ.ลำปาง

วัดไหล่หินหลวง จ.ลำปาง

บ้านจำทวี จ.พิษณุโลก

บ้านจำทวี จ.พิษณุโลก

เก็บข้อมูลผีตองเหลือง

เก็บข้อมูลผีตองเหลือง

เก็บข้อมูลผีตองเหลือง

เก็บข้อมูลผีตองเหลือง

๕. เบื้องหลังการทำทะเบียนวัตถุ

ทีมงานจ๊ะ

วันนี้ใครไม่มาอดเข้ากล้อง

วัตถุที่แขวนไว้สูง

ต้องลงรายการที่ละชิ้น

ลงที่ละหมวด

จัดฉากด้วย

เกือบเสร็จแล้ว

หาที่มาให้ชัดเจน

พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

โรงเรียนสองพิทยาคม

อำเภอสอง จังหวัดแพร่

สนับสนุนโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.)

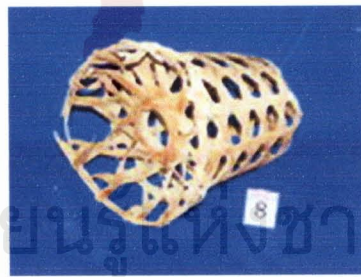
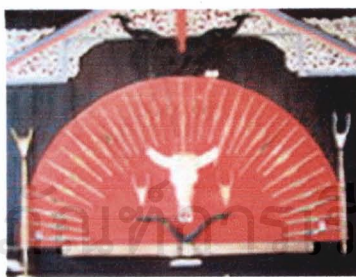
พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

โรงเรียนสองพิทยาคม

อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทะเบียนวัตถุ เล่ม 1

สนับสนุนโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.)

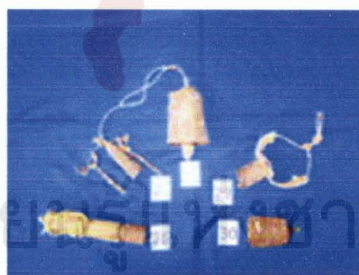
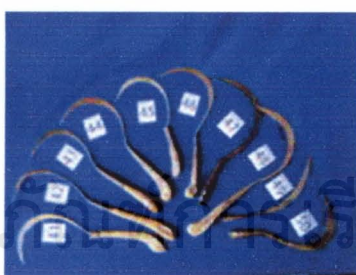
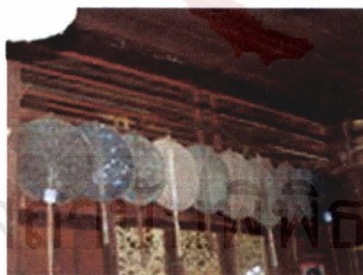
พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

โรงเรียนสองพิทยาคม

อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทะเบียนวัตถุ เล่ม 2

สนับสนุนโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.)

พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

โรงเรียนสองพิทยาคม

อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทะเบียนวัตถุ เล่ม 3

สนับสนุนโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.)

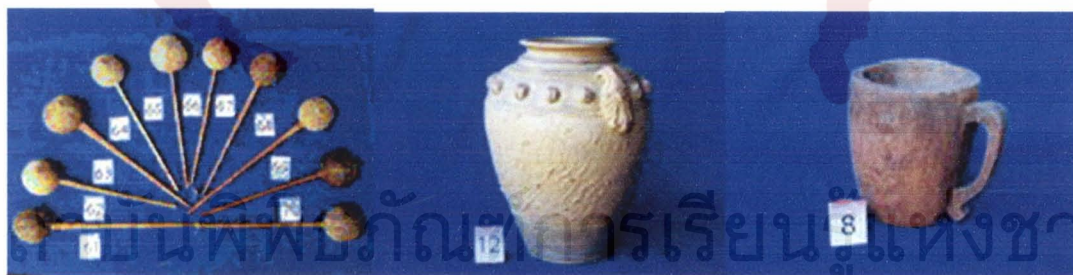
พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

โรงเรียนสองพิทยาคม

อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทะเบียนวัตถุ เล่ม 4

สนับสนุนโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.)

พิพิธภัณฑ์ศิลปะพื้นบ้าน

โรงเรียนสองพิทยาคม

อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ทะเบียนวัตถุ เล่ม 5

สนับสนุนโดยสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (สพร.)

คณะกรรมการวิจัย

๑. นางสุภาพ	บุญญาสัย	ประธานกรรมการ
๒. นายนคร	บุญญาสัย	กรรมการ
๓. นายทศพร	ใจแก้ว	”
๔. นางเพ็ญนภา	สัจจาพงษ์	”
๕. นางมยุรี	ธนากรวรรณ	”
๖. นางสาวอนุสร	วงศ์งาม	”
๗. นายเกษม	พุ่มพวง	”
๘. นางสาวเขวาลักษณ์	ฤทธิ์ตระกูล	”
๙. นายประยูร	เมตตา	”
๑๐. นายโปลิศ	ดวงคำสวัสดิ์	”
๑๑. นายศรีบุญ	จันทร์ประณีต	”
๑๒. นายเกียรติศักดิ์	แก้วมาลา	”
๑๓. นายวาทีน	สีเสน	”
๑๔. นายอนันต์	ศรีผ่อง	”
๑๕. นางสาวสรินทร	กันทา	”
๑๖. นางสาวจนา	ไชโย	”
๑๗. นางสาวจุฬาลักษณ์	สายใจ	”
๑๘. นางสาวจิราพร	ใจงาม	”
๑๙. นางสาวนารินทร์	พงษ์สงกา	”
๒๐. นางสาวสินีนฏ	อินทราวุธ	”
๒๑. นางสาวพรพรรณ	วิไลรัตน์	”
๒๒. นางสาวพรทิพย์	เทศะ	”
๒๓. นางสาวสุกัญญา	ธรรมชัย	”
๒๔. นางสาวสุวิมล	กุลวงศ์	”
๒๕. นางสาวนันทพร	แสงมณี	”
๒๖. นางสาวนิภาพร	ป๊อกแก้ว	”
๒๗. นางสาวยุพิน	มังคะละ	”
๒๘. นางสาวอังกรพรรณ	ปริญญาณีกุล	”
๒๙. นางสาวปรารถนา	พริณฑากุล	กรรมการและเลขานุการ
๓๐. นางสาวปัทมรา	พงษ์ศาลไพบูลย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการชี้ทิศทาง

๑. นายชัชวาลย์ ทองดีเลิศ ผู้อำนวยการวิทยาลัยการจัดการทางสังคม
๒. นายชอคขวัญ บุญซ้อน ศึกษาพิเศษ ๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต ๑
๓. นายปรีชา บำบัด ผู้อำนวยการโรงเรียนสองพิทยาคม
๔. นายวิทยา รักเหล่า รองผู้อำนวยการโรงเรียนสองพิทยาคม
๕. นายธริคม จันทรศัพท์ นายอำเภอสอง
๖. นายสมาน กองแก้ว ปลัดอาวุโส อำเภอสอง
๗. นายสงกรานต์ ราชธานี ปลัดปกครอง อำเภอสอง
๘. นายเจริญ จันทรมณี อดีตหัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอสอง
๙. นายประชุม อินทรารูธ ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอสอง
๑๐. นายนิคม ไทยเก่ง อดีตป่าไม้อำเภอสอง
๑๑. พ.ต.อ. จักรี ตั้งชูชาติ ผู้กำกับการตำรวจภูธร อำเภอสอง
๑๒. พ.ต.ท. บุญสูง สอาด รองผู้กำกับการตำรวจภูธร อำเภอสอง
๑๓. นายธนศ ต่วนชะเอม นายกกสมาคมนักวิจัย
๑๔. รศ. ดร. กุหลาบ รัตนสังขธรรม กรรมการสมาคมนักวิจัย
๑๕. ผศ. ดร.ฉัตรนภา พรหมมา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้แห่งชาติ

